

Π. ΦΟΥΡΡΕ - Κ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΑΔΙΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1966

Ή ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Εργασίας και Πολιτισμού
Εκπαιδευτική Πολιτική
1988

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Χε-Κ. Παλιδάρι
1971

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Χρήστου Κων. Παλιάρου
Εκπαιδευτικού
Κλάδος *Παιδαγωγικός*
Αριθ. Βιβλ. *135*

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΙΝΗΛΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ Π. ΦΟΥΡΡΕ

Έμπειρογνώμονος της Ουνίσκο

Κ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ

Έκπαιδευτικού επιμορφώσεως ενηλίκων

Διπλωματούχου του Πανεπιστημίου του Μάντσεστερ

Αρ. εσ. 17659

Ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων στὴν Ἑλλάδα

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ Ἑξάμηνη

Ἄρθρο I Ὁδηγὸς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ

II Ἐκπαίδευση τοῦ ἐνηλίκου μαθητή

III Ἐκπαίδευση μαθητῶν τῆς ἐνηλικίας

IV Ἐκπαίδευση τῆς ἐκπαίδευσης τῶν ἐνηλίκων

V Κέντρο ἐκπαίδευσης

VI Ἐκπαίδευση ἐν ἔργῳ

Καθηγητῶν τεχνικῶν Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Εἰκονογράφηση :

Κ. ΕΥΡΥΓΕΝΗ

VII Ἡ κατασκευή τοῦ εκπαιδευτικοῦ καὶ ἡμετέροι

ἐκπαιδευτῆς

Διπλωματοῦχος

Μέλος

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργο

II Ἑξάμηνη ἐκπαίδευση

Γενικὴ ἐκπαίδευση

Ἀνάπτυξη

Ἰσοστάθμη

Παιδαγωγία

Φυσικὴ, Χημεία, Ἀστρονομία

Γεωγραφία

Ἱστορία

Ἑλληνικὴ γλῶσσα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1966

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : Γενικά προβλήματα

Τι είναι η εκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων	σελ. 11
Ἡ εκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων στὴν Ἑλλάδα	» 12
Ἡ δυνατότητα μαθήσεως τῶν ἐνηλίκων	» 13
Ὁ δάσκαλος τῆς ἐκπαιδύσεως τῶν ἐνηλίκων	» 15
Τὸ Κέντρο Ἑνηλίκων	» 17
Ποιοὶ μποροῦν νὰ βοηθήσουν τὸ δάσκαλο	» 21
Περιεχόμενο καὶ πρόγραμμα	» 23
Α' Ἡ καταπολέμηση τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἡμιαναλ- φαβητισμοῦ	» 23
Σπουδαιότητα	» 23
Μέθοδος	» 24
Τὸ ἀλφαβητάριο γιὰ ἐνηλίκους	» 24
Β' Γενικὴ ἐκπαίδευση	» 31
Γλωσσικὰ μαθήματα	» 32
Ἀριθμητικὴ	» 32
Ἱστορία	» 33
Γεωγραφία	» 34
Φυσικὴ, Χημεία, Ἀστρονομία	» 34
Γεωλογία, Βοτανικὴ, Βιολογία, Ἀνθρωπολογία	» 36
Ἀγωγή τοῦ πολίτου καὶ ἠθικὴ ἀγωγή - Θρησκευ- τικὴ ἀγωγή	» 38

Γ' Τεχνική εκπαίδευση	σελ.	39
Γεωργική εκπαίδευση	»	39
Έκπαίδευση υγιεινής	»	40
Οικιακή Έκπαίδευση	»	40
Πρακτική εκπαίδευση	»	41
Δ' Διασκεδάσεις - Σπόρ	»	41
Οι κανόνες τής καλής παιδαγωγικής	»	42
Οι διάφορες μέθοδοι διδασκαλίας	»	45
Τὸ ἀπὸ καθ' ἑδρας μάθημα	»	45
Ἡ ἐρώτηση	»	46
Ἡ παρατήρηση	»	49
Ἐπειραματισμός	»	49
Ἡ ἐπίσκεψη	»	51
Ἡ συζήτηση μέσα στις ομάδες	»	52
Ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος	»	56
Ἀκαμψία στὴ μέθοδο διδασκαλίας	»	56
Ἐνδειξία στὴ μέθοδο διδασκαλίας-Τὰ κέντρα διαφέροντος	»	58
Κέντρο διαφέροντος γεωργικῆς φύσεως	»	61
Κέντρο διαφέροντος γύρω ἀπὸ τὴν υγεία	»	65

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ : Τὰ ὀπτικο-ἀκουστικὰ μέσα

Τὶ εἶναι	»	70
Πλεονεκτήματα	»	70
Ἔθρια	»	71
Ἐὸ ρόλος τους	»	71
Ἀντικείμενα	»	72
Μακέττες καὶ μοντέλα	»	73
Ἀργίλλος - Πλαστελίνη	»	74
Χαρτοπολτός καὶ χαρτοτεχνικὴ	»	75
Ἡ φωτογραφία	»	75
Ἡ σειρὰ εἰκόνων	»	83
Τὸ σχέδιο	»	83
Τὸ σχῆμα	»	90
Γραφικὲς παραστάσεις καὶ διαγράμματα	»	92
Ἐὸ μανροπίνακας	»	94
Ἐὸ πίνακας τοιχοκλήσεων	»	97
Ἐὸ φανελλογράφος	»	102
Κατασκευὴ	»	103

Χρησιμοποίηση τοῦ φανελλογράφου στὴ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως	σελ. 104
Χρησιμοποίηση τοῦ φανελλογράφου στὴ γενικὴ καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευση	» 107
Ἡ ἀφίσα	» 110
Πῶς θὰ σχεδιάσετε τὰ γράμματα	» 119
Προβολὴ σταθερῶν εἰκόνων	» 120
Ταινίες σταθερῶν εἰκόνων ποὺ μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ δάσκαλο	» 122
Σταθερὲς εἰκόνες ἰχνογραφημένες	» 124
Ταινία σταθερῶν εἰκόνων μὲ ὁμιλία	» 133
Ἡ ταινία	» 134
Τὸ μαγνητόφωνο	» 139
Τὸ ραδιόφωνο	» 140
Τὸ πικ - ἄπ	» 142
Ἡ τηλεόραση	» 143

101	Εισαγωγή	101
102	Κεφάλαιο 1ο	102
103	Κεφάλαιο 2ο	103
104	Κεφάλαιο 3ο	104
105	Κεφάλαιο 4ο	105
106	Κεφάλαιο 5ο	106
107	Κεφάλαιο 6ο	107
108	Κεφάλαιο 7ο	108
109	Κεφάλαιο 8ο	109
110	Κεφάλαιο 9ο	110
111	Κεφάλαιο 10ο	111
112	Κεφάλαιο 11ο	112
113	Κεφάλαιο 12ο	113
114	Κεφάλαιο 13ο	114
115	Κεφάλαιο 14ο	115
116	Κεφάλαιο 15ο	116
117	Κεφάλαιο 16ο	117
118	Κεφάλαιο 17ο	118
119	Κεφάλαιο 18ο	119
120	Κεφάλαιο 19ο	120
121	Κεφάλαιο 20ο	121
122	Κεφάλαιο 21ο	122
123	Κεφάλαιο 22ο	123
124	Κεφάλαιο 23ο	124
125	Κεφάλαιο 24ο	125
126	Κεφάλαιο 25ο	126
127	Κεφάλαιο 26ο	127
128	Κεφάλαιο 27ο	128
129	Κεφάλαιο 28ο	129
130	Κεφάλαιο 29ο	130
131	Κεφάλαιο 30ο	131
132	Κεφάλαιο 31ο	132
133	Κεφάλαιο 32ο	133
134	Κεφάλαιο 33ο	134
135	Κεφάλαιο 34ο	135
136	Κεφάλαιο 35ο	136
137	Κεφάλαιο 36ο	137
138	Κεφάλαιο 37ο	138
139	Κεφάλαιο 38ο	139
140	Κεφάλαιο 39ο	140
141	Κεφάλαιο 40ο	141
142	Κεφάλαιο 41ο	142
143	Κεφάλαιο 42ο	143
144	Κεφάλαιο 43ο	144
145	Κεφάλαιο 44ο	145
146	Κεφάλαιο 45ο	146
147	Κεφάλαιο 46ο	147
148	Κεφάλαιο 47ο	148
149	Κεφάλαιο 48ο	149
150	Κεφάλαιο 49ο	150
151	Κεφάλαιο 50ο	151
152	Κεφάλαιο 51ο	152
153	Κεφάλαιο 52ο	153
154	Κεφάλαιο 53ο	154
155	Κεφάλαιο 54ο	155
156	Κεφάλαιο 55ο	156
157	Κεφάλαιο 56ο	157
158	Κεφάλαιο 57ο	158
159	Κεφάλαιο 58ο	159
160	Κεφάλαιο 59ο	160
161	Κεφάλαιο 60ο	161
162	Κεφάλαιο 61ο	162
163	Κεφάλαιο 62ο	163
164	Κεφάλαιο 63ο	164
165	Κεφάλαιο 64ο	165
166	Κεφάλαιο 65ο	166
167	Κεφάλαιο 66ο	167
168	Κεφάλαιο 67ο	168
169	Κεφάλαιο 68ο	169
170	Κεφάλαιο 69ο	170
171	Κεφάλαιο 70ο	171
172	Κεφάλαιο 71ο	172
173	Κεφάλαιο 72ο	173
174	Κεφάλαιο 73ο	174
175	Κεφάλαιο 74ο	175
176	Κεφάλαιο 75ο	176
177	Κεφάλαιο 76ο	177
178	Κεφάλαιο 77ο	178
179	Κεφάλαιο 78ο	179
180	Κεφάλαιο 79ο	180
181	Κεφάλαιο 80ο	181
182	Κεφάλαιο 81ο	182
183	Κεφάλαιο 82ο	183
184	Κεφάλαιο 83ο	184
185	Κεφάλαιο 84ο	185
186	Κεφάλαιο 85ο	186
187	Κεφάλαιο 86ο	187
188	Κεφάλαιο 87ο	188
189	Κεφάλαιο 88ο	189
190	Κεφάλαιο 89ο	190
191	Κεφάλαιο 90ο	191
192	Κεφάλαιο 91ο	192
193	Κεφάλαιο 92ο	193
194	Κεφάλαιο 93ο	194
195	Κεφάλαιο 94ο	195
196	Κεφάλαιο 95ο	196
197	Κεφάλαιο 96ο	197
198	Κεφάλαιο 97ο	198
199	Κεφάλαιο 98ο	199
200	Κεφάλαιο 99ο	200
201	Κεφάλαιο 100ο	201

ΔΕΡΣΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

1	Εισαγωγή	1
2	Κεφάλαιο 1ο	2
3	Κεφάλαιο 2ο	3
4	Κεφάλαιο 3ο	4
5	Κεφάλαιο 4ο	5
6	Κεφάλαιο 5ο	6
7	Κεφάλαιο 6ο	7
8	Κεφάλαιο 7ο	8
9	Κεφάλαιο 8ο	9
10	Κεφάλαιο 9ο	10
11	Κεφάλαιο 10ο	11
12	Κεφάλαιο 11ο	12
13	Κεφάλαιο 12ο	13
14	Κεφάλαιο 13ο	14
15	Κεφάλαιο 14ο	15
16	Κεφάλαιο 15ο	16
17	Κεφάλαιο 16ο	17
18	Κεφάλαιο 17ο	18
19	Κεφάλαιο 18ο	19
20	Κεφάλαιο 19ο	20
21	Κεφάλαιο 20ο	21
22	Κεφάλαιο 21ο	22
23	Κεφάλαιο 22ο	23
24	Κεφάλαιο 23ο	24
25	Κεφάλαιο 24ο	25
26	Κεφάλαιο 25ο	26
27	Κεφάλαιο 26ο	27
28	Κεφάλαιο 27ο	28
29	Κεφάλαιο 28ο	29
30	Κεφάλαιο 29ο	30
31	Κεφάλαιο 30ο	31
32	Κεφάλαιο 31ο	32
33	Κεφάλαιο 32ο	33
34	Κεφάλαιο 33ο	34
35	Κεφάλαιο 34ο	35
36	Κεφάλαιο 35ο	36
37	Κεφάλαιο 36ο	37
38	Κεφάλαιο 37ο	38
39	Κεφάλαιο 38ο	39
40	Κεφάλαιο 39ο	40
41	Κεφάλαιο 40ο	41
42	Κεφάλαιο 41ο	42
43	Κεφάλαιο 42ο	43
44	Κεφάλαιο 43ο	44
45	Κεφάλαιο 44ο	45
46	Κεφάλαιο 45ο	46
47	Κεφάλαιο 46ο	47
48	Κεφάλαιο 47ο	48
49	Κεφάλαιο 48ο	49
50	Κεφάλαιο 49ο	50
51	Κεφάλαιο 50ο	51
52	Κεφάλαιο 51ο	52
53	Κεφάλαιο 52ο	53
54	Κεφάλαιο 53ο	54
55	Κεφάλαιο 54ο	55
56	Κεφάλαιο 55ο	56
57	Κεφάλαιο 56ο	57
58	Κεφάλαιο 57ο	58
59	Κεφάλαιο 58ο	59
60	Κεφάλαιο 59ο	60
61	Κεφάλαιο 60ο	61
62	Κεφάλαιο 61ο	62
63	Κεφάλαιο 62ο	63
64	Κεφάλαιο 63ο	64
65	Κεφάλαιο 64ο	65
66	Κεφάλαιο 65ο	66
67	Κεφάλαιο 66ο	67
68	Κεφάλαιο 67ο	68
69	Κεφάλαιο 68ο	69
70	Κεφάλαιο 69ο	70
71	Κεφάλαιο 70ο	71
72	Κεφάλαιο 71ο	72
73	Κεφάλαιο 72ο	73
74	Κεφάλαιο 73ο	74
75	Κεφάλαιο 74ο	75
76	Κεφάλαιο 75ο	76
77	Κεφάλαιο 76ο	77
78	Κεφάλαιο 77ο	78
79	Κεφάλαιο 78ο	79
80	Κεφάλαιο 79ο	80
81	Κεφάλαιο 80ο	81
82	Κεφάλαιο 81ο	82
83	Κεφάλαιο 82ο	83
84	Κεφάλαιο 83ο	84
85	Κεφάλαιο 84ο	85
86	Κεφάλαιο 85ο	86
87	Κεφάλαιο 86ο	87
88	Κεφάλαιο 87ο	88
89	Κεφάλαιο 88ο	89
90	Κεφάλαιο 89ο	90
91	Κεφάλαιο 90ο	91
92	Κεφάλαιο 91ο	92
93	Κεφάλαιο 92ο	93
94	Κεφάλαιο 93ο	94
95	Κεφάλαιο 94ο	95
96	Κεφάλαιο 95ο	96
97	Κεφάλαιο 96ο	97
98	Κεφάλαιο 97ο	98
99	Κεφάλαιο 98ο	99
100	Κεφάλαιο 99ο	100
101	Κεφάλαιο 100ο	101

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων στήν πράξη ἀποτελεῖ γιά τήν ὥρα ἓνα δύσκολο πρόβλημα, πού γι' αὐτό ὑπάρχει μεγάλη ἀνάγκη συνεισφορᾶς ὄλων τῶν δυναμένων. Ἀκριβῶς γιά τὸ λόγο αὐτό ἡ μελέτη τῶν Π. Φουρρέ καὶ Κ. Θεοδοσοπούλου εἶναι πολὺ εὐπρόσδεκτη. Δὲν εἶναι ἀπλή φιλοφροσύνη, ἀλλὰ γεγονός ὅτι ἀποτελεῖ θετική συμβολή, διότι στηρίζεται σὲ μακροχρόνια φωτισμένη πείρα καθὼς καὶ σὲ δημιουργικὴ σκέψη καὶ φαντασία. Στὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἐτῶν πού ἔμεινε ὁ Π. Φουρρέ στήν Ἑλλάδα εἶχε τήν εὐκαιρία νὰ βοηθήσῃ δημιουργικὰ στήν ἀξιόλογη προσπάθεια προωθήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων στή χώρα μας καὶ εἰδικότερα τήν πειραματικὴν προσπάθεια στήν Ἡπειρο, πού ἦταν ὄχι μόνον διαφωτιστικὴ γιά ἐπίλυση θεμελιωδῶν προβλημάτων τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων, ἀλλὰ σὲ πολλὰ σημεία καὶ ἐπιτυχίς, ὅπως οἱ πολλοὶ ἀναγνώρισαν.

Οἱ συγγραφεῖς μὲ τήν ἀπλότητα καὶ σαφήνεια πού τοὺς διακρίνει περιέλαβαν στίς σελίδες τῆς μελέτης αὐτῆς τήν πείρα, πού εἶχαν ἀποκομίσει ἀπὸ τήν ἐπιτυχὴ πειραματικὴν προσπάθεια τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν Κέντρων Ἐκπαιδεύσεως Ἑνηλίκων στήν ἑπαίθεο, ὅπως αὐτὰ εἶχαν τελικὰ διαμορφωθῆ στήν Ἑλλάδα.

Εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια, ὅτι ἐπροχώρησαν ἀκόμη ἓνα βῆμα μὲ τήν παρουσίαση τῶν πλέον ἐπιτυχῶν μεθόδων διδασκαλίας, πού εἶναι δυνατό νὰ χρησιμοποιηθοῦν σιὰ Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Ἑνηλίκων. Δὲν πρόκειται βέβαια περὶ ἐπινοήσεως νέων μεθόδων, ἀλλὰ ὁ τρόπος τῆς ἐκθέσεως καὶ ἀναπτύξεώς των μὲ εφαρμογές ἀποτελεῖ δημιουργικὸ στοιχεῖο, πού κάνει τήν ἐργασία πρακτικὴ καὶ πολὺ ὠφέλιμη.

Ἀθήναι, Ἀπρίλιος 1963

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Διευθυντὴς Κέντρου Μελετῶν Ἐκπαιδεύσεως Ἑνηλίκων
Ἀνώτατος Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος

Η έκδοση των βιβλίων στην παρούσα μορφή είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των συγγραφέων με τον εκδοτικό χώρο. Η έκδοση των βιβλίων στην παρούσα μορφή είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των συγγραφέων με τον εκδοτικό χώρο. Η έκδοση των βιβλίων στην παρούσα μορφή είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των συγγραφέων με τον εκδοτικό χώρο.

Η έκδοση των βιβλίων στην παρούσα μορφή είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των συγγραφέων με τον εκδοτικό χώρο. Η έκδοση των βιβλίων στην παρούσα μορφή είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των συγγραφέων με τον εκδοτικό χώρο. Η έκδοση των βιβλίων στην παρούσα μορφή είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των συγγραφέων με τον εκδοτικό χώρο.

Αθήνα, 1987

ΠΡΟΛΟΓΟΙ

Εκδόσεις Παπαζωή

Τί είναι ή εκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων

Στά διάφορα ἔθνη παρατηροῦνται σήμερα μεγάλες διαφορές ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδο ἀναπτύξεως καὶ ὡς πρὸς τὰ πρότυπα τῆς ζωῆς τῶν λαῶν τους. Ὅρισμένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εὐνοήθηκαν ἀπὸ τὸ κλίμα, τὸν πλοῦτο τοῦ ἐδάφους καὶ τῆ σταθερῆ πολιτικῆ καὶ διοικητικῆ κατάστασι εὐρίσκονται σήμερα στὴν ἡλικία τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν πυραύλων. Ἀντίθετα, ἄλλα ἔθνη μὲ δύσκολες γεωγραφικὲς ἢ ἱστορικὲς συνθῆκες δὲν ἔχουν ἐπιτύχει ἀκόμη πλήρη ἐκβιομηχάνισι ἢ εὐρίσκονται στὸ πρῶτο ξεκίνημα.

Ἀνάλογα μὲ τὸ ἐπίπεδο ἐκπαιδύσεως εἶναι δυνατό νὰ κατατάξωμε τίς χώρες στὶς κατηγορίες τῆς χαμηλῆς, τῆς μέσης καὶ ὑψηλῆς ἐκπαιδύσεως. Στὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν πολλὲς χώρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, ποὺ ἔχουν ὑψηλὸ ποσοστὸ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἀνεπαρκέστατο ἀριθμὸ σχολείων τῆς πρωτοβάθμιας ἐκπαιδύσεως. Στὴν κατηγορία μὲ ὑψηλὸ ἐπίπεδο ἐκπαιδύσεως ἀνήκουν τὰ μεγάλα σύγχρονα ἔθνη.

Ἡ Ἑλλάδα καὶ μερικὲς χώρες τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Μεσογείου ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῶν χωρῶν, ποὺ ἔχουν μέσο ἐπίπεδο ἐκπαιδύσεως καὶ παρουσιάζουν τὰ παρακάτω κύρια χαρακτηριστικά.

1. Ὑπάρχουν κατάλοιπα ἀναλφαβητισμοῦ μεταξύ τῶν ἐνηλίκων τῶν μεγάλων ἡλικιῶν, ποὺ δὲν κατόρθωσαν νὰ φοιτήσουν στὰ σχολεῖα, ὅταν ὀργανώθηκε εὐρὸ δίκτυο δημοτικῶν σχολείων. Τὸ ποσοστὸ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ στὴν Ἑλλάδα εἶναι σχετικὰ χαμηλὸ (15 - 17%).

2. Ὁ ἡμιαναλφαβητισμὸς στὴν Ἑλλάδα εἶναι σχετικὰ ὑψηλὸς (30 - 40 %). Ὀνομάζονται ἡμιαναλφάβητοι οἱ ἐνήλικοι καὶ ἐφηβοί, ποὺ παρακολούθησαν μερικὲς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἔχουν περισσότερο ἢ ὀλιγότερο λησμονήσει ὅ,τι εἶχαν μάθει.

3. Τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τῶν γραμματισμένων σὲ μεγάλο ποσοστὸ δὲ φτάνει πέρα ἀπὸ τὴ μὲρφωση τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Οἱ χώρες ποὺ ἔχουν μέσο ἐπίπεδο ἐκπαιδύσεως συνεχίζουν τίς προσπάθειες γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς πρωτοβάθμιας καὶ δευτεροβάθμιας

εκπαιδύσεως, ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως τῶν ὁποίων εἶναι δύσκολο νὰ ἐπιταχυνθῆ πέρα ἀπὸ ἓνα ὄριο καὶ ἂν ἀκόμη διαθεοῦν ἐπαρκῆ ποσά. Παράλληλα ὅμως ἔχουν ἐμπρὸς τοὺς καὶ ἄλλα σημαντικὰ προβλήματα νὰ λύσουν, ὅπως :

Νὰ ἐξαλείψουν τὸν ἀναλφαβητισμὸν.

Νὰ ἐξαλείψουν τὸν ἡμιαναλφαβητισμὸν.

Νὰ ἀνεβάσουν τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ.

Ὁ ὅρος ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων φανερώνει καθεστὶ πὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ παραπάνω τριπλοῦ σκοποῦ.

Ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων στὴν Ἑλλάδα

Ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων εἶναι εὐρύτατη παγκόσμια κίνησις, πὺ παρουσιάζεται μὲ ποικίλες μορφές ἀνάλογα μὲ τις ἀνάγκες τῶν χωρῶν ὅπου ἐφαρμόζεται. Στις χώρες π.χ. μὲ ὑψηλὸ ποσοστὸ ἀναλφαβητισμοῦ προσανατολίζεται κυρίως πρὸς τὴν καταπολέμησή του. Στὴν Εὐρώπη ἀναφέρεται κατὰ κύριο λόγο στὴν ὀργάνωση τῆς ψυχαγωγίας καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ βελτίωση.

Στὴν Ἑλλάδα τὸ θέμα τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ γενικὰ τῆς ἐπιμορφώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, πὺ ἔχει περιορισμένη ἐκπαίδευση, ἀπασχολεῖ ἐδῶ καὶ χρόνια τοὺς ἀρμόδιους. Στὴν ἀρχὴ τὸ ἔργο αὐτὸ εἶχαν ἀναλάβει ἰδιωτικὲς ὀργανώσεις καὶ σύνδεσμοι, ὅπως : ὁ «Παρνασσός», ἡ «Ἑλληνικὴ Μέριμνα», τὸ «Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων», ὁ «Πειραϊκὸς Σύνδεσμος» καὶ ἄλλες ὀργανώσεις. Καὶ σήμερα τὸ Ἐθνικὸ Βασιλικὸ Ἰδρυμα καὶ ἡ Ἐταιρεία Ἑλληνικῶν Σπουδῶν σημειώνουν εὐρύτατη δράση στὸν τομέα αὐτό.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων ἔχει ἀναληφθῆ ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ ὀργανώνεται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας μὲ τὴν τεχνικὴ βοήθεια τῆς Οὐνέσκο. Ἡ ἐκπαίδευση αὐτὴ διευθύνεται διοικητικὰ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία Λαϊκῆς Ἐπιμορφώσεως τοῦ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Σ' αὐτὴν ἀνήκει τὸ Κέντρο Μελετῶν Ἐκπαιδύσεως Ἐνηλίκων, πὺ τὸ ἔργο του εἶναι ἀποκλειστικὰ παιδαγωγικόν, δηλαδὴ : παρασκευὴ ὕλικου, μετεκπαίδευση δασκάλων, σύνταξι προγραμμάτων, παρακολούθηση τῆς λειτουργίας τῶν Κέντρων Ἐκπαιδύσεως.

Ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων ἐφαρμόζεται στὸν κόσμον μὲ διάφορους τρόπους. Στὴν Ἑλλάδα μία ἀπὸ τις ἐπιδιώξεις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἡμιαναλφαβητισμοῦ μὲ τὰ νεότερινα σχολεῖα γιὰ τοὺς νέους 14 ἕως 20 ἐτῶν. Ἡ φοίτησις σ' αὐτὰ εἶναι μὲ νόμον ὑποχρεωτικὴ, διαρκεῖ ἕξι χρόνια καὶ οἱ ἀπόφοιτοι

παίρνουν τίτλο Ισότιμο με τὸ ἀπολυτήριο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Γιὰ τὴν ἐξάλειψη τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 20 ἐτῶν καὶ γιὰ τὴ συστηματικότερη ἐπιμόρφωση ὅλων τῶν ἡλικιῶν μετὰ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευση ἐφαρμόζεται ἡ μορφή τῆς λειτουργίας δικτύου Κέντρων Ἐκπαιδύσεως Ἐνηλίκων (Κ.Ε.Ε.), ἢ, ὅπως καλύτερα πρέπει νὰ ὀνομάζονται, Κέντρων Λαϊκῆς Ἐπιμορφώσεως (Κ.Λ.Ε.). Ἡ μορφή αὐτὴ φαίνεται ἱκανοποιητικὴ, διότι ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες καὶ τὶς δυνατότητες τῆς χώρας. Τὸ δίκτυο τῶν Κέντρων ἐξαπλώνεται σήμερα στὴν ὕπαιθρο, θὰ συμπληρωθῆ δὲ μελλοντικὰ μετὰ τὰ λαϊκὰ πανεπιστήμια, ποὺ θὰ λειτουργήσουν στὶς πόλεις μετὰ πρόγραμμα προσαρμοσμένο στὶς ἀνάγκες τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Τέσσερα χρόνια ἔγιναν ἔρευνες, πειραματισμοί, συζητήσεις καὶ ἐπαφές μετὰ τοὺς τοπικοὺς παράγοντες, τοὺς ἐπιθεωρητὲς καὶ τοὺς εἰδικοὺς τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν. Ὅλα αὐτὰ βοήθησαν νὰ διαγραφῆ ὁ ρόλος καὶ ἡ ἐκπαίδευση, ποὺ πρέπει νὰ παρέχουν τὰ Κ.Λ.Ε. Σκοπὸς τῶν Κέντρων εἶναι ἡ δημιουργία εὐνοϊκῶν ὄρων γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ χωριοῦ καὶ ἡ ἀνύψωση τοῦ βιοτικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ. Τὰ Κέντρα εἶναι ὁ τόπος ποὺ θὰ συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς ἐνδιαφερομένους γιὰ τὴν προσπάθεια αὐτὴ, εἶναι τὸ ἀληθινὸ «σπίτι τοῦ λαοῦ». Ἡ εὐθύνη καὶ ἡ διεύθυνσή του ἔχουν ἀνατεθῆ στὸ δάσκαλο, ποὺ εἶναι ὁ περισσότερο κατάλληλος γιὰ τὸ ἔργο αὐτό, διότι διαθέτει παιδαγωγικὴ μὀρφωση καὶ κύρος.

Ἡ ἔποψή μας εἶναι, ὅτι ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται σὲ καθαρὰ σχολικοὺς σκοποὺς, νὰ ἀκολουθῆ αὐστηρὰ προγραμματισμένη ὄλη ἄσχετη πρὸς τὸ πρόγραμμα τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν. Ἀντίθετα μάλιστα ὑποστηρίζομε, ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκπαιδύσεως αὐτῆς καὶ ἡ προσέλευση σοβαροῦ ἀριθμοῦ ἐνηλίκων ὀφείλεται στὸ ὅτι δὲν διατήρησε σχολικὰ χαρακτῆρα, συνδέθηκε μετὰ τὸ ἔργο διαφωτισέως γιὰ τὴν υγεία καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἀποτελεῖ μέρος τῆς εὐρύτερης κινήσεως ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς χώρας, ποὺ προϋποθέτει κοινὴ προσπάθεια.

Ἡ δυνατότητα μαθήσεως τῶν ἐνηλίκων

Ὅταν σκεφθῆ κανεὶς τὸ θέμα τῆς ἐκπαιδύσεως τῶν ἐνηλίκων, τὸ πρόβλημα ποὺ ἀντιμετωπίζει εἶναι κατὰ πόσον οἱ ἐνήλικοι ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ μάθουν.

Μερικοὶ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει μία μόνο χρονικὴ περίοδος τῆς

ζωής κατάλληλη για τη μάθηση και αυτή είναι η σχολική. "Επειτα από την περίοδο αυτή, κατά τη γνώμη τους, ο άνθρωπος ζή περισσότερο ή λιγότερο με όσα έμαθε τότε.

"Αν εξετάσουμε όμως προσεκτικότερα αυτή τη γνώμη, παρατηρούμε ότι δεν είναι όρθη όσο από μια πρώτη ματιά φαίνεται. "Όλοι σχεδόν παραδεχόμαστε, ότι με την πείρα μαθαίνουμε σ' όλη μας τη ζωή λιγότερα ή περισσότερα πράγματα. Αυτό σημαίνει, ότι και οι ένήλικοι έχουν την ικανότητα να μάθουν ό,τι τους ενδιαφέρει με διαφορετικό βέβαια τρόπο.

Οι ένήλικοι πιστεύουν, ότι έχουν την ικανότητα να μάθουν όσα σχετίζονται με το επάγγελμά τους και γενικά όσα παρουσιάζουν πρακτικό ενδιαφέρον, ενώ αντίθετα νομίζουν, ότι δεν είναι ικανοί να μάθουν άφηρημένες γνώσεις, που διδάσκονται με συστηματικό τρόπο στο μαυροπίνακα ή από τα σχολικά βιβλία. Αυτή η θέση έχει χωρίς άλλο τη ρίζα της στις ακόλουθες αιτίες: α) Σε παλαιές δυσάρεστες αναμνήσεις της σχολικής ζωής β) Στην αντίληψη πολλών ότι η διδασκαλία αυτή δε βοηθεί στην επαγγελματική βελτίωσή γ) Στην αφέλη αλλά βαθιά ριζωμένη πεποίθηση ότι η επιστροφή στο σχολείο, που προορίζεται για τα παιδιά, είναι υποτιμητική για τον ένήλικο.

Η βαθύτερη όμως έρευνα πείθει ότι οι ένήλικοι μπορούν να αφομοιώσουν και θεωρητικές γνώσεις, που αναφέρονται π.χ. στη φυσική, τη γεωμετρία, τη γραμματική, έφ' όσον είναι απαραίτητες για την επαγγελματική τους βελτίωση.

Φανερή απόδειξη της ικανότητας των ενήλικων για μάθηση παρέχει το γεγονός ότι 2.000 αναλφάβητοι έμαθαν ανάγνωση και γραφή στα Κέντρα Έκπαιδύσεως Ένηλικων το 1962. Πλήθος παρομοίων αποτελεσμάτων ανακοινώνονται κάθε τόσο από όλόκληρο τον κόσμο και επιτρέπουν να είμαστε όχι απλώς αισιόδοξοι, αλλά και να βεβαιώσωμε χωρίς δισταγμό ότι οι ένήλικες έχουν τη δύναμη να μάθουν.

Παρ' όλα αυτά έχουμε διαπιστώσει ότι οι ένήλικες έχουν κάποια προκατάληψη κατά της ιδέας της επιστροφής στο σχολείο και γι' αυτό πολλά πρόσωπα, που έρωτήθηκαν αν δέχονται να φοιτήσουν σε ένα Κέντρο Έκπαιδύσεως Ένηλικων, απάντησαν αρνητικά ή δεν έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον, επειδή έχουν την ύποψια ότι το Κέντρο είναι σχολείο. "Όταν όμως το Κέντρο ανοίξει, το πρόγραμμά του είναι ενδιαφέρον, οι συζητήσεις είναι ζωντανές, θα παρουσιασθούν μερικά, για να φοιτήσουν σ' αυτό. "Ο ένήλικος χωρικός, σάν συνετός και δύσπιστος που είναι, δε θέλει να δεσμευτή προκαταβολικά. Θέλει να ιδή, να εξετάσει και έπειτα θα προχωρήσει πάλι με δισταγμούς. Βασικό λοιπόν στοιχείο είναι να κερδίσωμε την εμπιστοσύνη του. Αυτό όμως έξαρτά-

ται κυρίως από την ικανότητα και τις ἀρετές τοῦ δασκάλου, πού θά ἀναλάβῃ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων.

Ὁ δάσκαλος τῆς ἐκπαίδευσῆς τῶν ἐνηλίκων

Ἡ περιγραφή τοῦ καλοῦ δασκάλου τῆς ἐκπαίδευσῆς τῶν ἐνηλίκων ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν περιγραφή τοῦ τέλειου ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ νομίζομε ὅτι φρόνιμο εἶναι νὰ μὴν τὴν ἐπιχειρήσωμε. Θὰ ἦταν εὐκολώτερο νὰ περιοριστοῦμε στὴν ἀπαρίθμηση τῶν κυριότερων προσόντων, πού ὁ δάσκαλος αὐτὸς πρέπει νὰ διαθέτῃ. Τοῦτο ἀπὸ πρώτη ματιὰ φαίνεται κατορθωτό. Ὅταν ὅμως ἀνακαλέσωμε στὴ μνήμη μας τύπους δασκάλων πού ὀλοφάνερα διακρίθηκαν, θά διαπιστώσωμε ὅτι εἶχαν μεταξύ τους τόσες ὁμοιότητες ὅσες καὶ διαφορές. Ὁ ἕνας μὲ τὴ σφραγίδα τῆς θείας δωρεᾶς καὶ μὲ τὸ πάθος τῆς διδασκαλίας παιδαγωγὸς εἶχε τὴ δύναμη νὰ καταστήσῃ τοὺς συνανθρώπους του ἱκανοὺς νὰ μετέχουν στὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ πού εἶχαν ἀνάγκη. Ὁ ἄλλος διαθέτοντας κυρίως ὀργανωτικὰς καὶ διοικητικὰς ἱκανότητες μεταχειριζόταν τὸν καλύτερο τρόπο νὰ παρακινή τοὺς ἄλλους νὰ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸ Κέντρο. Ὁ τρίτος διέθετε τόσο φυσικὸ κύρος, ὥστε κατόρθωσε οἱ προτάσεις του νὰ πραγματοποιοῦνται χωρὶς ἀντιρρήσεις. Ἐνῶ ἀντίθετα ἕνας ἄλλος, ἄθρομβος καὶ ταπεινός, ἐπηρέαζε μὲ τὸ παράδειγμά του. Ἦθελε π.χ. νὰ καθαριστῇ τὸ χωριό; Πρῶτος αὐτὸς καθάριζε τὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ του, χωρὶς νὰ δίνει ἐντολὰς καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς ἄλλους, πού σιγὰ - σιγὰ ἀκολουθοῦσαν τὸ παράδειγμά του. Ἄν στὶς παραπάνω διαφορὰς προσθέσωμε καὶ τὶς σωματικὰς ἀνομοιότητες, δύσκολα φανταζόμεσθε ὁμάδα περισσότερο ἀνομοιογενὴ ἀπ' αὐτή.

Ἐπιμείναμε στὶς μεταξύ τους διαφορὰς, γιὰ νὰ ἀντικρούσωμε τὴν ἀφελή πεποίθηση ὅτι οἱ καλοὶ δάσκαλοι μοιάζουν. Ἰσχύει γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων ὅ,τι ἰσχύει γιὰ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα. Κάθε ἀνθρώπος πετυχαίνει χάρη στὰ ἰδιαιτέρως ἀτομικὰ του προσόντα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὰ τὰ ἴδια μὲ τὰ προσόντα τοῦ ἄλλου.

Ὡστόσο, πίσω ἀπὸ τὴν ἀνομοιογένεια αὐτὴ ὑπάρχει στὸ βάθος μιὰ κοινὴ ἰδιότητα σ' ὅλους τοὺς δασκάλους πού ἀναφέραμε. Αὐτὸ εἶναι ἡ πίστη στὸ ἔργο τους ἢ ἀκριβέστερα ἡ πίστη στὴν ἀποστολὴ τους. Αὐτὴ τὴν πίστη τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ. Τὸ πολυτελέστερο Κέντρο, ὁ τελειότερος ἐξοπλισμὸς θά ἀποδειχτοῦν σύντομα ἄχρηστα, ἂν λείπῃ ἡ δημιουργικὴ αὐτὴ δύναμη. Οὔτε ἡ ἔλλειψη ὑλικοῦ ἢ βιβλίων, οὔτε ἡ ἔλλειψη κατανόησῆς, οὔτε ἡ ἀπομόνωση, οὔτε καμιὰ ἄλλη δυσκολία μποροῦν νὰ ἀναμετρηθοῦν μὲ τὴ δύναμη πού

έχει ή πίστη. Αύτή τελικά θα κατευθύνη τήν προσωπικότητα του δασκάλου σ' ένα μοναδικό σκοπό, θα τόν βοηθήση νά αποκτήση όλα τά δευτερεύοντα προσόντα, πού είναι απαραίτητα για τήν εργασία του. Τά προσόντα αυτά, τά όποια είναι πολλά, για πρακτικούς λόγους τά κατατάσσομε ως εξής :

Προσόντα του χαρακτήρα

Τά προσόντα αυτά είναι τά πιό σημαντικά. 'Ο δάσκαλος, πριν από όλα, νά είναι άνθρωπος με τήν πλήρη σημασία τής λέξεως. Μπορεί νά χρησιμεύση σάν παράδειγμα στους άλλους. Στην εργασία, στις διασκέδασεις, στην οικογένεια, στην κοινότητα είναι πάντα ένα πρότυπο. 'Ενσαρκώνει όχι μόνο τή γνώση αλλά και τήν ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ή όποια αποτελεί προϋπόθεση σεβασμού και αγάπης. Οι κάτοικοι του χωριού τόν έχουν σάν παράδειγμα στη ζωή τους και γι' αυτό έχει συνειδητοποιήσει τά καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του.

'Η βαθιά συναίσθηση ότι αποτελεί οδηγό του χωριού του αφαιρεί τις μικροκαταιδοξίες και τόν κάνει περισσότερο εύσυνείδητο στά συγκεκριμένα του καθήκοντα. Είναι γνωστόν ότι ο δάσκαλος έχει καθήκοντα πρώτα απέναντι στην κοινότητα. Αυτό όφείλει νά τώ γνωρίζη καλά και νά συντελέση από τή θέση του, πού είναι τόσο σημαντική, ώστε νά τήν οδηγήση σ' ένα καλύτερο μέλλον. 'Εχει ακόμη καθήκοντα απέναντι στα άτομα, για τά όποια όφείλει νά είναι πρότυπο συμβούλου και φίλου.

'Η Ιστορία βεβαιώνει, ότι οι δάσκαλοι σ' όλο τόν κόσμο έπαιξαν έναν εξαιρετικό ρόλο στην ανάπτυξη τών συμπολιτών τους και τόν εκσυγχρονισμό τών χωρών τους. Οι ειδικευμένοι στην εκπαίδευση τών ενηλίκων, ιδιαίτερα, όφείλουν νά συνεχίσουν τώ έργο αυτό με τή βεβαιότητα, ότι έξυπνερτοϋν ασφαλέστερα τήν πρόοδο όλόκληρης τής ανθρωπότητας.

'Επαγγελματικά προσόντα

Δέν είναι όμως αρκετό νά είναι ο δάσκαλος μονάχα άνθρωπος: πρέπει νά είναι και καλός παιδαγωγός. Σάν καλός παιδαγωγός φλέγεται από τήν περιέργεια νά μαθαίνη συνεχώς, από τήν επιθυμία νά διδάξη σέ κάθε ευκαιρία ό,τι ο ίδιος γνωρίζει. 'Εχει τήν ψυχολογική ικανότητα νά κατανοή τούς μαθητές του, νά παραδέχεται τις ατέλειές τους, νά κεντρίζει τώ ενδιαφέρον τους, νά μιλάη τή γλώσσα τους. Διαθέτει τή μετριοφροσύνη του ανθρώπου, ο όποιος έχει συνείδηση για τώ

μέγεθος τῆς ἀνθρώπινης ἄγνοιας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπομονὴ ἐκείνου ποὺ ἀφιερώνει ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς του στὴ μόρφωση τῶν συνανθρώπων του. Ἔχει πνευματικὴ διαύγεια, μεθοδικότητα, ἀκαμπτη ὑπομονὴ καὶ γνωρίζει ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος εἶναι ἡ λεπτότερη ἀλλὰ καὶ ἡ γονιμότερη ἀποστολή.

Τὸ Κέντρο Ἐνηλίκων

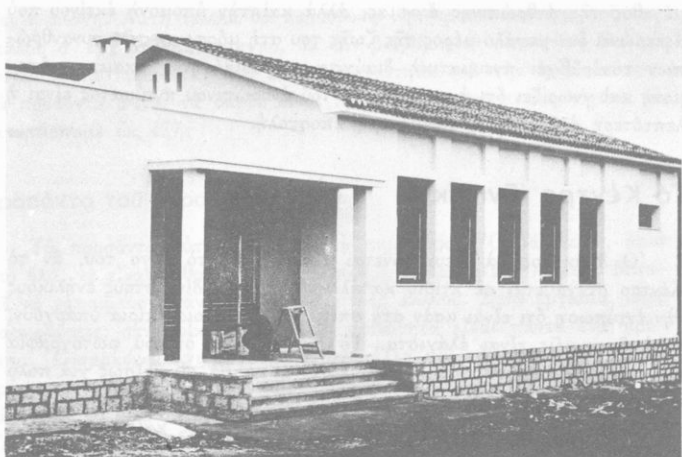
Ὁ δάσκαλος θὰ διευκολύνεται ἐξαιρετικὰ στὸ ἔργο του, ἂν τὸ Κέντρο στεγάζεται σὲ κτίριο κατάλληλο, ποὺ θὰ δίνει στοὺς ἐνήλικους τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι «σὰν στὸ σπίτι τους». Τέτοια κτίρια ὑπάρχουν, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι ἐλάχιστα. Τὸ Κέντρο, τοῦ ὁποῦο φωτογραφία καὶ σχέδιο βλέπετε στὶς σελ. 16 καὶ 17 εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἴσως γιὰ πολὺ καιρὸ μιὰ ἐξαιρεση. Τὸ παρουσιάζουμε ὅμως, γιὰ νὰ βοηθήσουμε τὸ δάσκαλο, ὥστε χρησιμοποιώντας κι αὐτὸς εὐκαιρίες καὶ δυνατότητες, ν' ἀποκτήσῃ στὸ Κέντρο του καταλληλότερη στέγαση.

Τὸ ἰδεῶδες Κέντρο πρέπει νὰ ἀποτελεῖται: Ἐκτὸς μιᾶς μεγάλης αἴθουσας συγκεντρώσεων, κινηματογραφικῶν προβολῶν, ἑορτῶν κ.λ.π., μὲ χωρητικότητα γιὰ ἑκατὸ ὡς διακόσια πρόσωπα ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ τῆς κοινότητος. Ἐκτὸς μιᾶς ἢ δύο μικρῆς αἴθουσας γιὰ γραφεῖο διευθυντοῦ, βιβλιοθήκη, ἐργαστήριον, συγκεντρώσεις νέων. Εἶναι πολὺ ἐξυπηρετικὰ κινητὰ ξύλινα χωρίσματα, τὰ ὁποῖα ἀπομονώνουν, ὅταν χρειάζεται, ὀρισμένα μέρη τῆς αἴθουσας. Τὸ Κέντρο πρέπει νὰ διαθέτῃ ἀπλῆς ἐγκαταστάσεις ὑγιεινῆς καὶ ἓνα μικρὸ πειραματικὸ κήπο, ἴσως δὲ καὶ ἓνα γήπεδο.

Ἄν δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ δαπάνη γιὰ τὴν κατασκευὴ ἐιδικοῦ κτιρίου, ὁ δάσκαλος θὰ προσπαθῆσῃ, μετὰ ἀπὸ συνεννόησιν μὲ τὸν πρόεδρο τῆς κοινότητος, νὰ βρῇ μιὰ ἢ περισσότερες αἴθουσας. Μιὰ ἄλλη λύση θὰ ἦταν νὰ χρησιμοποιοῖ γιὰ μερικῆς ὥρας τὴν αἴθουσα τῆς ἀγροτολέσχης ἢ τοῦ «σπιτιοῦ τοῦ παιδιοῦ», ἀφοῦ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἀρμοδίους.

Ἄν καμιά ἀπὸ τίς προτεινόμενες λύσεις δὲν εἶναι δυνατὴ, θὰ ἀρκεστῇ νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς ἐνήλικους σὲ μιὰ αἴθουσα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Οἱ συγκεντρώσεις τῶν ἐνηλίκων στὸ δημοτικὸν σχολεῖο εἶναι ἡ ἔσχατη λύση, πρῶτα - πρῶτα γιατί δίνει σ' αὐτοὺς τὴν ἐντύπωση ὅτι γίνονται πάλι μαθητὲς σχολείου, ἐνῶ αὐτὸ ἀκριβῶς θέλομε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀποφύγωμε καὶ ἀκόμα γιατί, ὅτιδήποτε ἐκθέσωμε στὴν αἴθουσα δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνῃ γιὰ τὴν ἐπομένη μέρα.

Ὁ δάσκαλος θὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἐξοπλίσῃ καὶ νὰ διακοσμήσῃ κάπως

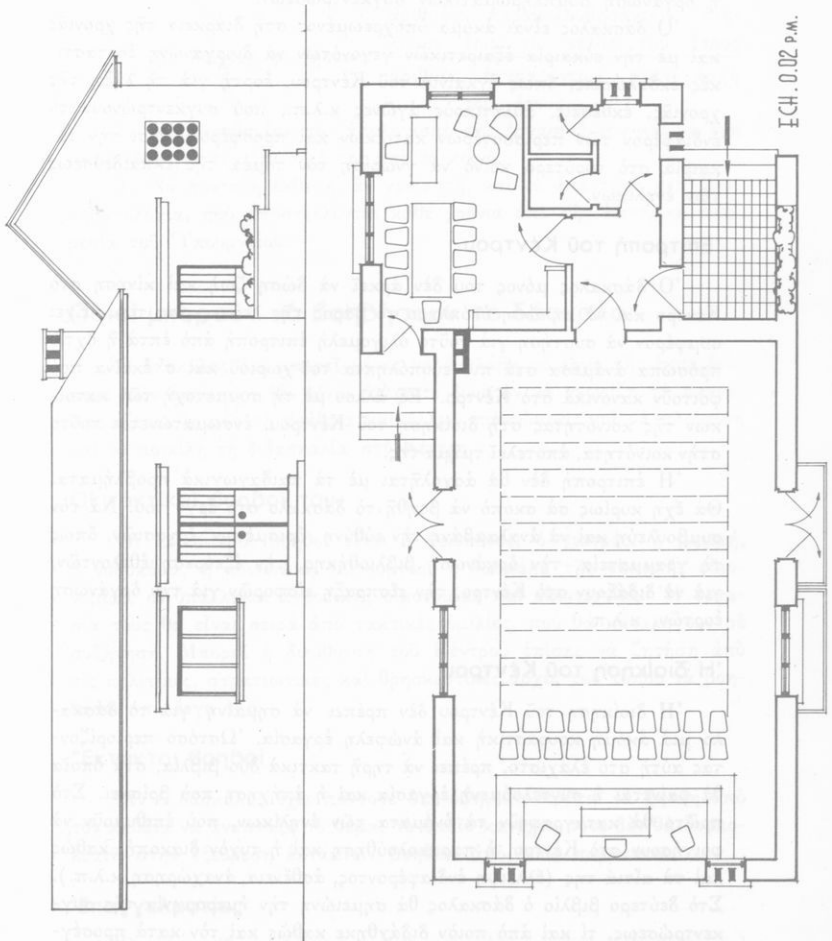
Σχ. 1. Φωτογραφία Κέντρου Παρακαλάμου (Ήπειρου).

τὴ νέα αἴθουσα καὶ σιγά - σιγά νὰ προμηθευτῆ τὰ ἀπαραίτητα ἐπιπλα : τραπέζια, καθίσματα ἢ θρανία, ντουλάπι γιὰ βιβλία, ντουλάπι γιὰ τὸ μουσεῖο τοῦ Κέντρου, γιὰ συλλογές κ.λ.π. Συγχρόνως θὰ φροντίσει γιὰ τὴν προμήθεια ἢ τὴν κατασκευή, ὅταν εἶναι δυνατόν, τοῦ ἀπαραίτου παιδαγωγικοῦ ὕλικου, ὅπως πίνακα τοιχοκολλήσεων, φανελλογράφου, προβολέα, ραδιόφωνο, πικ-ἄπ, μαγνητόφωνο, ἀκόμα καὶ μηχανήμα κινηματογράφου 8 ἢ 16 χιλιοστῶν. Δὲν πρέπει ἀκόμα νὰ παραλείψῃ νὰ ἐξοικονομήσῃ ἐργαλεῖα ξυλουργικῆς, οἰκοδομικῆς, κηπευτικῆς γιὰ τὶς προβλεπόμενες σχετικὲς ἐργασίες.

Ἡ ζωὴ τοῦ Κέντρου

Τὰ Κέντρα Ἑνγλίκων λειτουργοῦν ἕξι ὡς ἐπτὰ μῆνες τὸ χρόνο, ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο ἕως τὸ Μάιο. Τὰ μαθήματα εἶναι φυσικὸ νὰ διακόπτονται τὴν περίοδο πού οἱ ἀγρότες εἶναι ἐντατικὰ ἀπασχολημένοι στὶς δουλειές τους. Οἱ ψυχαγωγικὲς ἢ ἄλλες ἐκπολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις ὅμως πρέπει νὰ συνεχίζονται ὁλόκληρο τὸ χρόνο μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ δασκάλου ἢ ἐπιτροπῆς, ὅταν αὐτὸς ἀπουσιάζῃ. Τὰ Κέντρα γενικὰ λειτουργοῦν δύο φορές τὴν ἐβδομάδα, 2 - 3 βραδυνὲς ὥρες καθὼς καὶ

Σχ. 2. Κάτοψη Κέντρου
(όπως σχεδιάστηκε από την αρμόδια υπηρεσία
του Προγράμματος 'Ηπείρου).

τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι θέμα ποῦ θὰ ρυθμίση ὁ δάσκαλος ἀνάλογα μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες. Σημασία ἔχει νὰ γνωρίζουν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ τὶς ὥρες λειτουργίας τοῦ Κέντρου καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὀρίζονται τακτὲς ὥρες καὶ νὰ γνωστοποιῆται ἔγκαιρα ἢ ὀργάνωση συμπληρωματικῶν συγκεντρώσεων.

Ὁ δάσκαλος εἶναι ἀκόμα ὑποχρεωμένος στὴ διάρκεια τῆς χρονιάς καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία ἐξαίρετικῶν γεγονότων νὰ διοργανώη ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις, ὅπως ἐγκαίνια τοῦ Κέντρου, ἑορτὴ γιὰ τὴ λήξη τῆς χρονιάς, ἐκθέσεις, ἀθλητικούς ἀγῶνες κ.λ.π., ποὺ συγκεντρώνουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περισσοτέρων κατοίκων καὶ προσφέρουν ἔτσι τὴν εὐκαιρία στὸ εὐρύτερο κοινὸ νὰ γνωρίση τὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων.

Ἐπιτροπὴ τοῦ Κέντρου

Ὁ δάσκαλος μόνος του δὲν ἀρκεῖ νὰ δώση ζωὴ καὶ κίνηση στὸ Κέντρο καὶ νὰ σηκώση ὁλόκληρο τὸ βάρος τῆς λειτουργίας του. Ἐχει συμφέρον νὰ συστήσῃ γιὰ τοῦτο ὀλιγομελὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ ἑπτὰ ἢ ὀχτὼ πρόσωπα ἀνάμεσα στὰ πιδ εὐπόλητα τοῦ χωριοῦ καὶ σ' ἐκεῖνα ποὺ φοιτοῦν κανονικὰ στὸ Κέντρο. Ἐξ ἄλλου μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν κατοίκων τῆς κοινότητας στὴ διοίκηση τοῦ Κέντρου, ἐνσωματώνεται τοῦτο στὴν κοινότητα, ἀποτελεῖ τμήμα τῆς.

Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν θὰ ἀσχολῆται μὲ τὰ παιδαγωγικὰ προβλήματα. Θὰ ἔχη κυρίως σὰ σκοπὸ νὰ βοηθῆ τὸ δάσκαλο στὸ ἔργο του. Νὰ τὸν συμβουλευῆ καὶ νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν εὐθύνη ὀρισμένων ἐργασιῶν, ὅπως τὴ γραμματεία, τὴν ὀργάνωση βιβλιοθήκης, τὴν ἐξεύρεση ἐθελοντῶν, γιὰ νὰ διδάξουν στὸ Κέντρο, τὴν εἰσπραξὴ εἰσφορῶν γιὰ τὴν ὀργάνωση ἑορτῶν, κ.λ.π.

Ἡ Διοίκηση τοῦ Κέντρου

Ἡ διοίκηση τοῦ Κέντρου δὲν πρέπει νὰ σημαίνει γιὰ τὸ δάσκαλο μιὰ ἀκόμη κουραστικὴ καὶ ἀνώφελη ἐργασία. Ὡστόσο περιορίζοντας αὐτὴ στὸ ἐλάχιστο, πρέπει νὰ τηρῆ τακτικὰ δύο βιβλία, στὰ ὁποῖα θὰ φαίνεται ἡ συντελούμενη ἐργασία καὶ ἡ ἀπήχηση ποὺ βρίσκει. Στὸ πρῶτο θὰ καταγραφοῦν τὰ ὀνόματα τῶν ἐνηλίκων, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ φοιτήσουν στὸ Κέντρο, ἡ παρακολούθηση καὶ ἡ τυχὸν διακοπὴ, καθὼς καὶ τὰ αἰτίαι τῆς (ἐλλείψη ἐνδιαφέροντος, ἀσθένεια, ἀναχώρηση κ.λ.π.). Στὸ δεῦτερο βιβλίο ὁ δάσκαλος θὰ σημειώη τὴν ἡμερομηνία τῆς συγκεντρώσεως, τί καὶ ἀπὸ ποῖον διδάχθηκε καθὼς καὶ τὸν κατὰ προσέγγιση ἀριθμὸ τῶν ἀτόμων, ποὺ συμμετεῖχαν σ' αὐτές.

Με τὸν τρόπο αὐτὸ στὸ τέλος τοῦ χρόνου θὰ εἶναι σὲ θέση :

1. Νὰ καταρτίσῃ δύο χρήσιμους δείχτες

α. δείχτης συμμετοχῆς $\frac{\text{ἀριθμὸς ἐγγραφέντων}}{\text{ἀριθμὸς κατοίκων (ἄνω τῶν 20)}}$

β. δείχτης φοιτήσεως $\frac{\text{ἀριθμὸς παρακολουθησάντων ἐνηλίκων ἕως τὸ τέλος τοῦ ἔτους}}{\text{ἀριθμὸς ἐγγραφέντων στὴν ἀρχὴ τοῦ ἔτους}}$

2. Νὰ παρουσιάσῃ τὸν ἀπολογισμὸ τῆς ἐργασίας του καὶ νὰ ἔχῃ σαφὴ ἰδέα γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς ἀπὸ τὸ κοινό.

3. Νὰ συντάξῃ ἔκθεση, ἂν χρειαστῆ, καὶ νὰ ἀπαντήσῃ στὰ ἐρωτηματολόγια, ποὺ ἀποστέλλονται κάθε χρονιά ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου.

Ποιοὶ μποροῦν νὰ βοηθήσουν τὸ δάσκαλο

Ὁ δάσκαλος δὲν μπορεῖ μόνος νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργο τῆς ἐκπαίδευσ-
σεως τῶν ἐνηλίκων, δὲν εἶναι ἄλλωστε δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ τὰ πάντα.
Χρειάζεται λοιπὸν τὴ βοήθεια καὶ ἄλλων προσώπων, γιὰ νὰ πλουτίσῃ
καὶ νὰ ποικίλῃ τὴ διδασκαλία στὸ Κέντρο.

Οἱ τακτικοὶ βοηθοὶ του

Οἱ κυριώτεροι βοηθοὶ εἶναι ὁ γεωπόνος, ὁ γιατρός, ἡ μαμμῆ,
ἡ νοσοκόμα, ἡ κοινωνικὴ λειτουργός, ἡ δασκάλα τῆς οἰκιακῆς οἰκο-
νομίας, οἱ ὑπάλληλοι ἀγροτικῆς οἰκονομίας καὶ οἰκοτεχνίας. Ἡ ἐργα-
σία τους θὰ εἶναι σειρά ἀπὸ τακτικὲς ὁμιλίαι, ποὺ θὰ καταλήγουν σὲ
συζήτηση. Μπορεῖ ἡ διεύθυνση τοῦ Κέντρου ἐπίσης νὰ ζητήσῃ ἀπὸ
τις πολιτικὲς, στρατιωτικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἀρχὲς τοῦ τόπου νὰ βοη-
θήσουν τὸ ἔργο τῆς.

Ἐκτακτοὶ βοηθοὶ

Ἄν ὁ δάσκαλος ἔχει πάντοτε ὑπ' ὄψῃ, ὅτι πρέπει νὰ ζητᾶ ἀπὸ
τὸν καθένα νὰ ἀναπτύξῃ τὸ θέμα, τὸ ὁποῖο κατέχει, τότε δὲν θὰ δυσκο-
λευτῆ στὴν ἐξεύρεση ἐκτάκτων βοηθῶν ἀπὸ τοὺς παρακάτω.

Ἐπαγγελματίες

Ὅ,τι γνωρίζει καλύτερα ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ
ὅ,τι τὸν ἐνδιαφέρει στὸ βᾶθος περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐργασία του, στὴν

όποια αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του, είναι δυνατόν να αποτελή θέμα γενικότερου ενδιαφέροντος.

Βιοτέχνες

Το εργαστήριο του σιδηρουργού και του ξυλουργού αξίζουν μια επίσκεψη. Άνάμεσα στα γνωστά τους έργα, είναι και υλικά θά πούν πολύ ενδιαφέροντα πράγματα, αν έρωτηθούν.

Αν κληθῆ μια καλή κεντήστρα στο Κέντρο, είναι δυνατόν όσα θά πῆ για τὴν εργασία της να προσελκύσουν τὸ ενδιαφέρον τῶν ἄλλων γυναικῶν. Είναι πολύ πιθανόν να δεχτῆ να διδάξῃ ὀρισμένα εἶδη βελονιάς και να γίνῃ τοῦτο ἀφορμὴ να ὀργανωθῆ ἓνα μικρὸ ζωντανὸ εργαστήριο. Κάτι παρόμοιο θά συμβῆ, αν κληθῆ ὁ ἠλεκτρολόγος, ὁ μηχανικός αὐτοκινήτων ἢ γεωργικῶν μηχανημάτων.

Γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι

Μεγαλύτερες πιθανότητες να ἐλκύσουν τὸ ενδιαφέρον τῶν χωρικῶν ἔχουν οἱ ὀμιλίες τῶν γεωργῶν και κτηνοτρόφων, ἐφόσον τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κοινοῦ τοῦ Κέντρου ἀποτελεῖται ἀπὸ χωρικούς.

Οἱ γεωργοὶ και κτηνοτρόφοι, πού χρησιμοποιοῦν νέες μεθόδους, ὀφείλουν να γνωρίσουν στους συγχωριανούς τους τὰ διδάγματα τῆς πείρας τους, ὅπως ἡ ἀρδευτικὴ π.χ. καλλιέργεια σὲ ἀκατάλληλο μέχρι στιγμῆς ἔδαφος, ἡ χρησιμοποίηση λιπασμάτων, ἡ ἐκτροφὴ ζῶων βελτιωμένης ράτσας κ.λ.π. Στὸ Κέντρο ἢ προτιμότερο στὸν τόπο τῆς ἐργασίας τους θά μιλήσουν για τὶς δυσκολίες και τὶς ἐπιτυχίες τους.

Ἄτομα διαφόρων ἐπαγγελμάτων

Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων, πού μποροῦν να μιλήσουν στο Κέντρο για τὸ ἐπάγγελμά τους, δὲν περιορίζεται στα παραπάνω ἀναφερθέντα. Οἱ σιδηροδρομικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ ἔμποροι, οἱ διευθυντὲς ἐργοστασίων, ἐργαστηρίων, θά ἐξηγήσουν πῶς παρασκευάζονται οἱ κονσέρβες, π.χ., ἢ σοκολάτα, τὰ ὑφάσματα, πῶς ἐκκοκίζεται τὸ μπαμπάκι κ.λ.π. Οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῆς ραδιοφωνίας, οἱ διευθυντὲς τοπικῶν ἐφημερίδων, οἱ πρόεδροι και τὰ μέλη διαφόρων συλλόγων, οἱ ἀντιπρόσωποι ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν και πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμη εἶναι κατάλληλοι για τὸ Κέντρο. Ἀσφαλῶς δὲν ἀντιπροσωπεύονται ὅλοι στο χωριό, θά βρεθοῦν ὅμως μερικοὶ ἢ τουλάχιστον στὴ γειτονικὴ πόλη.

Ἄτομα τὰ ὀποῖα ταξίδεψαν

Τὰ ταξίδια δὲν εἶναι πιά σπάνια στὴν ἐποχὴ μας. Ὅσοι λοιπὸν

ταξίδεψαν στο εξωτερικό ή σε μία περιοχή της χώρας σχετικά άγνωστη στους κατοίκους του χωριού, μπορούν αυτόματα να γίνουν όμιλητές στο Κέντρο. "Αν μάλιστα έφεραν κάρτες ή τράβηξαν φωτογραφίες του τόπου, που επισκέφθηκαν, ή όμιλία θα είναι πιο ευχάριστη. "Αν δέν έγινε αυτό, τότε άς φροντίση τó Κέντρο νά βοή από εφημερίδες και τουριστικά έντυπα σχετικό ύλικό.

Έρασιτέχνες

Πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν τόν ελεύθερο χρόνο τους άσχολούμενοι έρασιτεχνικά μ' ένα δεύτερο επάγγελμα : ψάρεμα, κυνήγι, σπόρ, συλλογές, κ.λ.π. Θά ήταν πρόθυμοι, αν τους καλούσαν, νά μιλήσουν για τήν άγαπημένη τους άσχολία. Μήν ύποτιμάτε τήν πρόταση αυτή. Πολλοί, που δέν είναι ικανοποιημένοι από τó επάγγελμά τους, μεταφέρουν σε μία εκδήλωση ψυχαγωγική τόν ένθουσιασμό, τή δραστηριότητα και τις ικανότητες που διαθέτουν. Πίσω από τόν ύπαλληλάκο, τόν άπλό εργάτη, τόν μικροεπαγγελματία θά ανακαλύψετε συχνά έναν έρασιτέχνη βοτανολόγο άριστο, έναν άξιόλογο μουσικό, έναν ικανότατο ραδιοτεχνίτη, που μπορούν νά προσφέρουν πολύτιμη ύπηρεσία στο Κέντρο.

Περιεχόμενο και πρόγραμμα

Τó πρόγραμμα τής εκπαιδύσεως τών ενήλικων μπορεί νά διαιρεθί σε δύο μεγάλα μέρη, ήτοι τήν καταπολέμηση του άναλφαβητισμού και ήμιαναλφαβητισμού και τή γενική και πρακτική εκπαίδευση.

A. 'Η καταπολέμηση του άναλφαβητισμού και ήμιαναλφαβητισμού

1. Σπουδαιότητα

Σήμερα όλοι παραδέχονται, ότι ή καταπολέμηση του άναλφαβητισμού είναι άναγκαία. Είναι άναμφισβήτητο, ότι ó άναλφαβητισμός άποτελεί κοινωνική πληγή, όπως ó ύποσιτισμός. Καμιά χώρα δέν μπορεί νά έλπίζη, ότι θά γίνη σπουδαίο έθνος και θά καταλάβη σημαντική θέση στο σύγχρονο κόσμο, αν ένα μέρος του πληθυσμού δέν γνωρίζει άνάγνωση και γραφή ή δέν τις γνωρίζει ικανοποιητικά.

Ό ρόλος τών όπτικο-ακουστικών μέσων στη σύγχρονη ζωή, ή άνατολή ενός νέου πολιτισμού, του πολιτισμού τής εικόνας, όπως όνομάστηκε, δέν στέρησαν τó βιβλίό από τήν εύρεία χρήση του. Τό βι-

βλίο θα παραμείνει για πολύ καιρό ακόμη το εϋχρηστότερο και φτηνότερο μέσο για τή διάδοση των γνώσεων. Ἡ εκμάθηση λοιπὸν καλῆς ἀναγνώσεως ἀπὸ τοὺς ἀναλφάβητους, σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων.

2. Μέθοδος

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ ὁ δάσκαλος ἔχει κάθε συμφέρον νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἀκόλουθο πίνακα καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἀλφαβητάριο καὶ τὰ φυλλάδια, ποὺ ἐκδόθησαν εἰδικὰ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας.

	Σκοπὸς	Κοινὸ	Ἔλικὸ	Διάρκεια
1ο στάδιο:	Ἐκμάθηση τῶν μηχανισμῶν ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς	Ἀναλφάβητοι	1ο μέρος τοῦ ἀλφαβηταρίου γιὰ ἐνήλικους	47 μαθήματα 6 μῆνες (*)
2ο στάδιο:	Τελειοποίηση	Πρῶν ἀναλφάβητοι καὶ ἡμι-ἀναλφάβητοι ποὺ μόλις γνωρίζουν ἀνάγνωση	2ο μέρος τοῦ ἀλφαβηταρίου	14 μαθήματα 2 μῆνες
3ο στάδιο:	Ἄνετη ἀνάγνωση	Ἡμιαναλφάβητοι	2ο ἀναγνωστικὸ	
4ο στάδιο:	Ἡ ἄνετη ἀνάγνωση σὰν μέσο γενικῆς καὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ψυχαγωγίας	Ὅλοι οἱ ἐνήλικοι	Συλλογὴ «Βιβλιοθήκη Λαϊκῆς Ἐπιμορφώσεως»	Ἀπεριόριστος διαρκείας
5ο στάδιο:	Ἰκανότητα χρησιμοποίησεως ἐφημερίδων καὶ βιβλίων τῶν βιβλιοθηκῶν		Βιβλιοθηκῆς τῶν χωριῶν	

(*) Ἄν γίνωνται δύο μαθήματα τὴν ἐβδομάδα

3. Τὸ ἀλφαβητάριο γιὰ ἐνήλικους

Τὸ ἀλφαβητάριο τοῦτο συντάχθηκε καὶ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Στὸν ὁδηγὸ χρησιμοποίησεως τοῦ ἀλφαβηταρίου θὰ βρῆτε χρήσιμες ὁδηγίες.

Ἡ μέθοδος πού χρησιμοποιήθηκε στὸ ἀλφαβητάριο εἶναι ἡ μικτὴ, ἡ ὁποία ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ὀλικὴ ἀνάγνωση τῆς λέξεως, γιὰ νὰ καταλήξῃ στὴν ἀνάλυση. Κάθε μάθημα περιέχει τὴν πρότυπη φράση καὶ ἡ πρότυπη φράση τὴν πρότυπη λέξη, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ πρότυπο γράμμα. Ἡ εἰκονογράφηση ὑποβοηθεῖ τὴν κατανόηση τῆς ἔννοιας.

Στὴ σελίδα 27 τοῦ ἀλφαβηταρίου

— ἡ πρότυπη φράση εἶναι : Κάθονται στὸ τραπέζι

— ἡ πρότυπη λέξη : Τραπέζι

— τὸ πρότυπο γράμμα : Τ τ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων πού χρησιμοποιήθηκαν περιορίζεται σὲ 404, ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ 164 περιλαμβάνονται στὸ πρῶτο μέρος.

Τὰ μαθήματα εἶναι κατανεμημένα σὲ ἐνότητες :

Μέρος πρῶτο : 1. Ἐμφάνιση τῆς οἰκογένειας

2. Ἀσχολίες

3. Ἐορτάστικες ἐκδηλώσεις

4. Οἰκογένεια τῆς πόλης

5. Ἐθνικὲς καὶ ἄλλες ἐορτές.

Μέρος δεύτερο : 1. Ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ

2. Ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴ ζωὴ

3. Ἀπὸ τίς κοινοτικὲς ἐκδηλώσεις

4. Ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ

5. Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς πόλης

6. Ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ζωὴ.

Στὸ δεύτερο μέρος, ἐνῶ συνδέεται τὸ νόημα τῶν μαθημάτων, ἐν τούτοις δὲν παρουσιάζονται πολλὲς ἀναγνωστικὲς δυσκολίες. Ἐτσι ὁ ἐνήλικος παραμένει μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι διαβάζει καὶ ὄχι πλέον ὅτι ἀσχεῖται στὴν ἀνάγνωση.

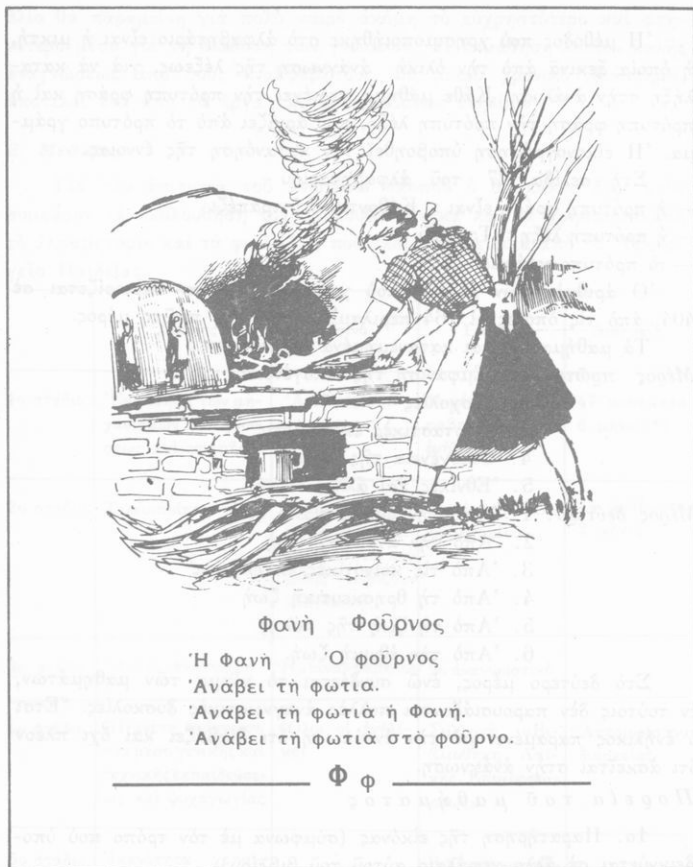
Πορεία τοῦ μαθήματος

1ο. Παρατήρηση τῆς εἰκόνας (σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο πού ὑποδεικνύεται σὲ ἄλλο κεφάλαιο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου).

2ο. Ἀνάγνωση : Ἀνάγνωση τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μετὰ ἀπὸ τοὺς μαθητές. Στὴν ἀρχὴ εἶναι δυνατὸ νὰ ἀντιγραφῆ τὸ κείμενο στὸν πίνακα καὶ νὰ διαβαστῆ ἀπὸ τὸ δάσκαλο μὲ κλειστὸ βιβλίο. Ἐπειτα καλεῖται ἕνας ἢ περισσότεροι μαθητὲς νὰ διαβάσουν τὸ κείμενο, πού εἶναι γραμμμένο στὸν πίνακα. Ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιο μὲ τὸ βιβλίο.

3ο. Προφορικὲς ἀσκήσεις : Ὁ δάσκαλος βοηθεῖ τοὺς ἐνήλικους νὰ βροῦν τίς πρότυπες λέξεις καὶ τὸ διδασκόμενο γράμμα.

4ο. Γραπτὲς ἀσκήσεις : Πρὸς τὸ παρὸν οἱ ἀσκήσεις πρέπει νὰ προετοιμάζονται ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ νὰ παραδίδονται δακτυλογρα-

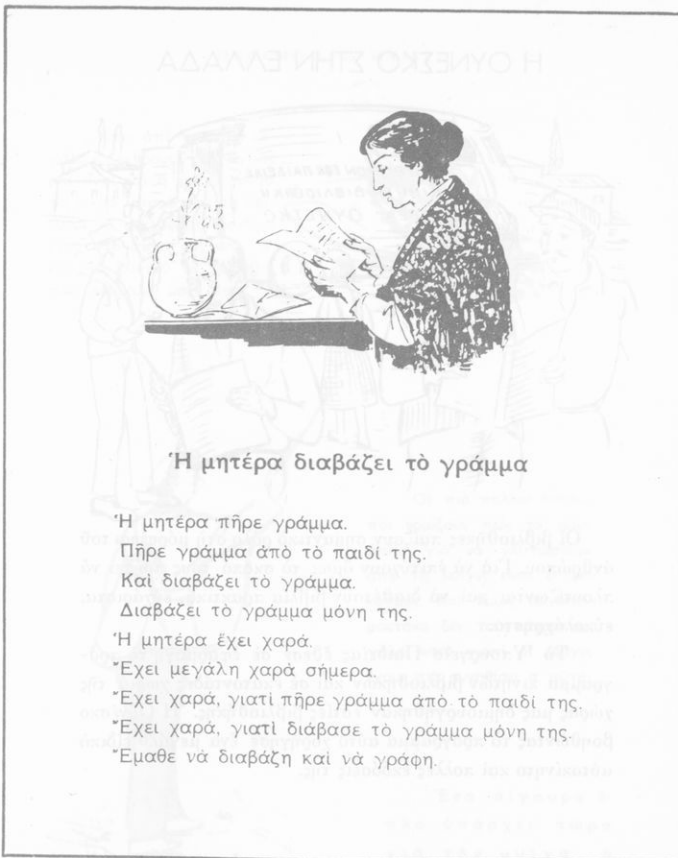
Σχ. 3. 'Ανατύπωση σελίδας του πρώτου μέρους του αλφαριθμητικού ενηλίκων.

φημένες ή χειρόγραφες. 'Ακολουθούν μερικές προτάσεις για τὸ εἶδος τῶν ἀσχήσεων.

Συμπλήρωση φράσεων: Δίνονται για συμπλήρωση φράσεις ἀπὸ τις ὁποῖες λείπουν ὀρισμένες λέξεις.

Συμπλήρωση λέξεων: Δίνονται λέξεις ἀπὸ τις ὁποῖες λείπει τὸ ἀρχικὸ γράμμα ἢ καὶ συλλαβή.

'Απαντήστε με ναι ἢ ὄχι.

Ἡ μητέρα διαβάζει τὸ γράμμα

- *Ἡ μητέρα πήρε γράμμα.
- *Πήρε γράμμα ἀπὸ τὸ παιδί της.
- *Καὶ διαβάζει τὸ γράμμα.
- *Διαβάζει τὸ γράμμα μόνη της.
- *Ἡ μητέρα ἔχει χαρά.
- *Ἐχει μεγάλη χαρά σήμερα.
- *Ἐχει χαρά, γιατί πήρε γράμμα ἀπὸ τὸ παιδί της.
- *Ἐχει χαρά, γιατί διάβασε τὸ γράμμα μόνη της.
- *Ἐμαθε νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ.

Σχ. 4. Ἀνατύπωση σελίδας τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ ἀλφαριθμητοῦ.

Ὑπογραμμίστε στὸ κείμενο τὴ λέξη ποὺ διάβασε ὁ δάσκαλος.

Ὑπογραμμίστε τὶς ὅμοιες λέξεις.

Ὑπογραμμίστε τὸ διδασκόμενο γράμμα.

Γραφή: Ἀντιγραφή τοῦ διδασκόμενου γράμματος, ἔπειτα τῆς λέξης καὶ ἀργότερα τῆς φράσης.

Ὅταν διδάσκεται τὸ δεύτερο μέρος, ὁ δάσκαλος θὰ προσθέσῃ ἀσκήσεις, ποὺ ἔχουν ὡς σκοπὸ τὴν κατανόηση τοῦ κειμένου.

Η ΟΥΝΕΣΚΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι βιβλιοθήκες παίζουν σημαντικό ρόλο στη μόρφωση του ανθρώπου. Για να επιτύχουν όμως το σκοπό τους πρέπει να πλουτίζονται και να διαθέτουν βιβλία πρακτικά, ευχάριστα, ευκολόλογητα.

Το Ύπουργείο Παιδείας έθεσε σε εφαρμογή το πρόγραμμα κινητών βιβλιοθηκών και σε εκατοντάδες χωριά της χώρας μας δημιουργήθηκαν έστιες βιβλιοθήκες. Η Ουνέσκο βοηθώντας το πρόγραμμα αυτό χορήγησε ένα μεγάλο ειδικό αυτοκίνητο και πολλές εκδόσεις της.

Σχ. 5. Ανατύπωση σελίδας του φυλλαδίου «Για μια καλύτερη ζωή με τη βοήθεια των Ήνωμένων Εθνών» W.C.O.T.P. Αθήνα 1962.

‘Η συλλογή «Βιβλιοθήκη Λαϊκής Επιμορφώσεως». (Σχ. 5 και 6)

Σ’ όλα τα σύγχρονα κράτη το βιβλίο, γενικά, είναι απρόσιτο στο τμήμα του πληθυσμού, που είναι λιγότερο καλλιεργημένο. Ο εργάτης, ο χωρικός, ο μικρούπάλληλος προσκρούουν στις δυσκολίες του λεξιλογίου, που τις κάνει βαρύτερες ή πολύπλοκη ανάπτυξη των ιδεών του συγγραφέα. Τοῦτο ἐξηγεῖ ἐν μέρει τὴν ἀδιαφορία τοῦ κοινοῦ γιὰ

ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΙΣ ΜΥΙΓΕΣ

Ένας από τούς πιά με-
γάλους ἐχθρούς τῆς ὑγείας
μας εἶναι καί ἡ μύιγα, αὐτό
τὸ μικρὸ ἔντομο πού τό ἀφί-
νουμε νά κυκλοφορῆ ἐλεύθερα
μέσα στό σπίτι μας καί ν' ἀ-
κουμπᾷ παντοῦ τὰ μικρόβια
πού κουβαλᾷ μαζί του.

Οἱ πιά πολλοί ἀνθρω-
ποι νομίζουν πῶς τὸ μόνο
ὄπλο γιὰ νά γλυτώσουμε
ἀπό τίς μύιγες εἶναι ὁ ψε-
κασμός. Καί ὁμως, τὰ ἔντο-
μοκτόνα δὲν τούς κάνουν με-
γάλο κακὸ γιατί οἱ μύιγες
ἔχουν πιά συνηθίσει σ' αὐτά.

Ένα σίγουρο ὀ-
πλο ὑπάρχει τώρα
γιὰ τὴν μύιγα: ἡ
καθαριότητα.

Σχ. 6. Ἀνατύπωση σελίδας τοῦ φυλλαδίου αΤὸ Α-Β τῆς ὑγείας». Ὑπουρ-
γεῖο Κοινωνικῆς Προνοίας—Ἀθήνα 1961.

τίς βιβλιοθήκες. Οἱ παραπάνω δυσκολίες γίνονται σοβαρότερες, ὅταν
τὸ κοινὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ πρώην ἀναλφαβήτους. Τὰ βιβλία μὲ τε-
χνικὸ ἢ γενικὸ περιεχόμενο εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσιτα σ' αὐτούς. Τὸ φαι-
νόμενο τοῦτο ὀδήγησε, σὲ πολλές χῶρες, στὴ δημιουργία μικρῶν συλ-
λογῶν ἀπὸ ἀπλὰ βιβλία, μ' εὐκολονόητη γλώσσα καί μὲ θέματα, πού
ἐνδιαφέρουν ἄμεσα τούς ἐνήλικους. Μία ἀπὸ τίς συλλογές αὐτὲς εἶναι

la terre nourrit les plantes.
l'animal mange ces plantes.
son corps prend ce qui lui est utile.
le reste tombe sur la terre.
la terre doit retrouver une partie de
ce qu'elle a donné.

Les engrais*

Les engrais* sont tous les corps qu'on ajoute au sol pour l'aider à nourrir* des plantes.

Les engrais* donnent aux plantes ce qu'elles ne trouvent pas dans le sol.

Ils remplacent aussi ce que les récoltes ont pris.

Les excréments* des animaux sont les meilleurs engrais.

L'urine* est l'excrément liquide*

Pour employer les excréments comme engrais on peut :

- mettre les animaux dans un parc*.
- récolter et faire de la poudrette*.
- préparer du fumier*.

nourrir ex. : la mère nourrit son enfant avec du lait.
excréments : * ce que les animaux rendent après leur repas.
liquide : * ce qui coule comme de l'eau.
parc : * voir page 15.
poudrette : * voir page 17.
fumier : * voir page 19.

J.L. Duval "Manure"
Didier 1959

¿Qué tienes José?

María está sola en su casa. Espera con impaciencia a José.

Desde hace días José llega tarde. Además se le ve como cansado.

María no comprende lo que le pasa a su marido. Hace tres meses que están casados y no se conocen muy bien todavía.

No ha habido ningún disgusto entre ellos. María siempre había visto a José muy cariñoso; pero desde hace días es distinto.

¿Querrá José a otra mujer? No. Ni pensarlo. No es posible. María

Σχ. 7. 'Ανατύπωση σελί-
δων ξένων φυλλαδίων.

ή «Βιβλιοθήκη Λαϊκής Έπιμορφώσεως». Η συλλογή αυτή, που αναφέρεται σε ιστορικά, επιστημονικά, τεχνολογικά και μυθολογικά θέματα, είναι το χρησιμότερο και αποτελεσματικότερο μέσο στους δασκάλους, για να δημιουργήσουν στους ενήλικους τη συνήθεια και την αγάπη της μελέτης. Χρησιμοποιήστε την.

Η χρήση των φυλλαδίων.

Ο καλύτερος τρόπος να εισαγάγετε ένα φυλλάδιο είναι να ζητήσετε από τον ειδικό για το θέμα, όταν τούτο είναι δυνατό, να το παρουσιάσει στη διάρκεια μιας συγκέντρωσης ενηλίκων και να σχολιάσει το περιεχόμενό του.

Αν οι ενήλικοι είναι ήμιαναλφάβητοι και επομένως δεν είναι σε θέση να καταλάβουν δίχως δυσκολία το φυλλάδιο, πρέπει να γίνει ή ανάγνωσή του στην τάξη και να ερμηνευτούν οι δύσκολοι όροι (τεχνικοί κυρίως). Σε συνέχεια, οι έρωτήσεις, οι ασκήσεις, ή συμπλήρωση φράσεων καθώς και ή γραφή θα αναφέρονται στο κείμενο μιας ξεχωριστής σελίδας του φυλλαδίου (γενικά κάθε σελίδα διαπραγματεύεται ένα θέμα). Τελικά, θα επακολουθήσει συζήτηση για το περιεχόμενο του φυλλαδίου, σύμφωνα με τη μέθοδο της ομαδικής συζήτησεως, που αναπτύσσεται σε ειδικό κεφάλαιο.

Αν οι ενήλικοι είναι έγγραμματοι, τότε ή ανάγνωση του φυλλαδίου θα γίνει άτομικά στο σπίτι. Ένα όμως ή περισσότερα μαθήματα στο Κέντρο θα αφιερωθούν στην εξήγηση και συζήτηση του περιεχομένου του.

Μπορεί όμως να συγκεντρωθούν οι ενήλικοι και των δύο παραπάνω κατηγοριών την ημέρα της συζήτησεως, υπό τον όρο να έχη τελειώσει προηγούμενα ή εργασία με τους ήμιαναλφάβητους.

Β. Γενική εκπαίδευση

Το πρόγραμμα της εκπαίδευσως των ενηλίκων δεν είναι δυνατό να περιοριστή στους τομείς που αναφέραμε. Αφού απευθύνεται στο σύνολο του πληθυσμού, πρέπει να παρέχη σ' όλους την ευκαιρία να βελτιώσουν την παιδεία τους, οποιαδήποτε και αν είναι αυτή. Να περιλαμβάνη μαθήματα γενικής φύσεως: γλωσσικά, αριθμητική, ιστορία, γεωγραφία. Οι εκπαιδευτικοί είναι εξοικειωμένοι με την ύλη αυτή και δε χρειάζεται να επιμεινουμε. Υπάρχει, ωστόσο, ο κίνδυνος να διαχτη αυτή ή ύλη με το γνωστό σχολικό τρόπο και ιδιαίτερα να διατηρήση υπερβολικά θεωρητικό χαρακτήρα. Γι' αυτό χρήσιμο είναι να διευκρινιστούν όρισμένα σημεία.

Γλωσσικά μαθήματα

Ἡ διδασκαλία τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων ἔχει σκοπὸ ν' ἀποκτήσουν οἱ ἐνήλικες στοιχειώδεις γνώσεις γραμματικῆς, ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ γράφουν ὀρθὰ καὶ νὰ ἐννοοῦν ὅ,τι διαβάζουν.

Οἱ ἀσκήσεις θὰ εἶναι πάντοτε πρακτικὲς καὶ θὰ ἐξυπηρετοῦν κάποια ἄμεση χρησιμότητα : ἀπλὴ ἀλληλογραφία, συμπλήρωση ἐντύπων, τηλεγραφήματα, ἐπιταγές.

Ἡ ὑπαγόρευση κειμένου σὰν ἀσκηση ὀρθογραφίας πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ στὶς περισσότερες περιπτώσεις. Οἱ γραμματικὲς ἀσκήσεις τοῦ τύπου «γράψτε στὸν πληθυντικὸ ἢ τὸν ἀόριστο κ.λ.π.» νὰ χρησιμοποιοῦν μετὰ τρόπο, ποὺ ν' ἀρμόζῃ στοὺς ἐνήλικους.

Τέλος δὲν εἶναι δύσκολο νὰ πλουτισθῇ τὸ λεξιλόγιο τῶν ἐνηλίκων μετὰ τὴν ἐξήγηση νέων λέξεων καὶ τὴν χρησιμοποίησή τους σὲ παραδείγματα.

Ἀριθμητικὴ

Εἶναι ἀρκετὰ εὐκόλο νὰ συσχετισθῇ ἡ διδασκαλία τῶν ἀπλῶν ἀριθμητικῶν γνώσεων μετὰ ὀρισμένες ἀνάγκες καὶ διαφέροντα τῶν ἐνηλίκων. Νὰ μερικὲς προτάσεις στὸ θέμα αὐτό. Ἀφόρμηση θ' ἀποτελοῦν οἱ πράξεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως ἡ ἀγορά, πώληση καὶ οἱ σχετικοὶ λογαριασμοί.

Τὸ νόμισμα ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο ὕλικό γιὰ τὴν αἰσθητοποίηση τῆς διδασκαλίας τῶν τεσσάρων ἀριθμητικῶν πράξεων.

Ἦστερα ἀπὸ τὴν κατανόηση τῶν τεσσάρων πράξεων εἶναι εὐκόλη ἡ μετάβαση στὸ στάδιο τῆς ἀποκτήσεως τοῦ μηχανισμοῦ τους : τοποθέτηση τῶν ἀριθμῶν, ἐπαλήθευση, πίνακας πολλαπλασιασμοῦ. Ἐπιθυμοῦμε πόσο χρήσιμοι εἶναι οἱ ἀπὸ μνήμης λογαριασμοὶ ποὺ χρησιμοποιοῦνται τόσο στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Ἀσκῆτε τακτικὰ τοὺς ἐνήλικους σ' αὐτό.

Ἀφορμῆσεις

Διδασκαλία

Κατασκευὴ δρόμου.

Μονάδες μήκους.

Συγκομιδὴ ἐλαίων, φρούτων, καρυδιῶν.

Μονάδες βάρους.

Κατασκευὴ σπιτιοῦ.

Μελέτη τοῦ τετραγώνου, τοῦ ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου. Ἰδιότητες τῶν γωνιῶν, τῶν πλευρῶν. Μελέτη τοῦ ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου καὶ τριγώνου.

Μέτρηση ἀγροῦ.

Ἀπόδοση ἐνὸς κινούργου ἀρτεσιανοῦ.

Μονάδες ὄγκου

Ἀπαιτούμενη ποσότητα νεροῦ γιὰ τὴν ἔρδευση ὀρισμένης καλλιέργειας, γιὰ τὸ πότισμα ζώων.

Ἀποτελέσματα ἀπογραφῆς, ἐκλογῶν. Πτήση στὸ διάστημα.

Ἔννοια τῶν μεγάλων ἀριθμῶν.

Ἔστερ' ἀπὸ τὴν ἀφομοίωση τῶν βασικῶν αὐτῶν ἐννοιῶν, χρησιμοποιοῦστε ἄλλες εὐκαιρίες, ποὺ προσφέρει ἡ καθημερινὴ ζωὴ γιὰ τὴν ἄσκηση σὲ δυσκολώτερα προβλήματα.

Τήρηση οἰκογενειακοῦ βιβλίου λογαριασμῶν.

Πώληση συγκομιδῆς.

Ἀσκηση στὶς 4 ἀριθμητικὲς πράξεις.

Τιμὴ κόστους, τιμὴ πωλήσεως. Κέρδος, ζημίες.

Δάνειο τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας.

Ἔννοια τοῦ ποσοστοῦ στὰ ἑκατὸ, τοῦ τόκου, τοῦ κεφαλαίου, τοῦ ἐπιτοκίου.

Τήρηση βιβλίου γεωργικῶν συναλλαγῶν.

Ἀσκηση στὶς 4 πράξεις, τιμὴ κόστους, πωλήσεως, κέρδος κ.λ.π.

Προϋπολογισμὸς μικροῦ πτηνοτροφείου ἢ ἐκτροφῆς ἀγελάδων.

Ἀσκηση, ὅπως παραπάνω.

Ἱστορία

Εἶναι γνωστὸ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συνδέεται ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας μὲ τὴ συσσώρευση χρονολογιῶν, ὀνομάτων κ.λ.π. Τοῦτο ἰσχύει ἀκόμη περισσότερο, ὅταν ἡ διδασκαλία ἀπευθύνεται σὲ ἐνήλικους. Ἡ ἱστορία γι' αὐτοὺς θὰ εἶναι ἡ ἀποκάλυψη ἐνὸς ζωντανοῦ παρελθόντος, τοῦ παρελθόντος τῆς χώρας τους καὶ ἀργότερα ἄλλων χωρῶν. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος τούτου θὰ κατανοοῦν τὴν πορεία τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἐπίσκεψη ἀρχαίων εἰρεπιῶν ἢ τοῦ πλησιέστερου βυζαντινοῦ ναοῦ ἢ κάστρου ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς μέρος τοῦ προγράμματός σας καὶ εἶναι ἕνα θαυμάσιο σημεῖο ἀφορμῆσεως. Μνημεῖα, ἱστορικοὶ χώροι, ἐθνικὲς ἑορτές, ἀγάλματα διασήμων ἀνδρῶν μποροῦν ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Καὶ τὰ διεθνῆ ἐπίσης ἐπίκαιρα γεγονότα ποὺ συγκεντρώνουν τὴ γενικὴ προσοχὴ σ' ἕνα πρόβλημα εἶναι κατ'ἀλληλῆς ἀφορμές. Ἡ κατάκτηση τῆς ἀνεξαρτησίας μιᾶς χώρας, π.χ., θὰ σᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ἀνατρέξετε στὴν ἱστορία της, ὅπως καὶ οἱ παραχρῆς ποὺ προκάλεσε μιὰ μειονότητα.

Τελικά, ἡ ἱστορία τῶν πρακτικῶν ἐφαρμογῶν τῆς ἐπιστήμης προσφέρει πλούσιο ἔδαφος γιὰ ἐκμετάλλευση διδακτική. Μπορεῖτε νὰ ἐξετάσετε τὴν ἐξέλιξη τῶν μέσων φωτισμοῦ, μεταφορᾶς, τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐνδυμασίας, κατοικίας, βιοτεχνίας κ.λ.π.

Γεωγραφία

Εἶναι ἐνδιαφέρον ν' ἀρχίσετε μὲ τὴν μελέτη τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς περιοχῆς μὲ τὴ γνωστὴ σας μέθοδο. Ἀποφύγετε καὶ ἐδῶ τὸν ὑπερβολικὰ σχολικὸ χαρακτήρα στὴν ἐργασία σας. Ἀρχίστε μὲ τὴ μελέτη τοῦ ποταμοῦ τῆς περιοχῆς ἢ, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴ μεγάλη ξηρασία ἢ τὶς ἀσυνήθιστες βροχές, μελετήστε τὸ κλίμα. Ἡ ἐξαγωγή τῶν προϊόντων τῆς χώρας, ἡ μετανάστευση ἐργατῶν εἶναι προβλήματα γεωγραφικῆς φύσεως καὶ ἐνδιαφέρουν τὸν κάθε ἀγρότη, τὴν κάθε οἰκογένεια. Οἱ ἐνήλικοι εἶναι πρόθυμοι νὰ συζητήσουν μαζί σας γι' αὐτὰ τὰ ζητήματα. Μπορεῖτε ἐπίσης νὰ καλέσετε ἓναν κάτοικο τοῦ χωριοῦ, ποῦ γύρισε ἀπὸ ταξίδι, νὰ μιλήσει γιὰ τὴν περιοχὴ ἢ τὴ χώρα ποῦ ἐπισκέφθηκε.

Τέλος, ἡ ἐκρηξὴ ἐνὸς ἠφαιστείου, γιὰ τὴν ὁποία μιλεῖ ὀλόκληρος ὁ τύπος, τὰ ἐγκαίνια μιᾶς νέας πόλης (ὅπως τῆς Μπραζιλίας), ἐνὸς τεχνικοῦ ἔργου (ἢ ὑπόγεια σήραγγα κάτω ἀπὸ τὶς Ἄλπεις, ποῦ θὰ ἐνώση τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία ἢ ἡ μελλοντικὴ σήραγγα κάτω ἀπὸ τὴν Μάγχη) εἶναι γεγονότα ἐπικαιρότητας, τὰ ὁποῖα μπορεῖτε νὰ χρησιμοποιήσετε, γιὰ νὰ καταλήξετε σὲ μιὰ ζωντανὴ καὶ πλούσια διδασκαλία.

Φυσικὴ, Χημεία, Ἀστρονομία. Στὴ διδασκαλία τῶν κλάδων αὐτῶν τῆς ἐπιστήμης θὰ περιοριστοῦμε νὰ ἐξετάσωμε ὀρισμένα κεφάλαια, ἀνάλογα μὲ τὶς εὐκαιρίες, ποῦ θὰ προσφέρῃ ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, ὅπως ἀκριβῶς ἀναπτύχθηκε γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας. Ἀρχικὰ θ' ἀναζητήσωμε τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον θέμα γιὰ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῶν ἐνηλίκων.

Φυσικὴ

Ἀφορμήσεις

Ἐπιπέδον ἀπὸ χωρικὸ. (* Ἄν εἶναι δυνατὸ νὰ ὀδηγηθῇ τὸ τρακτέρ στὸ Κέντρο καὶ ὁ δάσκαλος νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἐργάζεται).

Ἐγκατάσταση βαρούλκου σὲ πηγὰδι.

Ἀφιξη νέων ἐργαλείων στὸ συνεταιρισμὸ.

Διδασκαλία

Κινητῆρες ἐσωτερικῆς καύσης. Πετρελαιοκινητῆρες (Ντῆζελ).

Ἀπλὲς μηχανές. Μοχλοὶ (διαφόρων εἰδῶν). Τὸ βαροῦλκο. Τὸ πολύσπαστο.

Ἐξηλεκτρισμὸς τοῦ χωριοῦ.

Μελέτη τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.
Στῆλες, γεννήτριες, συσσωρευτές,
μετασχηματιστές.

Χρήση τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

Ἀγορὰ διοπτρῶν ἢ φωτογραφικῆς
μηχανῆς. Ὀφθαλμολογικὴ ἐξέταση.

Σχηματισμὸς τῆς εἰκόνας στὸ φα-
κὸ. Διάφοροι τύποι φακῶν.

Ἐξέταση μὲ μικροσκόπιο ἀπὸ τὸ
γιατρό, ποὺ μπόρεσαν νὰ τὴν παρα-
καλουθῆσουν οἱ κάτοικοι.

Νόμοι (νὰ μὴν ἐκφραστοῦν μαθη-
ματικά). Τὸ μικροσκόπιο μεγα-
λώνει τὰ ἀντικείμενα, τὸ τηλε-
σκόπιο τὰ πλησιάζει. Ἐξήγηση.

Ἀστρονομία

Ἀφόρμηση

Διδασκαλία

Ἐκλειψη.

Ἡ γῆ, ἡ σελήνη, τὸ ἡλιακὸ σύ-
στημα.

Ἐξαπόλυση πυραύλου σὲ πλανήτη.

Τὰ ἄστρα, ἡ ἀπόσταση, χροῶμα,
ἀστερισμοί. Γνώσεις γιὰ τὸ Γα-
λαξία μας.

Χημεία

Ἀφόρμηση

Διδασκαλία

Τὸ θέμα τῆς θέρμανσης.
Πρόληψη ἀτυχημάτων.

Καύση. Σύνθεση τοῦ ἀέρα. Οἱ
καύσιμες ὕλες. Ξύλο. Κάρβουνο
ἀπὸ ξύλο.

Κάρβουνο, προέλευση, χρήση, πα-
ραγόμενα ἀέρια.

Φωτισμός.

Τὸ πετρέλαιο. Προέλευση. Ἐξα-
γωγή. Χρήση. Γιατὶ οἱ λάμπες πε-
τρελαίου ἔχουν γυαλί.

Μελέτη κινητῆρα ἐσωτερικῆς καύ-
σης.

Τὸ πετρέλαιο. Προέλευση. Ἐξα-
γωγή. Δύλιση. Ὑποπροϊόντα:
κῶκ, πίσσα.

Πώληση φιαλῶν πεπιεσμένου ἀε-
ρίου.

Φωτιστικὸ ἀέριο. Πῶς παράγεται.

Τὸ πρόβλημα τοῦ πόσιμου νεροῦ.

Χημεία τοῦ νεροῦ. Συστατικά.
Ἄλατα. Σταλακτίτες καὶ σταλα-
γμίτες.

Ἐπίσκεψη σπηλιᾶς.

Σύνθεση. Τρόπος ἐπιδράσεως

Τὸ σαποῦνι. Πλύσιμο.

Παρασκευὴ κρασιοῦ, ψωμιοῦ, τυριοῦ, γιουρτουῦ.
Κατασκευὴ τοίχου.

Ἐπίσκεψη σιδηρουργείου, κασιτεροποιείου.

Ἀσφαλτόστρωση δρόμου.

Ἄπλῃ χημεία τῶν τροφῶν. Ὁ ρόλος τῶν ζυμώσεων. Μαγιά.

Χημεία τοῦ γύψου καὶ τοῦ τσιμέντου. Παραγωγή. Πήξη.

Τὰ μέταλλα. Ἰδιότητες. Κατεργασία. Χρήση. Προφύλαξη. Τί εἶναι ἡ σκουριά.

Πῶς ἐξάγεται ἡ πίσσα. Χημεία τοῦ πετρελαίου.

Γεωλογία, βοτανική, ζωολογία, ἀνθρωπολογία.

Ἡ διδασκαλία τῶν κλάδων τούτων πρέπει νὰ συσχετισθῇ μὲ τὰ προγράμματα ποὺ ἐφαρμόζονται ἀπὸ τις γεωργικὲς ὑπηρεσίες καὶ τις ὑπηρεσίες ὑγιεινῆς. Στὴν πραγματικότητα δὲν πρόκειται μόνο γιὰ ἀπλὴ συσχέτιση. Ὅρισμένα θέματα, ὅπως ἡ ζωὴ τῶν φυτῶν, ἡ φύση τοῦ ἐδάφους, οἱ κύριες λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἀνήκουν ταυτόχρονα στὴ γενικὴ ἐκπαίδευση καὶ στὴ γεωργικὴ ἢ ὑγιεινῆς.

Θὰ διδασχοῦν εἴτε ἀπὸ τὸ δάσκαλο, εἴτε ἀπὸ τὸ γεωπόνου ἢ ἱατροῦ, ἀφοῦ προηγουμένως συνεννοηθοῦν, ὥστε νὰ ἀποφύγουν ὄχι μόνον τὴν ἐπανάληψη ἀλλὰ καὶ κάθε διάσπαση τῶν προσπαθειῶν.

Ἴδου μερικὰ παραδείγματα συντονισμένης διδασκαλίας:

Γεωλογία

Ἀφόρμηση

Γεωργικὲς ἐργασίες.

Ἀποξηραντικὰ ἔργα, ἀρδευτικά.

Παραγωγή καὶ χρῆση τῆς κόπρου.

Πώληση λιπασμάτων ἀπὸ τὸ συνεταιρισμό.

Καταρρακτώδεις βροχὲς διάρκειας, ποὺ διαβιβρώσκουν τὰ ὕψη.

Πλημμύρες ποταμῶν. Ἀναδασώσεις. Καλλιέργειες κατὰ βαθμίδες.

Διδασκαλία

Σύσταση τοῦ ἐδάφους.

Φύση τῶν βράχων. Πῶς ἀναγνωρίζονται. Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα αὐτῶν.

Συνέπειες: ἀνάγκη βελτιώσεως τῶν ἐδαφῶν, χρησιμοποίησεως τῆς κόπρου, λιπασμάτων, ἀρδύσεως, ἀποξηράνσεως.

Διάβρωση τοῦ ἐδάφους. Αἷτια: ὁ ἀέρας, ἡ βροχὴ, ὁ πάγος, τὰ ζῶα.

Ὁ ρόλος τῶν προφυλακτικῶν καλλιεργειῶν κατὰ τῆς διαβρώσεως τοῦ ἐδάφους (πολυετὲς τριφύλλι, δέντρα).

Βοτανική

Ἀφόρμηση

Προτεινόμενες ἀπὸ τὸ γεωπόνου βελτιώσεις τῶν παλαιῶν καλλιιεργειῶν.
Ἀγορὰ ἐκλεκτῶν σπέρων.

Καλλιέργεια καὶ κλάδεμα ὄπωροφόρων δέντρων. Φυτώρια. Ἀναδασώσεις.

Διδασκαλία

Σύσταση τοῦ φυτοῦ. Ὁ ρόλος τῶν ριζῶν, τῶν φύλλων.

Θρέψη, ἀνάπτυξη, πολλαπλασιασμός τῶν φυτῶν.

Τὸ δέντρο. Θρέψη, ἀνάπτυξη, πολλαπλασιασμός. Ὁ ρόλος τοῦ κλαδέματος.

Ζωολογία

Ἀφόρμηση

Βελτίωση τῶν παλαιῶν μεθόδων κτηνοτροφίας.

Ἀσθένεια ζώου. Ἐπίσκεψη κτηνιάτρου.

Ἀγορὰ ζώων ἐκλεκτῆς ράτσας.

Ἐπίσκεψη σταθμοῦ τεχνητῆς γονιμοποιήσεως.

Διδασκαλία

Περιγραφή τοῦ σώματος τοῦ ζώου. Θρέψη.

Ἀναπαραγωγή.

(βλ. κέντρον ἐνδιαφέροντος σελ. 60—62. Ἡ ἐκτροφή ἀγελάδων).

Ἀνθρωπολογία

Ἀφόρμηση

Περιοδικὴ ἐπίσκεψη τοῦ γιατροῦ.
Ἐξάπλωση ἐπιδημίας. Ἐμβολιασμός.

Ἀφιξη συνεργείου γιὰ ψεκάσμο με Ντι-Ντι-Τι. Ἐξόρμηση γιὰ τὴν κατασκευὴ καὶ συντήρηση ἀποχωρητηρίων.

Ἀνακάλυψη πηγῆς. Ἐγκατάσταση συστήματος ὑδρεύσεως τοῦ χωριοῦ.

Διδασκαλία

Μελέτη τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Σκελετός. Οἱ κύριες λειτουργίες τοῦ ὀργανισμοῦ: θρέψη, ἀναπνοή, κυκλοφορία. Τί εἶναι ἡ ἀρρώστια. Πῶς μεταδίδεται. Προληπτικὰ μέτρα. Ἀτομικὴ ὑγιεινὴ. Ἐμβολιασμός. Θεραπεία με ὀρούς. Φάρμακα. Πρακτικὲς συνέπειες. Τί πρέπει νὰ κάνωμε.

Τί εἶναι ἡ ἀρρώστια. Πῶς μεταδίδεται. Ὁ ρόλος τῶν φορέων μικροβίων: κουνούπια, μύγες. Μελέτη πρακτικῶν τρόπων προφυλάξεως.

Πόσιμο νερό.

Γιατί ὀρισμένα νερά εἶναι ἐπι-

Ώτορρινολαρυγγολογική ή όφθαλ-
μολογική εξέταση.
"Αφιξη φυματιολογικού συνεργείου.

κίνδυνα. Τί πρέπει νά κάνωμε
σ' αύτή τήν περίπτωση.

Τά όργανα τών αισθήσεων. Περι-
γραφή. Υγιεινή. Φροντίδες.

Τί είναι ή φυματίωση. Τρόποι με-
ταδόσεως. Προφύλαξη. Θεραπεία.

Άγωγή τοῦ πολίτου και ήθικη άγωγή

(ύπεύθυνος ό δάσκαλος και ό ιερέας)

Οί ισχύουσες γιά τή γενική εκπαίδευση άρχές, ισχύουν επίσης γιά τήν άγωγή τοῦ πολίτου και τήν ήθικη άγωγή. Οί τελευταίες μάλιστα, βρίσκουν εύκολώτερα τή θέση τους, όταν συνδέωνται με άτομικά πρακτικά προβλήματα και τοπικά ή έθνικά γεγονότα. Η πολιτική ζωή τής χώρας π.χ. προσφέρει πολλές εύκαιρίες, γιά νά εξηγήσετε τή λειτουργία τών κρατικών θεσμών, όπως τό ρόλο τοῦ βασιλιά, τής βουλής, τής κυβερνήσεως, επίσης τή διαδικασία γιά τήν ψήφιση ενός νόμου ή τήν όργάνωση τών ύπουργείων, τής διοικήσεως, τοῦ νομοῦ, τής κοινότητας. Έξηγήστε όταν σās δοθῆ εύκαιρία στους μαθητές σας πώς τό κράτος ύπολογίζει τή φορολογία τών πολιτῶν του, πώς χρησιμοποιούνται οί πόροι από τή φορολογία (κονδύλια εξόδων, κονδύλια επενδύσεων). Δώστε παραδείγματα: ό α δρόμος ή ή β γέφυρα κατασκευάστηκαν με χρήματα πού προέρχονται από φορολογία.

Η ήθικη συνδέεται, όπως είναι γνωστό, με τή θρησκευτική διδασκαλία αλλά και τά θέματα υγιεινής καταλήγουν στα καθήκοντα τοῦ ανθρώπου άπέναντι στον έαυτό του, όπως και τά μαθήματα άγωγής τών παιδιών άποτελοῦν καθήκοντα τούτου άπέναντι στην οικογένειά του. Η μελέτη τής λειτουργίας τών κρατικών θεσμών μπορεί θαυμάσια νά εξέλιχθῆ στη μελέτη τών καθηκόντων τοῦ πολίτου πρὸς τήν κοινότητα και ή σημασία και ύποχρέωση τής στρατιωτικής θητείας άποτελοῦν μιá εξίσου κατάλληλη εύκαιρία γιά τή διδασκαλία τής ήθικης. Άλλωστε οί κάτωιοι, αναλαμβάνοντες διάφορες εϋθύνες (μέλη διοικητικής έπιτροπής, έθελοντές δάσκαλοι, βιβλιοθηκάριοι) έχουν τήν εύκαιρία νά θέσουν σ' έφαρμογή τίς διδασκόμενες άρχές στη ζωή τοῦ Κέντρου.

Θρησκευτική άγωγή (κάτω από τή διεύθυνση τοῦ ιερέα)

Αύτή μπορεί νά περιλαμβάνη τή γνώση τοῦ δόγματος και τοῦ εϋαγγελίου, τή σημασία τών θρησκευτικών τελετῶν, τήν ιστορία τής θρησκείας, τών άγίων, τών όσίων, τό ρόλο τής εκκλησίας στην ιστορία και τή σύγχρονη ζωή τής χώρας.

Γ. Τεχνική εκπαίδευση

Οι πληθυσμοί, στους οποίους άπευθύνεται ή εκπαίδευση τών ένηλίκων, περιλαμβάνουν, σχεδόν πάντοτε, μεγάλο αριθμό γεωργών και κτηνοτρόφων. Είναι αυτονόητο, ότι τούτοι ενδιαφέρονται για θέματα, που άναφέρονται στη μελέτη και τή βελτίωση του έπαγγέλματός τους.

Τά θέματα ύγιεινής επίσης είναι γενικού ενδιαφέροντος. 'Η διατήρηση και ή βελτίωση τής ύγείας είναι μιá πανανθρώπινη έπιθυμία.

'Η γεωργική και ή ύγειολογική έπομένως εκπαίδευση πρέπει να κατέχουν σημαντική θέση στο πρόγραμμά σας. 'Εμπιστευθήτε τήν ευθύνη όμως τής διδασκαλίας τους στους ειδικούς του θέματος, πρώτα στους γεωπόνους και δεύτερον στους ιατρούς και βοηθούς τους, φροντίζοντας να μñ τους υποκαταστήσετε σε καμιά περίπτωση.

Παρακάτω παραθέτομε καταλόγους με κατάλληλα θέματα, που συντάχθηκαν ειδικά από τις άρμόδιες ύπηρεσίες. Είναι αυτονόητο πώς δέν είναι άπαραίτητο να έξαντλήσετε τά θέματα στη διάρκεια του σχολικού έτους. 'Ως προς τή σειρά που θά ακολουθήσετε, οι τοπικές συνθήκες θά τñ καθορίσουν.

Γεωργική εκπαίδευση (ύπεύθυνος ό γεωπόνος ή γεωργο-τεχνίτης)

Κατάλογος θεμάτων

Γενικές πληροφορίες

1. 'Η ζωή τών φυτών
2. 'Η διατήρηση του έδάφους
3. 'Αντιδιαβρωτικές μέθοδοι προστασίας του έδάφους
4. Λιπάσματα
5. Συντήρηση κόπρου — κοπροσωροί
6. Γεωργικά μηχανήματα — συντήρηση αυτών
7. 'Αρδευτική καλλιέργεια
8. Μηχανική καλλιέργεια

Ειδικές καλλιέργειες

1. 'Αμπελοργία
2. Βαμβακοκαλλιέργεια
3. 'Ελαιώνες
4. 'Ορυζοκαλλιέργεια
5. Δενδροκομία
6. Δημητριακά
7. Ζωοτροφές
8. Καπνοκαλλιέργεια
9. Ξηροί καρποί (καρύδια, άμύγδαλα, φυστίκια).

Κτηνοτροφία

1. Κτηνοτροφία
2. Μελισσοκομία
3. Πτηνοτροφία

Ἐκπαίδευση ὑγιεινῆς (ὑπεύθυνος ὁ ἰατρός ἢ ἡ μαμμή)

Κατάλογος θεμάτων

1. Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα καὶ οἱ λειτουργίες του
2. Ἀτομικὴ καθαριότητα
3. Καθαριότητα κατοικίας καὶ περιβάλλοντος
4. Προστασία τοῦ νεροῦ
5. Σημασία τῶν ἀποχωρητηρίων καὶ κατασκευὴ τους
6. Ἡ διατροφή μας
7. Τὰ φρούτα
8. Τὸ γάλα
9. Ἔργασία — ἀνάπαυση — ὕπνος
10. Πρόληψη δυστυχημάτων
11. Πρῶτες βοήθειες
12. Γιατί πρέπει νὰ συμβουλευόμαστε τὸ γιατρὸ
13. Γάμος καὶ κληρονομικότητα
14. Ὅταν πρόκειται νὰ γίνετε μητέρες
15. Προστασία καὶ περιποίηση τοῦ βρέφους
16. Θαλάσσια λουτρά καὶ ἡλιοθεραπεία
17. Οἰθοπνευματώδη ποτὰ καὶ κάπνισμα
18. Ψυχικὴ ὑγιεινὴ
19. Τί εἶναι ἀσθένεια καὶ τρόποι μεταδόσεώς της
20. Τρόποι προφυλάξεως — ἐμβολιασμοὶ
21. Φυματίωση
22. Ἐλονοσία
23. Τυφοειδῆς πυρετὸς
24. Λύσσα — Ἐχινόκοκκος — Μελιταῖος πυρετὸς
25. Διφθερίτιδα — Κοκκύτης — Τέτανος
26. Πολιομυελίτιδα — Γρίπη
27. Τραχώματα — Λέπρα
28. Καρκίνος
29. Τροφικὲς δηλητηριάσεις
30. Δόντια καὶ ὑγεία
31. Εὐκαιριακὲς ὀμίλιες — ἐρωτήσεις

Οἰκιακὴ ἐκπαίδευση

Τὰ θέματα, ποὺ ἐνδιαφέρουν κυρίως τὴ γυναίκα, εἶναι οἰκιακῆς φύσεως ἢ ἀναφέρονται σὲ οἰκογενειακὰ προβλήματα. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, ἡ προφύλαξή τους ἀπὸ τὶς ἀσθένειες, τὸ ράψιμο, τὸ κέν-

τημα, τὸ πλέξιμο ἐκλύουν σχεδὸν κάθε γυναίκα. Ἡ διδασκάλισσα ἢ ἡ σύζυγος τοῦ δασκάλου εἶναι τὰ καταλληλότερα πρόσωπα, γιὰ νὰ κατευθύνουν παρόμοια θέματα στὸ Κέντρο.

Μικρὰ ἐργαστήρια, ἐφοδιασμένα μὲ τὰ ἀπαραίτητα ὑλικά καὶ ἰδιαίτερα μὲ μιὰ ραπτομηχανή, μποροῦν νὰ λειτουργοῦν στὸ Κέντρο γιὰ τίς γυναῖκες. Τὰ ἐργαστήρια αὐτὰ θὰ ἔχουν σὰν ἀρχὴ τίς πρακτικὲς ἐφαρμογές. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ ἔχωμε μικρὰ δείγματα ὑφάσματος, στὰ ὁποῖα διδάσκονται οἱ διάφοροι τύποι βελονιάς καὶ πού εἶναι κατόπιν ἄχρηστα, νὰ διδαστῆ ἡ κατασκευὴ ἀπλῶν εἰδῶν ρουχισμοῦ, ὅπως εἶναι οἱ φοῦστες, τὰ παιδικὰ ρούχα κ.λ.π. Ἡ διδασκαλία τῆς ὑφαντικῆς εἶναι ἐξίσου ἐνδιαφέρουσα γιὰ ὅσες δὲν τὴ γνωρίζουν. Δὲ θὰ ἦταν δύσκολο νὰ δεχτοῦν δύο ἢ τρεῖς γυναῖκες, πού διαθέτουν ἀργαλεῖο, νὰ διδάξουν στὸ σπίτι τους μερικὲς ἄλλες.

Γιὰ τὴ λειτουργία τῶν ἐργαστηρίων εἶναι δυνατὸ νὰ προσκρούσετε στὸ πρόβλημα τῆς ἀγορᾶς τῶν ἀπαραίτητων ὑλικῶν. Ἡ ἀπλούστερη λύση θὰ ἦταν ἂν κάθε γυναίκα ἔφερε τὸ ὑφασμα, πού χρειαζόταν, καὶ κρατοῦσε ὕστερα ὅ,τι κατασκεύασε.

Πρακτικὴ ἐκπαίδευση

Ἡ πρακτικὴ ἐκπαίδευση ἔχει σὰ σκοπὸ νὰ δώσῃ στοὺς ἄντρες τοῦ Κέντρου στοιχεῖα γνώσεων σχετικῶν μὲ τὴν οἰκοδομικὴ, ξυλουργικὴ, ἠλεκτρικὲς ἐγκαταστάσεις. Ἐχει ἐπίσης σὰ σκοπὸ τὴν τελειοποίηση τῶν μεθόδων, πού χρησιμοποιοῦνται στὴ βιοτεχνία (κατασκευὴ ἀντικειμένων ἀπὸ χαλκὸ, ἄργυρο, ξύλο, πηλὸ).

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸν ὁ δάσκαλος θὰ φροντίσῃ νὰ δημιουργήσῃ μικρὰ ἐργαστήρια (μέσα στὸ Κέντρο), στὰ ὁποῖα οἱ τεχνικοὶ τοῦ τόπου θὰ κληθοῦν νὰ διδάξουν στοιχεῖα τῆς τέχνης τους. Χρειαζέται πάντως λεπτὸς χειρισμὸς τοῦ θέματος, γιὰ νὰ μὴν ἰδοῦν στὰ πρόσωπα τῶν ἐκπαιδευομένων μελλοντικούς ἀνταγωνιστές τους στὸ ἐπάγγελμα.

Δ. Διασκεδάσεις — Σπὸρ

Τέλος, ἄς μὴν παραβλέψωμε τὴν ἀνάγκη ὀργανώσεως, στὰ Κέντρα μας, ὑγιῶν διασκεδάσεων... ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστων.

Τὸ χωριὸ εἶναι συχνὰ συνώνυμο μὲ τὴν πλήξῃ καὶ ἡ δυνατότητα διασκεδάσεων εἶναι ὁ μαγνήτης τῶν μεγάλων πόλεων.

Μὲ τὴ βοήθεια τῶν κατοίκων, ὁ δάσκαλος θὰ ὀργανώσῃ θεατρικὲς παραστάσεις, καραγκιόζη, χορούς, χορωδίες, ἐκδρομὲς, ἀθλητικὸς ἀγῶνες, ποδοσφαιρικὲς συναντήσεις κ.λ.π.

Οί κανόνες τῆς καλῆς παιδαγωγικῆς

Εἴτε πρόκειται νὰ διδάξετε τὴν ἱστορία τῆς χώρας σας, εἴτε τὸ σχῆμα τοῦ ἀτόμου, εἴτε νὰ προτείνετε τὴ βελτίωση τῶν γεωργικῶν μεθόδων, ὑπάρχουν ὀρισμένοι παιδαγωγικοὶ κανόνες, ποὺ ὀφείλετε νὰ σεβαστῆτε. Γνωρίζετε βεβαίως ὅλοι τοὺς κανόνες αὐτοὺς, ἴσως ὅμως θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ τοὺς ὑπενθυμίσουμε, ἰδιαίτερα, γιατί ὁ ὁδηγὸς αὐτὸς δὲν ἀπευθύνεται μόνο στοὺς δασκάλους. Ἐν τούτοις ἀκολουθήσετε, μπορεῖτε νὰ εἴστε βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐπιτύχετε, ἂν ὄχι, θὰ ἔχετε πολλὰ ἀποτυχίες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἄλλα προσόντα σας.

Διέγερση τοῦ διαφέροντος

Ὄφειλετε νὰ ἐπιδιώξετε νὰ διεγείρετε τὸ διαφέρον τῶν ἀκροατῶν σας. Τί μπορεῖ νὰ ἐλπίζετε ἂν χασμουριοῦνται ἀπὸ πλήξη, σὰς ἀκοῦν ἀφηρημένοι, ταξιδεύουν νοερά ἢ ἀκόμη ἀποκοιμιοῦνται ἂν εἶναι κάπως κουρασμένοι;

Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ τῆς διεγέρσεως τοῦ διαφέροντος, πάντοτε σημαντικὴ ὅταν πρόκειται γιὰ παιδιὰ, γίνεται οὐσιαστικὴ, ὅταν ἀπευθυνόμαστε σ' ἐνήλικους, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο, ὅτι τοῦτοι φοιτοῦν ἐθελοντικὰ στὰ Κέντρα καὶ θὰ τὰ ἐγκαταλείψουν ἂν πλήττουν σ' αὐτά.

Ἡ ἐγερση διαφέροντος δὲν εἶναι εὐκόλη, εἶναι φυσικὸ δῶρο, τέχνη σχεδόν. Ὅλοι θυμούμαστε ἀπὸ τὸ σχολεῖο πὼς τὰ δυσκολώτερα μαθήματα γίνονταν εὐχάριστα μὲ τὸν ἕναν καθηγητὴ, ἐνῶ μαθήματα, ἀπὸ τὴ φύση τους ἐνδιαφέροντα, γίνονταν ἀνιαρὰ μὲ τὸν ἄλλο. Φαίνεται ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν ἐξαρτιέται κυρίως ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὁμιλητῆ. Ἀφοσιωθῆτε στὸ θέμα σας καὶ τότε ἡ ὅλη στάση σας, οἱ κινήσεις σας, ἡ φωνὴ σας θὰ παρασύρουν τοὺς ἀκροατὰς καὶ θὰ διατηρήσουν ἄγρυπνο τὸ ἐνδιαφέρον τους.

Σαφήνεια

Αὐτονόητο εἶναι ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ κινήσετε τὸ ἐνδιαφέρον στοὺς μαθητὰς σας, νὰ εἴστε βέβαιοι ὅτι τίποτα δὲν θὰ συγκρατήσουν, ἂν ἡ ὁμιλία σας δὲν εἶναι σαφής.

Σαφήνεια στὸ θέμα

Ἀρχικὰ ἐξετάστε ἕνα μόνο θέμα. Μὴ μιλάτε γιὰ δυὸ πράγματα ταυτόχρονα. Ἐξετάζετε τὴ γεωγραφία τῆς περιοχῆς, π.χ., μὴν προσπαθῆτε νὰ μιλήσετε γιὰ ὅλα σὲ μισὴ ὥρα. Ἀντίθετα, ὑποδιαίρεστε τὸ

θέμα σας σὲ κεφάλαια (φυσική γεωγραφία, πληθυσμός, οἰκονομία) καὶ ἀφιερῶστε δύο ἢ τρεῖς ἐβδομάδες στὴ μελέτη τους. "Ὅταν ἐργάζεστε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀποφεύγετε ἕναν ἄλλο σκόπελο, τὴ χωρὶς τέλος ὁμιλία. "Ἄν ἔχετε σὰν ἀρχὴ ὅτι γιὰ ὀρισμένο θέμα ὁ χρόνος εἶναι ἐπίσης ὀρισμένος καὶ οἱ μαθητὲς σας καὶ σεῖς ὁ ἴδιος θὰ εἴσατε ἱκανοποιημένοι. 'Εκεῖνοι γιὰτὶ δὲν ξεπεράσατε τὰ ὅρια τῆς ἱκανότητος ἐντάσεως τῆς προσοχῆς τους, ἐσεῖς γιὰτὶ θὰ εἴστε σὲ θέση νὰ γνωρίζετε πλήρως τὸ θέμα σας. Τὸ τελευταῖο τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς σαφήνειας τοῦ θέματος. Γιὰ τοῦτο μὴ διστάζετε, ἂν τὸ κρίνετε χρήσιμο, νὰ ἀνανεώνετε τὶς γνώσεις σας. 'Ἡ μικρότερη σύγχυση στὴ σκέψη σας, ἀποκλείει κάθε σαφήνεια.

Σαφήνεια στὴν κατάστρωση τοῦ σχεδίου

Οἱ ὁμιλίες σας πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν ἕνα καλὰ καθορισμένο σχέδιο, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ εἴστε ἄκαμπτα προσκολλημένοι στὸ σχέδιο αὐτό. 'Ἡ λογικὴ σειρὰ στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἰδεῶν, ἡ ἄνετη πορεία τῆς ὁμιλίας, χωρὶς ἐπαναλήψεις καὶ παρεκβάσεις, ἀποτελοῦν τὰ στοιχεῖα ἐνὸς σαφοῦς σχεδίου.

Σαφήνεια στὸ λεξιλόγιο καὶ τὴ σύνταξη

Μὴ λησμονῆτε ὅτι δὲν ἔχετε ἐμπρὸς σας ἀκροατῆριο διανοουμένων, ὅτι δὲν δίνετε ἐξετάσεις ρητορικῆς. Τὸ λεξιλόγιο τῶν ἀκροατῶν σας εἶναι περιορισμένο, μὴν παρασύρεστε, λοιπόν, σὲ ἐντυπωσιακὰ καὶ δύσκολες λέξεις καὶ ἀποφύγετε τοὺς τεχνικοὺς ὅρους, ὅταν δὲν εἶναι ἀπαραίτητοι. Γενικά, ἐκφράστε ἀπλὰ καὶ μὲ μικρὰς φράσεις τὶς σκέψεις σας. Τοποθετηθῆτε στὸ ἐπίπεδο τῶν ἀκροατῶν σας, ἂν θέλετε νὰ σᾶς καταλάβουν. Τέλος, μιλάτε ἀργά, καθαρά καὶ δυνατὰ καὶ σταματᾶτε λίγο, ὅταν ὀλοκληρώνετε μιὰ ἰδέα. Εἶναι γνωστὰ ὅλα αὐτὰ καὶ ὅμως πόσο συχνὰ τὰ λησμονοῦμε.

Νὰ εἴστε συγκεκριμένοι

'Ἐννοοῦμε καὶ συγκεκριοῦμε εὐκολώτερα τὸ συγκεκριμένο ἀπὸ τὸ ἀφηρημένο, γιὰ τοῦτο ἀποφεύγετε τὶς γενικὰς ἔννοιες καὶ χρησιμοποιοῦστε τὸ παράδειγμα, τὴν παρατήρηση καὶ τὸν πειραματισμὸ στὴ διδασκαλία σας.

Παράδειγμα

"Ὅταν λέτε ἀπλὰ ὅτι οἱ Σπαρτιᾶτες ἦταν γενναῖοι, δὲν κάνει ἐντύ-

πωση σὲ κανέναν. Ἡ ἱστορία ὅμως τοῦ Σπαρτιάτη, ὁ ὁποῖος ἔκρυψε τὴν ἀλεπού, ποὺ ἔκλεψε, κάτω ἀπὸ τὰ ρούχα του καὶ τὴν ἄφησε νὰ τοῦ κατασπαράξῃ τὸ στήθος, χωρὶς νὰ φανερώσῃ τίποτα, δίνει τὸ μέτρο τοῦ θάρρους τῶν Σπαρτιατῶν καὶ χαράσσεται γιὰ πάντα στὴ μνήμη.

Παρατήρηση καὶ πειραματισμός

Τὴν τεχνικὴ τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειραματισμοῦ, τὴν ἐξετάζουμε σ' ἄλλο κεφάλαιο. Ἐκεῖνο ποὺ θέλομε νὰ ὑπογραμμίσουμε ἐδῶ εἶναι ὅτι ἀποτελοῦν τὸ μοναδικὸ μέσο διδασκαλίας τῶν φυσικῶν.

Ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶναι νὰ ἐξηγήσουμε μόνον τί συμβαίνει, ὅταν χρησιμοποιήσουμε λίπασμα σ' ἓνα ἔδαφος ἢ ὅταν στερήσουμε ἓνα ἄλλο ἀπὸ τὸ ὄξυγόνο, ἀλλὰ νὰ τὸ δεῖξωμε. Ὅπως ἐπίσης δὲν περιγράφεται τὸ χαρακτηριστικὸ τοπίο μιᾶς περιοχῆς ἢ οἱ ἀρχαῖες ἐνδυμασίαι ἢ ὁ θαλάσσιος δρόμος, ποὺ ἀκολούθησε ὁ Κολόμβος, ἀλλὰ ἐπιδεικνύονται σὲ φωτογραφίες, σχέδια, χάρτες.

Ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ στὴ μάθηση

Μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1914 μιὰ νέα ἀντίληψη ἐπικράτησε στὴν ἐκπαίδευση γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τῆς παθητικῆς μαθήσεως μὲ τὴν αὐτενέργητη συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὰ διδασκόμενα. Μὲ τὴν παλιὰ ἀντίληψη οἱ μαθητὲς ἀκοῦν σιωπηλοὶ τὸ δάσκαλο, μελετοῦν καὶ ἐπιναλαμβάνουν. Μὲ τὴ δευτέρη ὅλη ἡ τάξη συμμετέχει, ζῆ. Οἱ ἐρωτήσεις δὲν ἀφήνουν θέση γιὰ ὄνειροπολήσεις, διατηροῦν ἀγρυπνὴ τὴν προσοχὴ ὅλων, τὸ ἐνδιαφέρον τους καὶ οἱ νέες γνώσεις ἀποκαλύπτονται στοὺς μαθητὲς μὲ τὸν πειραματισμὸ, τὴν παρατήρηση ἀντικειμένων, τὶς ἐπισκέψεις.

Ἡ αὐτενέργητη μάθηση, ὅταν ἐφαρμόζεται στὴ διδασκαλία τῶν ἐνγλίκων, ἔχει τὶς μεγαλύτερες πιθανότητες ἐπιτυχίας. Γιὰ τοῦτο φροντίστε νὰ ἐξασφαλίσετε μὲ κάθε μέσο τὴν συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν σας καί, ποικιλλοντας τὰ μέσα διδασκαλίας, διατηρήστε ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον τους. Ὅπως στὴν ἐξέλιξη μιᾶς καλῆς ταινίας, ἔτσι καὶ στὴν πορεία τοῦ μαθήματος ὅλοι οἱ διδασκόμενοι θὰ πρέπει νὰ ἀναρωτιῶνται ποῦ θὰ εἶναι τὸ ἀκόλουθο βῆμα.

Προχωρῆτε βαθμιαία καὶ κάνετε ἐπαναλήψεις

Ἄν ἐξάλλου, προχωρῆτε βαθμιαία καὶ ἐπαναλαμβάνετε τὰ διδασκόμενα, ἡ διδασκαλία σας πλησιάζει τὸ τέλειο. Στὴ βαθμιαία πορεία ἀρχίζουμε ἀπὸ τὸ εὐκόλο γιὰ νὰ καταλήξωμε στὸ δύσκολο καὶ

από τὸ ἀπλὸ στὸ σύνθετο. Θὰ ἐξετάσετε δηλαδή, πρῶτα τὴν περιστροφικὴ κίνηση τῆς σελήνης γύρω ἀπὸ τὴ γῆ, κατόπιν τὸ ἡλιακὸ σύστημα στὸ σύνολό του, ἔπειτα τὸ γαλαξία καὶ τελικὰ τὴ σύγχρονη ἀντίληψη γιὰ τὸ σύμπαν.

Ὅσο γιὰ τὴν ἐπανάληψη, ἔχετε ἀρκετὴ πείρα γιὰ τὴ χρησιμότητά της, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται νὰ ἐπανεέλθωμε. Ἐπωφεληθῆτε ἀπὸ κάθε εὐκαιρία, πού σᾶς προσφέρεται, γιὰ ἐπανάληψεις. Γιατὶ ἀπομνημονεύουμε δύσκολα καὶ ξεχνᾶμε εὐκολα.

Οἱ διάφορες μέθοδοι διδασκαλίας

A. Τὸ «ἀπὸ καθέδρας μάθημα» (μονόλογος τοῦ δασκάλου)

Ὅταν πρόκειται νὰ διδάξωμε μαθητὲς ἢ ἐφήβους, προσφεύγουμε, τὶς περισσότερες φορές, ἐμεῖς οἱ καθηγητὲς ἢ οἱ δάσκαλοι στὸ γνωστὸ τύπο τοῦ «ἀπὸ καθέδρας μαθήματος». Τοῦτο συνίσταται ἐντὸ νὰ ἐκθέσῃ ὁ δάσκαλος στοὺς ἀκροατὲς του ὅ,τι θέλει νὰ διδάξῃ, μὲ τὸν πιὸ σαφὴ δυνατὸ τρόπο, ὥστε νὰ γίνῃ εὐκόλα κτῆμα τους. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας παρουσιάζει ὀρισμένα πλεονεκτήματα. Ἀρχικὰ διευκολύνει τὸν διδάσκοντα, ὅταν δὲν εἶναι ἀπόλυτα ἀκόχος τοῦ θέματός του, νὰ ἀκολουθῆ ἓνα προετοιμασμένο σχέδιο ἐργασίας, νὰ μὴ παραλείψῃ τίποτα καὶ νὰ καταλήξῃ σὲ συμπεράσματα ἀπὸ πρὶν γνωστά. Αὐτὰ εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, τὰ πλεονεκτήματα πού ἔχουν καταστήσει τὸ μόνολογο σὰν τὴν πιὸ χρησιμοποιούμενη μέθοδο διδασκαλίας σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ θὰ τὴ διατηρήσουν γιὰ πολὺ ἀκόμα καὶ στὸ μέλλον. Δυστυχῶς, ἡ μέθοδος αὐτὴ ὑποχρεώνει τὸν ἀκροατὴ νὰ τηρῆ ὀλοκληρωτικὰ παθητικὴ θέση, πράγμα πού εὐνοεῖ τὴν ὄνειροπόληση εὐτυχισμένων ἀναμνήσεων. Ὅταν λοιπὸν χρησιμοποιοῦτε αὐτὴ τὴ μέθοδο, δὲν εἴστε ποτὲ βέβαιοι ὅτι σᾶς καταλαβαίνουν, γιατί στὴν πραγματικότητα οἱ ἰδέες σας δὲ φτάνουν στὸν ἀκροατὴ σας παρὰ μὲ τὶς λέξεις. Ἡ γλώσσα ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε ὄργανο μεγάλης ἀκρίβειας. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἐκφράζετε τὶς σκέψεις σας, κατὰ κάποιον τρόπο τὶς προδίνετε. Ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνο πού θέλετε νὰ πῆτε καὶ ἐκεῖνο πού διατυπώνετε ὑπάρχει πάντοτε μιὰ διαφορά. Ἀλλὰ μεταξὺ ἐκείνου πού λέτε καὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖο ὁ ἀκροατὴς σας καταλαβαίνει ὑπάρχει μιὰ δευτέρη διαφορά, ἰδιαίτερα σὲ θέματα διδασκαλίας, τὰ ὁποῖα σημαίνουν γιὰ τὸν ἀκροατὴ νέες γνώσεις.

Ὅταν ἡ διδασκαλία γίνεται διαλογικὰ, οἱ ἀναφερθεῖσες παρανοήσεις περιορίζονται μὲ τὶς ἐρωτο-αποκρίσεις ἢ μὲ τὴ διαφορητικὴ διατύπωση κάθε σημείου, πού κατανοήθηκε ἑλλειπτικὰ ἢ ἀόριστα.

Στήν περίπτωση τοῦ μονολόγου, ἡ ἔλλειψη κατανοήσεως δυνατό νά εἶναι ὀλοκληρωτική. Αὐτό ἰδιαίτερα πρέπει νά μᾶς ὀδηγήσῃ στό περιορισμό τοῦ «ἀπό καθέδρας μονολογικοῦ μαθήματος», σάν ἀποκλειστικοῦ μέσου διδασκαλίας.

Τοῦτο πρέπει νά εἶναι:

σύντομο: ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας ἕως 20 λεπτά φαίνονται νά εἶναι ἀρκετά γιά ἀκροατήριω ἐνηλίκων.

σάφές: (ὅπως ἀναπτύξαμε σέ προηγούμενο κεφάλαιο)

νά χρησιμοποιηταί εἰδικά, γιά τήν παρουσίαση δηλαδή ἑνός θέματος καί γιά τή σύντομη ἀνακεφαλαίωση γνώσεων, πού ἀποκτήθηκαν μέ διάφορα ἄλλα μέσα.

Ἄς θεωρήσωμε, τέλος, τὸ μονόλογο σάν ἕνα μέσο διδασκαλίας ἀνάμεσα στά ἄλλα, στό ὅποιο ὁ καλὸς δάσκαλος θά παραχωρήσῃ θέση περιορισμένη.

Β. Ἡ ἐρώτηση

Ἄλλοι οἱ δάσκαλοι γνωρίζουν τή σημασία πού ἔχουν οἱ ἐρωτήσεις, γιά νά δώσουν ζωὴ στό μάθημα.

Ὅταν ὁ δάσκαλος ἐρωτᾷ μέ δεξιότητα, ἔχει ἤδη δημιουργήσει τὸ κατάλληλο κλίμα διαλόγου μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, ἐπέτυχε τή συμμετοχή τους στό μάθημα καί ἔκανε ἕνα μεγάλο βῆμα στὸν τομέα τῆς ὀρθῆς διδακτικῆς ἐνέργειας. Νά γιατί ἡ ἐπιδέξια ἐρώτηση ἀποτελεῖ μέρος κάθε ὀρθῆς διδασκαλίας.

Ἡ καλὴ ἐρώτηση πρέπει νά εἶναι:

Ἀκριβῆς καὶ σαφές.

Ἐνας ἀριθμὸς ἀπὸ ἐρωτήσεις εἶτε εἶναι ἀνακριβεῖς εἶτε διφορούμενες. Γιά νά θέσωμε μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἐρώτηση, καλύτερα εἶναι ν' ἀρχίζωμε μέ τὸ σχηματισμὸ τῆς ἀπαντήσεως, πού θέλωμε νά ἐπιτύχωμε καί, ὕστερα, νά ἐρευνῶμε μέ τὴ βοήθεια ποιῶν λέξεων ὅα τὸ ἐπιτύχωμε. Τὸ μικρὸ αὐτὸ διδακτικὸ τέχνασμα εἶναι ἀπὸ τὰ ἀποτελεσματικότερα πού γνωρίζωμε.

Συγκεκριμένη.

Ὅταν ἀπευθυνόμαστε στοὺς ἐνήλικους τῆς ὑπαίθρου, ἐλάχιστα ἐξοικειωμένους μέ ἀφηρημένες ἔννοιες, διευκολυνόμαστε στήν ἐργασία μας, θέτοντας σ' αὐτοὺς συγκεκριμένες ἐρωτήσεις, πού σχετίζονται μέ πρόσωπα, ἀντικείμενα ἢ γνωστὰ γεγονότα.

Ευκολα νοητή απ' όλους.

Ἡ ἀκρίβεια καὶ τὸ συγκεκριμένο εἶναι παράγοντες, οἱ ὅποιοι συντελοῦν στὴν κατανόηση, δὲν εἶναι ὅμως οἱ μόνοι. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι, ὅπως:

Ἡ συντομία. Ἄν ἡ ἐρώτηση εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε νὰ λησμονῆ κανεὶς τὴν ἀρχή, ὅταν φτάνη στὸ τέλος, πῶς νὰ περιμένωμε ἀπάντησι;

Ἡ κατάλληλη ἐκλογή τῶν λέξεων. Προφύλαξη ἀπὸ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὅρους, ἀπὸ τὶς σπάνιες καὶ πολυσύνθετες λέξεις, ποὺ εἶναι ἀκατάληπτες γιὰ τοὺς ἀκροατές.

Πρέπει ἐπίσης:

Νὰ ὀδηγῆ σὲ σύντομη ἀπάντησι.

Ἀποφεύγετε τὶς ἐρωτήσεις, ποὺ ὀδηγοῦν σὲ μακροσκελεῖς ἀπαντήσεις, σὲ ὀμιλίες διάρκειας πολλῶν λεπτῶν μὲ ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία συγχύσεως.

Νὰ ἀπαιτῆ λογικὴ σκέψι.

Ἀποφεύγετε τέλος τὶς ἐρωτήσεις, ποὺ ἡ ἀπάντησι μπορεῖ νὰ δοθῆ στὴν τύχη μὲ 50% πιθανότητες νὰ εἶναι ὀρθή. Τοῦτο συμβαίνει, ὅταν ὁ ἐρωτώμενος καλεῖται νὰ ἀπαντήσῃ μ' ἓνα ναι ἢ ἓνα ὄχι, ὀρθὸ ἢ λαθασμένο, ἢ νὰ ἐκλέξῃ ἀνάμεσα σὲ δύο ἀντικείμενα. Ὁ ἐρωτώμενος ἐνήλικος μπορεῖ νὰ μπῆ στὸν πειρασμὸ νὰ ἀπαντήσῃ στὴν τύχη. Ἄν ἀστοχήσῃ θὰ ἀντιληφτῆ τοῦτο ἀμέσως καὶ θ' ἀλλάξῃ τὴν ἀπάντησή του.

Κατάταξι ἐρωτήσεων

Ἐρωτήσεις ἐπαναλήψεως:

Εἶναι οἱ ἐρωτήσεις, ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ ξανακοιτάξωμε γνώσεις, ποὺ ἔχομε ἀποχτήσει καλιότερα. Ζητᾶμε, π.χ., ἀπὸ ἓναν ἀκροατὴ νὰ θυμηθῆ ἓναν κανόνα, ἓνα γεγονός, μιὰ ἐξήγησι χρήσιμη γιὰ τὴν ἐργασία του. Ἐρωτήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὑποβάλλονται συχνὰ στὴν ἀρχὴ τοῦ μαθήματος. Ἐλκύουν τὴν προσοχὴ καὶ προετοιμάζουν τοὺς ἐνήλικους, γιὰ νὰ καταλάβουν καλύτερα ὅ,τι θὰ τοὺς διδάξωμε.

Ἐρωτήσεις εὐρέσεως νέων γνώσεων.

Δὲν εἶναι πάντοτε ὑποχρεωτικὸ γιὰ τὸ δάσκαλο νὰ ἐκθέτῃ ὅ,τι θέλει νὰ διδάξῃ. Ἐπιτυχημένες ἐρωτήσεις εἶναι δυνατὸ νὰ ὀδηγήσουν τοὺς ἐνήλικους στὴν εὕρεσι νέων γνώσεων. Ὅσοι παρακολουθοῦν, π.χ. τὸ μάθημα, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας τῶν μοχλῶν (μο-

χλός πρώτου είδους, δευτέρου είδους, τρίτου είδους) είναι δυνατό με τὸ είδος αὐτὸ τῶν ἐρωτήσεων νὰ ἐπιτύχουν νὰ βροῦν α. τὰ συνήθη ἐργα-
λεῖα καὶ ὄργανα ποὺ ἡ χρῆση τους στηρίζεται στὴν ἀρχὴ τῶν μοχλῶν,
ὅπως ἡ πένσα, ἡ τανάλια κ.λ.π. β. σὲ ποῖο τύπο ἀνήκει τὸ καθένα ἀπ'
αὐτά. Ἄλλὰ, γιὰ νὰ κατευθύνουμε τὸ πνεῦμα τῶν ἐνηλίκων στὴν εὕρεση
νέων γνώσεων, χρειάζεται λεπτὸς χειρισμὸς. Ἄν ὅμως ἐνεργήσετε ὀρ-
θὰ, θὰ ἀποζημιωθῆτε μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιτυχίας.

Ἐρωτήσεις ἐλέγχου

Μετὰ τὸ μάθημα, τίς παρατηρήσεις καὶ τίς ἐπεξηγήσεις, εἶναι ἀπα-
ραίτητο νὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι τὰ διδαχθέντα κατανοήθηκαν. Δέκα περίπου
ἐρωτήσεις ἀκοῦν καὶ ἀποδίδουν περισσότερο ἀπὸ τὸ συχρὸν καὶ στερεό-
τυπο «καταλάβατε καλά;», ποὺ ὀδηγεῖ σχεδὸν πάντοτε σὲ καταφατικὴ
ἀπάντησιν.

Πῶς πρέπει νὰ ὑποβάλλεται ἡ ἐρώτησις

Δὲν εἶναι, τέλος, περιττὸ νὰ ἐξετάσωμε ὅτι ὀνομάζομε τακτικὴ
τῆς ἐρωτήσεως, ἐφόσον ἀπὸ τὴν τακτικὴν αὐτὴν ἐξαρτᾶται ἡ ἀποτελεσμα-
τικότης αὐτῆς μεθόδου. Πράγματι, ἂν ρωτήσετε ἕνα ὀρισμένον μαθητὴν,
καλώντας αὐτὸν μετὰ τ' ὄνομά του, δημιουργεῖτε ἐρέθισμα στὸ πνεῦμα
του καὶ τὸν ὑποχρεώνετε νὰ σκεφθῆ, ταυτόχρονα ὅμως ὅλοι οἱ ἄλλοι,
γινώσκοντας ὅτι δὲν ρωτήθηκαν στὴ συγκεκριμένη περίπτωσιν, εἶναι πι-
θανὸν νὰ μὴν καταβάλουν καμιά διανοητικὴ προσπάθειαν. Ἡ ἀντίθετος ὁ-
μως τακτικὴ, ποὺ συνίσταται στὸ νὰ θέτωμε τὴν ἐρώτησιν, χωρὶς νὰ τὴν
ἀπευθύνωμε σὲ ὀρισμένον πρόσωπον, ἔχει τὰ μειονεκτήματά της, γιὰτὶ
διατρέχομε ἔτσι τὸν κίνδυνον νὰ ἔχωμε πολλὰς ταυτόχρονες ἀπαντήσεις,
ποὺ δημιουργοῦν σύγχυσιν, εἶναι ἀτελεῖς καὶ ἐλέγχωνται μετὰ δυσκολίαν.

Ὁ καλύτερος τρόπος, γιὰ νὰ ἐνεργήσωμε, φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ ἀκό-
λουθος: Ἡ ἐρώτησις διατυπώνεται γιὰ ὅλους τοὺς παρευρισκομένους
καὶ καθένας σκέπτεται σιωπηρὰ τὴν ἀπάντησιν. Ὑστερὰ ὁ δάσκαλος κα-
λεῖ ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ ἀπαντήσῃ πρῶτος, κατόπιν, ἂν τὸ θεωρῆ ἀπα-
ραίτητον, καλεῖ καὶ ἕνα δεύτερον καὶ ἕνα τρίτον. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἕνα ἐλά-
χιστον ποσὸν προσπαθείας, ποὺ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ καταβληθῆ, χωρὶς βέ-
βαιαν τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι θὰ δώσωμε στοὺς ἐνηλικίους τὴν ἐντύπωσιν
ὅτι τοὺς μεταχειρίζομασθε ὅπως τὰ παιδιὰ. Μετὰ τὸν τελευταῖον αὐτὸν τρό-
πον ὑποβολῆς τῆς ἐρωτήσεως, ὁ καθένας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ σκεφθῆ,
πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὸ σκοπὸν τῆς γνήσιας παιδαγωγικῆς.

Τέλος, ὅποιονδήποτε τρόπον ἐρωτήσεως καὶ ἂν χρησιμοποιοῦσθε,
μὴ λησμονῆτε νὰ δίνετε τὴν ἀκριβῆ ἀπάντησιν ἢ νὰ τὴν ὑπενθυμίζετε,
καθὼς καὶ τὸ πρόσωπον ποὺ τὴ διατύπωσεν.

Γ. Ἡ παρατήρηση

Ἡ παρατήρηση μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται σ' ἕνα τοπίο, ἕνα σκελετό ζώου, μιὰ μηχανή σὲ κίνηση καθὼς καὶ σὲ μιὰ φωτογραφία ἢ λείψανα ἀρχαίων ἀγγείων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐκτείνεται σ' ἕνα εὐρὺ τομέα. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται, ἡ παρατήρηση περνᾷ ἀπὸ τρεῖς μεγάλους σταθμούς.

1. Ἀνάλυση τοῦ ἀντικειμένου τῆς παρατηρήσεως. Αὐτὴ συνίσταται στὸ νὰ διακρίνωμε τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἀντικειμένου πού παρατηροῦμε. Καλοῦμε, π.χ., τοὺς ἐνήλικους νὰ ὀνομάσουν ὅσα νομίζομε ὅτι τοὺς εἶναι γνωστὰ καὶ ἐπεμβαίνομε οἱ ἴδιοι γιὰ τὰ ἄγνωστα.

2. Περιγραφή τῶν διαφόρων μερῶν (καὶ ἐνδεχόμενα τῆς λειτουργίας τους). Στῆ δευτέρη αὐτῆ φάση ἐπανερχόμεστε στὰ καθέκαστα μέρη τοῦ ἀντικειμένου καὶ ἐπιχειροῦμε νὰ τὰ περιγράψωμε μὲ τὸν τελειότερο καὶ ἀκριβέστερο δυνατὸ τρόπο. Ὅσες φορές θεωροῦμε ὠφέλιμο, σημειώνομε τίς διαστάσεις τοῦ ἀντικειμένου, τὸ βᾶρος, τὸ χρῶμα, τὴ θέση, τὸν ἀριθμὸ. Ἐπὶ πλεόν κάθε μέρος, πού ἐξετάστηκε προηγουμένως σὰν ἕνα ὅλο, θὰ τὸ ἀναλύσωμε καὶ θὰ τὸ ὑποδιαιρέσωμε μὲ τὴ σειρά του. Στὸ ἄνθος, π.χ., διακρίνομε στὸ πρῶτο στάδιο τὰ σέπαλα, τὰ πέταλα, τοὺς στήμονες, τὸν ὕπερο καὶ στὸ δεύτερο τὰ διάφορα μέρη τους.

Ἡ διπλὴ αὐτὴ ἐργασία διευκολύνεται ἐξαιρετικά, ἂν ἀπομονωθοῦν τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἀντικειμένου (π.χ. τεμάχια συσσωρευτοῦ τοποθετημένα τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐπάνω σὲ τραπέζι) καὶ ὕστερα λυθοῦν (γιὰ νὰ γίνῃ νοητὴ ἡ λειτουργία τοῦ καρμπυρατέρ πρέπει νὰ λυθοῦν οἱ ἐξατμιστήρες του, ὅπως καὶ στὰ φυτὰ, γιὰ νὰ ἐπιδειχθοῦν οἱ σπόροι, πρέπει νὰ ἀνοίξωμε τὴν ὠσθήκη).

3. Συλλογισμὸς στὸ ἀντικείμενο. Ἡ λεπτομερειακὴ καὶ ἀκριβῆς περιγραφή τῶν μερῶν τοῦ ἀντικειμένου ὀδηγεῖ αὐτόματα στὴ μελέτη τοῦ ρόλου καὶ τῆς χρήσης αὐτῶν (σὲ τί χρησιμεύουν οἱ ρυθμιστὲς καταναλώσεως — οἱ ζικλὲρ — καὶ ὁ πλωτήρας στὸ καρμπυρατέρ, οἱ στήμονες καὶ ὁ ὕπερος στὸ φυτὸ, γιὰτὶ τὸ ὑνὶ τοῦ ἀρότρου ἔχει τὸ γνωστὸ σχῆμα, πῶς ἡ διαφορὰ στὸν προσανατολισμὸ τῶν πλαγιῶν ἐνὸς λόφου μπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ δύο τύπους βροχοπτώσεων καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ δύο εἶδη βλαστήσεως πού διακρίνονται στὴ φωτογραφία).

Δ. Ὁ πειραματισμὸς

Ἀξία.

Πειραματισμὸς εἶναι ἡ παρατήρηση ἐνὸς φαινομένου, τὸ ὁποῖο

προκαλεί ή ελέγχει ό άνθρωπος. Είναι γνωστή ή θέση που κατέχει σε έπιστήμες, όπως ή χημεία, ή οπτική, ή ηλεκτρισμός, δέν πρέπει όμως να μάς διαφεύγη ότι τείνει να παίξει ένα ρόλο όλο και περισσότερο σημαντικό στην Ιατρική, βιολογία, ψυχολογία και σ' όλες τις εφαρμοσμένες έπιστήμες. Μ' άλλα λόγια, ό πειραματισμός προετοιμάζει τόν ένήλικο στην κατανόηση του πολιτισμού μας. Ίδιαίτερα όμως τόν βοηθεί να αποκτήσει την πειθαρχία και την ακρίβεια σκέψης που χαρακτηρίζουν την έπιστημονική μέθοδο και οι όποιες θα πρέπει να αντικαταστήσουν τις προ-λογικές τάσεις, που δυνατόν να υπάρχουν ακόμη στη σκέψη των ανεπαρκώς εκπαιδευθέντων ένηλίκων.

Ή διδασκαλία τής έπιστημονικής μεθόδου αρχίζει από τη στιγμή που ό δάσκαλος μπροστά στους ένηλικούς αναλύει τó υπόζινο νερό με μιá μικρή μπαταρία ή τοποθετεί μαγνητική βελόνα σ' έναν έπιπλέοντα φελλό και καλεί τους ένηλικούς να προσέξουν, ότι ή βελόνα παίρνει πάντοτε την ίδια κατεύθυνση, ή έπίσης όταν μ' ένα φακό και ένα κερí εξήγητí τούσ νόμους τής οπτικής.

Δέν χρειάζονται πάντοτε έργαστήρια και δαπανηροί έξοπλισμοί. Θυμόμαστε με πόση περηφάνεια ένας δάσκαλος, ξεχασμένος σε κάποιο μικρό όρεινό χωριό τής Ήπείρου, μάς έδειξε τó ήλιακό σύστημα κατασκευασμένο σε μικρογραφία από μερικά κομμάτια ξύλου, κουτιά από κονσέρβες και σύρμα. Χάρη σε μιá μανιβέλα οι πλανήτες περιστρέφονταν γύρω από τόν ήλιο, έναν ήλεκτρικό λαμπτήρα στην περίπτωση αυτή. Ή σελήνη κινιόταν μ' ένα έλατήριο παιχνιδιού και οι εκλείψεις πραγματοποιούνταν κανονικά. Ό δάσκαλος αυτός ασφαλώς δέν χρειαζόταν παιδαγωγικές συμβουλές, μάλλον αυτός θα μπορούσε να μάς δώση.

Ή μέθοδος τής ανακάλυψης νέων γνώσεων στις πειραματικές έπιστήμες.

Δύο κυρίως είναι οι τρόποι ένεργείας, όταν προβαίνουμε σε πειράματα. Με τó πείραμα επαληθεύουμε άποτελέσματα, τά όποια ήδη γνωρίζουμε ή όδηγούμεθα στην ανακάλυψη άποτελεσμάτων, που άγνωσόμε. Στην πρώτη περίπτωση, π.χ., λέμε : «Όπως θα δήτε, ή εικόνα ενός αντικειμένου στο άπειρο σχηματίζεται σε όρισμένο σημείο». Στη δεύτερη, μιá σειρά από μετρήσεις έπιτρέπει να βγάλουμε τó συμπέρασμα για την ύπαρξη τής έστιας.

Όροι χρησιμοποίησεως

Οι κανόνες που άπαιτούνται, για να επιτύχη ή παρατήρηση και ό πειραματισμός, είναι άπλοί.

Προετοιμασία:

Είναι αυτονόητο ότι το πείραμα πρέπει να ετοιμάζεται από πριν, να συγκεντρώνεται δηλαδή το απαραίτητο υλικό και να πραγματοποιηθεί μια φορά δοκιμαστικά μόνον από το δάσκαλο. Και η παρατήρηση όμως έχει ανάγκη προετοιμασίας. Μελετήστε από πριν τα στοιχεία ή τα αντικείμενα που πρόκειται να επιδείξετε, καθορίστε τις ερωτήσεις, τις όποιες θα θέσετε, επισημάνετε τα αξιοπρόσεχτα σημεία.

Πορεία:

Στή διάρκεια του μαθήματος φροντίστε, ώστε όλοι να βλέπουν καθαρά ό,τι δείχνετε. Είναι άνωφελο να κινήτε μια φωτογραφία 25 × 30 εκ. μπροστά σε πενήντα πρόσωπα συγκεντρωμένα σε μια μισοφωτισμένη αίθουσα. Παρόμοια στοιχεία, που συνοδεύονται από επεξηγηματικό υπότιτλο, πρέπει να περνούν από το ένα πρόσωπο στο άλλο χέρι - χέρι. Με τον ίδιο τρόπο, μην ελπίζετε, ότι είκοσι πρόσωπα μπορούν να σας παρακολουθήσουν άνετα, όταν επιχειρήτε την ανατομία του βατράχου. Διαιρέστε τους παρακολουθούντες σε ομάδες, όταν κρίνετε τούτο απαραίτητο, και ως επαναλάβετε την επίδειξη χωριστά για κάθε ομάδα.

Τέλος, μην αφήνετε τους ενήλικους να παραμένουν αδρανείς την ώρα που σεις ασχολείσθε με τα διάφορα αντικείμενα (σωλήνες, φιαλίδια κ.λ.π.) Να υποβάλετε ερωτήσεις, να απαιτήσετε εξηγήσεις, να ζητήσετε να κρατήσουν σημειώσεις, να κάνουν σχέδια, να μετρήσουν. Κρατήστε, με λίγα λόγια, τη σκέψη τους σε έγρηγορη.

Ε. 'Η επίσκεψη

'Η επίσκεψη είναι μια επιτόπια παρατήρηση, στις περιπτώσεις που το σπουδαζόμενο αντικείμενο (μηχάνημα, ηλεκτρική εγκατάσταση κ.λ.π.) δεν μπορεί να μετακινήθῃ. 'Η επίσκεψη, επειδή μοιάζει με εκδρομή, είναι μια έξοδος, παρουσιάζει έναν έκτακτο χαρακτήρα, άρεσει στους ενήλικους. Το πρόγραμμά σας λοιπόν θα πρέπει να προβλέπη μερικές επισκέψεις.

'Η μελέτη ενός μικρού λιμάνιου ψαράδων ή ενός αρθρευτικού συστήματος είναι πολύ δυσκολότερη από την παρατήρηση μακέττας ή ενός απλού αντικειμένου στη τάξη. Γι' αυτό ο δάσκαλος οφείλει να προετοιμάσῃ, με ιδιαίτερη προσοχή, την επίσκεψη και να τη διευθύνῃ περιορίζοντας στο ελάχιστο την προσωπική του επέμβαση.

Προετοιμασία

α. παιδαγωγική. 'Υπάρχουν περιπτώσεις, που, για να δώσῃ ή επίσκεψη τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα, πρέπει να προηγηθούν

ορισμένα μαθήματα ή πειράματα στο Κέντρο. Για να καταλάβουν, π.χ., οι ενήλικοι τη λειτουργία ενός ηλεκτρικού έργοστασίου, πρέπει να γνωρίζουν τί είναι το ηλεκτρικό ρεύμα και, αν είναι δυνατόν, την άρχή στην όποια στηρίζονται οι γεννήτριες ηλεκτρικού ρεύματος. Σε άλλες όμως περιπτώσεις είναι προτιμότερο να διατηρήσει το θέμα το θέλγητρο του νέου και να πάρουν οι έπισκέπτες έπιτόπια την ικανοποίηση τής ανακαλύψεως.

β. ύλική. 'Από την ύλική προετοιμασία εξαρτάται ή έπιτυχία τής έπισκέψεως. Γι' αυτό φροντίστε :

1. να έπιτύχετε χορήγηση άδειας από τους ύπευθύνους
2. να όρίσετε μαζί τους την ήμέρα και την ώρα τής έπισκέψεως
3. να έξετάσετε, αν μπορούν να διαθέσουν όδηγό
4. να δήτε τον όδηγό πριν από την έπίσκεψη και να του έξηγήσετε τί ακριβώς θέλετε άπ' αυτόν.

Διεύθυνση

Περιορίστε τον αριθμό των έπισκεπτών και προσπαθήτε να παραμένουν συγκεντρωμένοι. Προσέξτε μήπως ό όδηγός μιλάει ύπερβολικά ή μήπως δέν αφήνει στους έπισκέπτες τον καιρό να παρατηρήσουν ό,τι έξηγηεί. Στην ανάγκη ως θέσετε σ' αυτόν έρωτήσεις. Πρέπει ακόμη να καταπολεμήσετε την πνευματική νωθρότητα και διάσπαση για τίς όποιες μιλήσαμε στο κεφάλαιο περι «Παρατηρήσεως και πειραματισμού» με τους τρόπους που εύκαιριακά τότε ύποδείξαμε.

Μετά την έπίσκεψη

Συχνά είναι χρήσιμο ν' αφιερώσωμε μιá ή περισσότερες ώρες, στο Κέντρο, για να ξανακοιτάξωμε και να συνοψίσωμε ό,τι ειπώθηκε στην έπίσκεψη. Ένα σχέδιο στον πίνακα, μιá σύντομη έκθεση θα σάς βοηθήσει να λύσετε τίς τυχόν άπορίες. Τέλος κλείστε το θέμα με την όμαδική συζήτηση.

ΣΤ. Έ συζήτηση μέσα στις όμάδες

Αν για το θεωρημα του Πυθαγόρα ή έπίδειξη μόνον είναι αρκετή, για να μñ παραμείνη καμιá άμφιβολία, δέν ισχύει το ίδιο για θέματα, όπως: το κλάδεμα των δέντρων, ή ανάγκη λήψεως προφυλακτικών μέτρων άτομικής ύγιεινής, ή χρησιμότητα ιδρύσεως συνεταιρισμού κ.λ.π.

Έ πιό ενδιαφέρουσα όμιλία, ό πιό έπιτυχής πειραματισμός ένδέχεται να μñ πείσουν το άκροατήριο. Συγκρούονται με παλιές πεποιθήσεις, με συνήθειες, με τñ γενική δυσπιστία για ό,τι είναι νέο. «Στόν

καιρό μου δὲν γινόταν ἔτσι» εἶναι ἐπιχείρημα, ποῦ προβάλλεται συχνά. Καὶ ὁ ὑπάλλληλος τῶν γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν, ἡ κοινωνικὴ λειτουργὸς μὲ τὴ λευκὴ μπλουζα, φαίνονται πολὺ μακρινοί, πολὺ θεωρητικοὶ ὥστε νὰ ἐπιτύχουν κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπλὴ εὐγενικὴ ἐπιδιοκίμασία. Εἶναι λοιπὸν οὐσιῶδες γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων νὰ χρησιμοποιοῦσθε, παράλληλα πρὸς τὸ μάθημα ποῦ συνοδεύεται ἀπὸ ἐρωτήσεις καὶ πειραματισμούς, τὴ νέα αὐτὴ μορφή διδασκαλίας, τὴ συζήτηση μὲ ομάδες. Ὅπως καὶ ἡ ἴδια ἡ ἔκφραση ὑποδηλώνει, εἶναι ἡ συγκεντρωσὴ ομάδας προσώπων μὲ σκοπὸ τὴ συζήτηση ὀρισμένου θέματος.

Τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεθόδου αὐτῆς εἶναι πολλά:

α. Ἀρχικὰ ἀποφεύγεται ὁ σχολικὸς διδακτικὸς χαρακτήρας.

β. Εἶναι εὐκόλο στὸ δάσκαλο, ἐφόσον ὅλοι μποροῦν νὰ μιλήσουν, νὰ ἐπισημάνη τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν κατανοήθηκαν καὶ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἴδια στιγμὴ.

γ. Ἐπίσης ὁ δάσκαλος, ἀκούοντας τοὺς χωρικούς, θὰ διακρίνη εὐκόλα ποιοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀντικρύζουν εὐνοϊκὰ τὶς προτάσεις του καὶ ποιοὶ ἀντιδροῦν. Ἔτσι, στὴ διάρκεια τῆς συζητήσεως ἢ καὶ ἀργότερα μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς προσωπικῆς ἐπαφῆς, μπορεῖ νὰ ἐπανέλθῃ στὸ θέμα καὶ εὐκολώτερα πᾶν νὰ ἀποκρούσῃ τὶς ἀντιρρήσεις καὶ νὰ πείσῃ ὅσους ἀντιδροῦν.

δ. Ἡ «καθ' ομάδας συζήτηση» παρέχει ἐπίσης τὴ δυνατότητα νὰ χρησιμοποιοῦν ἢ πείρα τῶν ἀκροατῶν. Οἱ ἐνήλικοι, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἀναλφάβητοι ἢ ἡμιαναλφάβητοι, ἔχουν χρησιμότητα πείρα, ἀπὸ τὴν ὁποία μποροῦν νὰ ὠφεληθοῦν καὶ οἱ ὑπόλοιποι.

Ἡ προτεινόμενη μέθοδος, ὥστόσο, παρουσιάζει κινδύνους καὶ γενικὰ ἡ ἐπιτυχὴς ἐφαρμογὴ τῆς εἶναι πολὺ δυσκολώτερη ἀπὸ τὴ μέθοδο τοῦ ἀπλοῦ μαθήματος. Γι' αὐτὸ θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ καθορίσωμε τοὺς κινδύνους τούτους, ὥστε νὰ μελετήσωμε εὐχερέστερα τὰ μέσα ἀντιμετωπίσεώς τους.

Ὁ πρῶτος κίνδυνος ποῦ διατρέχουν οἱ πρωτόπειροι στὸ θέμα, εἶναι ἡ ἀταξία, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται στὴ διεξαγωγὴ τῆς συζητήσεως καὶ σύγχρονα στὶς ἐκφραζόμενες ἰδέες.

Ὅσο γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τῆς συζητήσεως, συμβαίνει οἱ συζητητὲς νὰ μιλοῦν ταυτόχρονα, νὰ ἀλληλοδιακόπτονται μὲ σφοδρότητα, νὰ συζητοῦν ἀνὰ δύο, χωρὶς νὰ παρακολουθοῦν τὸν ὁμιλητὴ ἢ ἀντίθετα τὸ ἴδιο πρόσωπο νὰ παρεμβαίνει συνεχῶς, νὰ κρατᾷ γιὰ πολὺ τὸ λόγο καταδικάζοντας τοὺς ὑπόλοιπους σὲ σιωπὴ.

Ὅσο γιὰ τὸ θέμα τῆς συζητήσεως, μπορεῖ τὸ ἀκροατήριό σας νὰ τὸ ἔχῃ, ἀπλούστατα, λησμονήσει. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, θέμα, ὅπως ἡ συμμετοχὴ τῶν κατοίκων τῆς κοινότητος σὲ ἔργα κοινῆς ὠφελείας, πι-

θανόν να καταλήξει σε κριτική τῶν ἀρχῶν καὶ νὰ μεταβληθῆ σε πολιτική συζήτηση. Ἐπίσης μερικοὶ θὰ ἔχουν τὴν τάση, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ἀρχικὸ θέμα, νὰ μεταφέρουν τὴ συζήτηση σ' ἕτι προσωπικὰ τοὺς ἐνδιαφέρει. Ἐξάλλου εἶναι συχνὰ δύσκολο νὰ ἐμποδίσουμε τὶς ἐπαναλήψεις καὶ νὰ ἐπιβάλωμε τὴ σειρά ἐνὸς λογικοῦ σχεδίου καὶ ὅταν ἀκόμη παραμένῃ ἡ συζήτηση μέσα στὰ πλαίσια τοῦ προτεινομένου θέματος. Γι' αὐτὸ πολλὲς φορές, ἐνῶ νομίζετε ὅτι ἔχετε ἐξαντλήσει ἕνα ὀρισμένο θέμα, θὰ δῆτε τοὺς ὁμιλητὲς νὰ ἐπανέρχονται, νὰ ἐπαναλαμβάνουν ἐπιχειρήματα ποὺ προβλήθηκαν, νὰ ἀμφισβητοῦν ἕνα μερικὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖο λίγο νωρίτερα φαινόταν ὅτι εἶχε γίνῃ ἀπὸ ὅλους ἀποδεκτό.

Θὰ διαπιστώσετε ὅτι ἡ ἀσυνενοησία δὲν εἶναι καθόλου σπάνια καὶ ὅτι μὲ τὶς ἴδιες λέξεις μιλεῖ ὁ καθένας διαφορετικὴ γλῶσσα.

Τέλος, ὅσοι παρακολούθησαν σεμινάρια ἢ συνέδρια, γνωρίζουν πόσο δύσκολο εἶναι νὰ λήξῃ μιὰ συζήτηση, νὰ ἐξεταστοῦν δηλαδὴ οἱ διάφορες πλευρὲς τοῦ θέματος καὶ σύγχρονα νὰ συναχθῆ στὸ τέλος ἕνα συμπέρασμα.

Μιὰ ἄλλη δυσκολία, ἐντελῶς ἀντίθετη πρὸς τὸν ὑπερβολικὸ ζῆλο τῶν συμμετεχόντων, εἶναι ἡ πλήρης σχεδὸν ἀδιαφορία. Στὰ ἐνθαρρυντικὰ βλέμματά σας, στίς ἐρωτήσεις σας, οἱ ἐνήλικοι θὰ χαμηλώσουν τὸ κεφάλι καὶ θὰ πάρουν τὸ γνωστὸ ὕφος τοῦ μαθητῆ, ποὺ δὲν ξέρεῖ τὸ μάθημά του. Προσοχή, δὺο ἢ τρεῖς δοκιμὲς παρόμοιες ἀρκοῦν νὰ βρεθῆτε μπροστὰ σὲ ἄδεια καθίσματα.

Ἄντι ὅμως νὰ ἀπαριθμήσουμε ὅλες τὶς πιθανὲς δυσκολίες, εἶναι προτιμότερο νὰ μελετήσουμε τὰ μέσα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή τους, νὰ προσπαθήσουμε δηλαδὴ νὰ κωδικοποιήσουμε τοὺς κανόνες, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ διέπουν τὴν «καθ' ὁμάδας συζήτηση», γιὰ νὰ φτάσῃ αὐτὴ στὴ μεγίστη ἀπόδοσή της.

1. Ἐκλογή θέματος

Ἐκλέξτε τοῦτο μὲ μεγάλη προσοχή καὶ σύνεση. Πρέπει νὰ εἶναι ἀπλό. Χωρικοὶ μὲ γνώσεις μόλις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲν εἶναι οἱ κατάλληλοι συζητητὲς γιὰ τὴ νέα κοσμοθεωρία γιὰ τὸ σύμπαν. Πρέπει ἐπίσης νὰ εἶναι ἐνδιαφέρον. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχετε ὀφείλετε νὰ συμπεριφερθῆτε ὡς καλὸς ψυχολόγος καὶ νὰ τοὺς σφυγμομετρήσετε, νὰ αἰσθανθῆτε τὶς ἀνησυχίες τους, νὰ γνωρίσετε τὰ ἐνδιαφέροντά τους.

2. Εἰσαγωγή τοῦ θέματος

Πρέπει νὰ παρουσιάσετε τὸ θέμα τῆς συζητήσεως ὁ ἴδιος ἢ νὰ ἀναθέσετε τοῦτο στὸν εἰδικὸ ἢ στὸν εἰδικευμένο κάτοικο τοῦ χωριοῦ.

Μέσα σέ δέκα ή είκοσι λεπτά ό εισηγητής θά αναλύση τό θέμα, θά αναφέρη δηλαδή σχετικά περιστατικά, θά δώση στατιστικά στοιχεία και παραδείγματα, θά επιδείξη διάφορα σχετικά αντίκειμενα (φωτογραφίες, δείγματα φυτών κ.λ.π.). Έγστερα θά διαγράψη τίς κύριες γραμμές τής συζήτησεως.

—έπιχειρήματα ύπερ και κατά τής προτάσεως

—πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα

—άξια, δυσκολίες.

‘Ο εισηγητής μπορεί νά οδηγήση στο συμπέρασμα ή νά αφήση τή συζήτηση «άνοιχτή».

3. Διεύθυνση τής συζήτησεως

‘Η διεύθυνση τής συζήτησεως είναι τό κυριότερο έργο του προέδρου, που εξέλεξαν οι μετέχοντες ή όρίστηκε από σās και του όποιου τό κύρος αποτελεί μιá έγγύηση έπιτυχίας.

‘Ο πρόεδρος όφείλει :

α. Νά κηρύξη τήν έναρξη τής συζήτησεως, νά παρουσιάση με λίγα λόγια τόν όμιλητή, νά αναγγείλη τό θέμα.

β. Παρέχοντας σ' όλους κάθε δυνατή έλευθερία, νά φροντίση νά διατηρηθῆ τάξη στή συζήτηση και έπομένως

—νά προσπαθήση, ώστε όλοι νά μιλοῦν με τή σειρά τους και άφού προηγουμένως έχουν ζητήσει και λάβει τό λόγο. Χρειάζεται έξαρχής άποφασιστικότητα στο σημείο αυτό, αλλά και λεπτός χειρισμός για νά μη πληγωθῆ ό έγωισμός τους.

—Νά μη διστάση νά παρακαλέση έναν άνυπόμονο όμιλητή νά περιμένη τή σειρά του, νά έμποδίση τās «κατ' ίδιαν συζητήσεις» ή ένα πρόσωπο νά μιλάη συχνά ή νά μακρυγορή. ‘Ως προς τό τελευταίο τουτο, όφείλει νά δηλώση, πριν από τήν έναρξη τής συζήτησεως, ότι οι παρεμβάσεις πρέπει νά περιορίζονται στο έλάχιστο.

γ. Νά καταστήση σαφή τή συζήτηση

—καθορίζοντας στήν ανάγκη τό σχέδιο τής συζήτησεως (άν συμφωνήτε, θά μιλήσωμε στήν άρχή για ... ύστερα για ...)

—βοηθώντας με διακριτικότητα όσους εκφράζονται με δυσκολία

—ζητώντας από έναν όμιλητή κάπως δυσνόητο νά άποσαφηνίση τή σκέψη του ή αναλαμβάνοντας ό ίδιος τουτο

—συνοψίζοντας μιá παρέμβαση κάπως μακριά και

—συνάγοντας τά μερικά συμπεράσματα.

δ. Νά διευθίνη τή συζήτηση έτσι ώστε νά ακολουθῆ αυτή όσο τό δυνατό λογικό σχέδιο, έφιστώντας τή προσοχή τών συζητητών

—όταν άπομακρύνονται από τό θέμα

—όταν επαναλαμβάνουν άπόψεις που έχουν συζητηθῆ

—δταν ή επέμβασή τους δέν εΐναι επίκαιρη με τή παράκληση νά επαναληφθῆ στήν κατάλληλη στιγμή.

ε. Νά ζωογονήση τή συζήτηση και γι' αυτό

—νά ἐνθαρρύνη τούς δειλούς. Νά παρακινήση ὅσους σιωποῦν, δίνοντας σ' αὐτούς τήν εὐκαιρία νά πάρουν μέρος στή συζήτηση ὀρισμένου θέματος και νά βοηθήσουν ἔτσι με τήν πείρα τους τούς ὑπόλοιπους. Νά ἐκδηλώση τήν ἐκτίμησή του στήν ἀξία τῶν παρατηρήσεών τους.

—Νά δώση νέα ὠθηση σέ μιὰ συζήτηση, ἡ ὁποία φθίνει πρὶν νά ἐξαντληθῆ τὸ θέμα, παρουσιάζοντας ἐπιχειρήματα κατά και ὑπὲρ και στήν ἀνάγκη παραδοξολογώντας, γιά νά προκαλέση ἀντιδράσεις.

—Νά προσκομίση νέα στοιχεῖα, νά ὑπενθυμίση ὅσα ὁ εἰσηγητὴς ἀνάφερε.

—Νά θέση ἐρωτήσεις στοὺς συζητητές.

στ. Νά συναγάγῃ συμπεράσματα ὅσο γίνεται πῶς συγκεκριμένα και, ἂν εἶναι εὐκολο, νά ὠθήση στή λήψη ἀποφάσεων γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ συζητουμένου θέματος.

*Ἄν τηρήσετε τούς παραπάνω κανόνες, θά ἀνακαλύψετε στήν «καθ' ὁμάδας συζήτηση» ἓνα ἀπὸ τὰ χρησιμότερα μέσα γιά τήν ἐκπαίδευση.

Τὸ «ἀπὸ καθέδρας» μάθημα τοῦ δασκάλου, ἡ παρατήρηση, ἡ ἐπίσκεψη, ἡ συζήτηση δέν εἶναι παρὰ διάφορες μορφές διδασκαλίας οἱ ὁποῖες συμβάλλουν στὸν ἴδιο σκοπό, στήν ἐπιτυχία τῆς. Δὲ θά ἐπιχειρήσωμε ἐδῶ ἀξιολόγηση ἢ σύγκρισή τους. Ἡ κάθε μιὰ παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ποικίλλουν ἀνάλογα με τὸ ἐξεταζόμενο ἀντικείμενο και τίς γενικὲς και εἰδικὲς συνθῆκες. Ἐκεῖνο πὺ ἔχει σημασία εἶναι νά πειστοῦμε, ὅτι τὸ μάθημα - μονόλογος εἶναι ἀνεπαρκὲς τόσο γιά τὴ μετάδοση γνώσεων ὅσο και γιά τήν εἰδολογικὴ ἀνάπτυξη τῆς σκέψης. Εἶναι, ἐπίσης, ἀνεπαρκὲς και γιά νά συγκρατήση τήν προσοχή τῶν ἐνηλίκων.

Κάθε πετυχημένη διδασκαλία ἐμφανίζεται σὰ σύνθεση τῶν παραπάνω μορφῶν, πὺ ἀλληλοὑπεισέρχονται και ἀλληλοσυμπληρῶνται. Ἡ θέση, πὺ θά πάρη ἡ κάθε μιὰ, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ διδασκόμενο θέμα.

Ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος

Ὑστερα ἀπὸ τὸν καθορισμὸ τῆς ὕλης τοῦ προγράμματος, θά πρέπει νά ἐξετασθοῦν οἱ διάφοροι τρόποι ἐκτελέσεώς του.

Α. Ἀκαμψία στή μέθοδο διδασκαλίας

Οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἐκπαίδευσῆς τῶν ἐνηλίκων πὺ διαθέτουν συνη-

θέστατα την πείρα των σχολικῶν προγραμμάτων, τείνουν νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων τὸ ἴδιον τρόπο. Ὑποδια-
ροῦν δηλαδὴ τὸ μελετώμενο θέμα σὲ 7 ἢ 8 μεγάλα κεφάλαια, πού ἀντι-
στοιχοῦν στοὺς 7 ἢ 8 μῆνες πού λειτουργοῦν τὰ Κέντρα. Κατόπιν,
διαίρουν κάθε κεφάλαιο σὲ τόσα μαθήματα, ὅσες καὶ οἱ διαθέσιμες ὥρες
διδασκαλίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὥρῶν αὐτῶν ἀποφασίζεται ἀπὸ πρὶν στὴ
διάρκεια μιᾶς συνεδριάσεως.

Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἔχει δοκιμασθῆ καὶ παρουσιάζει πολλὰ πλεονε-
κτῆματα. Οἱ ἀρμόδιοι τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν εἶναι βέβαιοι ὅτι στὸ
τέλος τοῦ ἔτους δὲν θὰ ὑπάρχουν σημαντικὰ κενὰ στὶς γνώσεις τῶν μα-
θητῶν καὶ μποροῦν νὰ ἐκλέξουν τὰ θέματα τῶν ἐξετάσεων χωρὶς φόβο ὅτι
πιθανὸ νὰ εἶναι ἐκτὸς ὕλης.

Οἱ δάσκαλοι, ἐξάλλου, αἰσθάνονται ἐλαφρότερο τὸ ἔργο τους, γιατί
γνωρίζουν τί ἀκριβῶς πρέπει νὰ διδάξουν καὶ πότε. Τέλος, δὲν εἶναι
δυνατὸ νὰ συνταχθοῦν σχολικὰ βιβλία, παρὰ μὲ βάση ἓνα καθορισμένο
πρόγραμμα.

Πραγματικά, δὲ φαίνεται νὰ ὑπάρχει ἄλλη μέθοδος πού θὰ μπο-
ροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῆ, χωρὶς νὰ δημιουργήσῃ ἀταξία.

Στὴν περίπτωσι ὅμως αὐτὴ πρόκειται γιὰ τὴ σχολικὴ ἐκπαίδευση,
τὴν ὑποχρεωτικὴ δηλαδὴ ἐκπαίδευση, πού ἀπευθύνεται στὰ παιδιά, τὰ
ὅποια ἀπέναντι στὸν ἐνήλικο βρίσκονται σὲ σχέση ἐξαρτήσεως.

Τὸ πρόβλημα τίθεται διαφορετικὰ μὲ τοὺς ἐνήλικους, ἰδιαίτερα γιατί
ἡ φροντίση στὰ Κέντρα δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Γιατί, ἐδῶ πιά, ἡ διδασκό-
μενη ὕλη πρέπει νὰ συγκεντρώνῃ τὸ ἐνδιαφέρον τους, ἂν θέλωμε νὰ
τοὺς προσελκύσωμε στὰ Κέντρα.

Ἄν λοιπὸν δημοσιεύσετε τὴν ἀγγελία : αὔριο στὶς 6 ἡ ὥρα θὰ μι-
λήσωμε γιὰ τὴν κληρονομικότητα ἢ μεθαὔριο στὶς 5 θὰ διδαχθοῦν
τὰ κλάσματα ἢ ὁ σχηματισμὸς τῶν παραθετικῶν, δὲν ἔχετε μεγάλες
πιθανότητες νὰ βρεθῆτε μπροστὰ σὲ ἀσφυκτικὰ γεμάτη αἴθουσα. Χρή-
σιμο εἶναι νὰ ἐξηγήσωμε τοὺς λόγους.

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ ἀγγελία εἶναι στεγνὴ, τὸ ἴδιο τὸ θέμα δὲν εἶναι
ἐνδιαφέρον. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἓνας ἄλλος λόγος ἀκόμη σπουδαιότερος
ἴσως : τὸ θέμα τοῦ μαθήματος δὲν βρίσκεται σὲ ἄμεση σχέση μὲ τὰ
ἐνδιαφέροντα τῶν κατοίκων, μὲ τὴν καθημερινὴ τους ζωὴ.

Πάρτε τὸ παράδειγμα ἐνὸς χωριοῦ, τὸ ὅποιο πρόκειται νὰ ἠλεκτρο-
φωτισθῆ σύντομα ἢ νὰ ἐφοδιασθῆ μὲ τρεχούμενο νερό. Τὸ ἴδιο τὸ γε-
γονὸς ἀποτελεῖ μιὰ ἀληθινὴ μικρὴ ἐπανάσταση. Εἶναι τὸ ὄροσημο με-
ταξὺ δύο ἐπιπέδων πολιτισμοῦ. Κεντρίζει τὴν περιέργεια, προκα-
λεῖ συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὴ βρῦση ἢ γύρω ἀπὸ τὴ λάμπα τοῦ πετρε-
λαίου πού σύντομα θὰ ἀνήκουν στὸ παρελθόν. Σημαίνει ἐλαφρότερη

έργασία, δυνατότητα για σύγχρονες καλλιέργειες ή χρησιμοποίηση ενός άγρωστου μέχρι στιγμής μέσου ψυχαγωγίας, του ραδιοφώνου.

Ο χαρακτηρισμός του ραδιοφώνου ως μέσου ψυχαγωγίας δεν καλύπτει την όλη σημασία του για το χωριό. Το ραδιόφωνο σημαίνει το τέλος μιας ανιαρής απομονώσεως, σημαίνει συνεχή έπαφή με τον υπόλοιπο κόσμο, την ανατολή ενός νέου ορίζοντα για τη σκέψη και τα συναισθήματα των κατοίκων.

Κατάλληγομε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι δεν είναι ή κατάλληλη στιγμή να μιλήσωμε για την ανακάλυψη του έμβολιού της λύσσας ή για τον άθλητισμό στην αρχαιότητα. Ένα παλλόμενο ενδιαφέρον δημιουργήθηκε. Μή χάνετε καιρό. Το ηλεκτρικό ρεύμα έφτασε. Μιλήστε για τα πρακτικά προβλήματα των ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, για τους κινδύνους των κακών συνδέσεων, για τις πρώτες βοήθειες σε περιπτώσεις ηλεκτροπληξίας, κάνετε ένα θεωρητικό μάθημα για τ' αποτελέσματα του ηλεκτρισμού (θερμότητα, εφαρμογές, φωτισμός). Διηγηθήτε τη θαυμαστή περιπέτεια του "Έντισσον και τη δημιουργία του πρώτου ηλεκτρικού λαμπτήρα. Έξηγηστε τί είναι ο συσσωρευτής, ή ηλεκτρική στήλη, το βολτόμετρο και σε τί χρησιμεύουν.

Έκλέξαμε μια περίπτωση πολύ χαρακτηριστική, δεν είναι όμως δύσκολο να λάβετε αφορμή για τη διδασκαλία σας από ένα κοινό ενδιαφέρον στους περισσότερους κατοίκους. Μια έπιδημική άρρώστια εξαπλώνεται. Οί κάτοικοι άνησυχούν, συζητούν. Μιλήστε για υγιεινή, έμβολιο, όρρους.

Μια νέα καλλιέργεια εισάγεται από τις γεωργικές ύπηρεσίες. Μιλήστε για τα φυτά, τον τρόπο της θρέψης τους και του πολλαπλασιασμού τους.

Αυτός ο τρόπος διδασκαλίας είναι πολύ γνωστός. "Ονομάζεται εργασία με «κέντρα διαφέροντος».

B. Εύελιξία στη μέθοδο διδασκαλίας: τὰ κέντρα διαφέροντος

Τὰ κέντρα διαφέροντος δεν είναι μια νέα μέθοδος διδασκαλίας, άλλ' άπλως ο τρόπος με τον όποιο συγκεντρώνεται όλόκληρη ή ύλη γύρω από ένα μοναδικό θέμα.

"Όταν, π.χ., μιλάτε για τη βιοτεχνία, τὰ άναγνωστικά κείμενα, ή όρθογραφία, οί έπεξεργασίες των κειμένων θά είναι περιγραφές της ζωής ενός άγγειοπλάστη, ενός ξυλογράφου, ενός χαρακτου, μιας ύφαντρας.

Στίς φυσικές έπιστήμες θά εξεταστούν οί χρησιμοποιούμενες πρώτες ύλες, ήτοι, ιδιότητες των μετάλλων, παραγωγή, κατεργασία ή τὰ

χρησιμοποιούμενα στη βιομηχανία φυτά. Θα γίνει σύγκριση μεταξύ βιοτεχνικής και βιομηχανικής έπεξεργασίας.

Η Ιστορία θα αναφέρεται στη βιοτεχνία στις διάφορες εποχές και στο ρόλο της στη βιομηχανική επανάσταση.

Στη γεωγραφία θα μελετηθή η σύγχρονη βιοτεχνία στις διάφορες χώρες του κόσμου.

Οι τιμές αγοράς και πωλήσεως των προϊόντων της βιοτεχνίας και της βιομηχανίας θα δώσουν τα θέματα των προβλημάτων της αριθμητικής. Είναι εύνητο, ότι θα ακολουθήσουν προβλήματα για τὰ κέρδη, τις μηνιαίες και ετήσιες αποδοχές των έργατων κ.λ.π.

Τέλος, θέματα, που δύσκολα βρίσκουν θέση σ' ένα συνηθισμένο σχολικό πρόγραμμα, παρουσιάζονται σαν απόλυτα φυσικά για μελέτη, όπως π.χ. η θέση της βιοτεχνίας στη σύγχρονη οικονομία (θα μπόρηση να επίζηση;) ή τὸ εμπόριο των προϊόντων (ἐπαγγελματική ευσυνειδησία, σταθερή ποιότητα) ή η σύγκριση της εργασίας του βιοτέχνη και του έργατη βιομηχανίας (συζήτηση). Η μαθητεία (ἀξία, πρόγραμμα, δικαιώματα και καθήκοντα του εργοδότη, του έργατη, του μαθητευομένου).

Είναι περιττό να ἐπιμείνωμε για να αποδείξωμε πράγματα γνωστά, τις δυνατότητες για ἐκμετάλλευση, που προσφέρει ὁ τρόπος αὐτός. Τὰ βιβλία του Ντεκρολύ και των συνεργατών του δίνουν ἀπειρα παραδείγματα χρησιμοποίησεως του κέντρου διαφέροντος στη σχολική ἡλικία.

Τὸ ἀναμφισβήτητο πλεονέκτημα της διδασκαλίας αὐτῆς εἶναι, ὅτι συγκερατεῖ τὸ ἐνδιαφέρον με τὴ συνοχή της διδασκομένης ὕλης. Στὸ συνηθισμένο τρόπο διδασκαλίας, που χρησιμοποιοῦμε, ἡ τεχνητὴ διακοπή μεταξύ των διαφόρων μαθημάτων του προγράμματος σὲ κάθε διδακτικὴ ὥρα φέρνει πλήρη ἀλλαγὴ στο περιεχόμενο της διδασκόμενης ὕλης. Ἔτσι, οἱ μαθητὲς ἀπὸ τὴ γεωγραφία μεταπηδοῦν στὰ κλάσματα, ἀπὸ τὰ κλάσματα στὴν ἀνάγνωση συγχρόνων κειμένων, για να συνεχίσουν με τὸν μεσαίωνα και να παρακολουθήσουν ὕστερα μάθημα για τὸ σίδηρο.

Ἀντίθετα, ὅταν ἡ διδασκαλία γίνεται σύμφωνα με τὰ κέντρα διαφέροντος, τὰ διάφορα θέματα ἀλληλοσυμπληρώνονται, ἡ ἱστορία (ὅπως στὸ παραπάνω παράδειγμα) πλουτίζεται με τὴν ἀνάλυση κειμένων ἢ τὴν τεχνολογία, για να δώση τελικὰ μιὰ ὀλοκληρωμένη γνώση τοῦ θέματος, ζωντανὴ και ἐνδιαφέρουσα.

Εἶναι φανερό ὅμως, ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτὴ παρουσιάζει δυσκολίες και ἔχει τὰ ὅριά της, τὸ κυριότερο ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι ὁ ὄγκος της εργασίας, που ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὸ δάσκαλο για τὴν προετοιμασία τοῦ κάθε

κέντρου διαφέροντος.

Στή διδασκαλία αυτή δὲν εἶναι πιά δυνατόν νά ἀκολουθήσουμε τή σειρά τοῦ βιβλίου καί ἄν συμβῆ, π.χ., τὸ κεφάλαιο τῆς γεωγραφίας, ποῦ ἀναφέρεται στίς περιοχὲς τῶν παγετῶνων, νά συνδέεται μὲ τή μελέτη τῆς ζωῆς τῶν Ἐσκιμῶων, τὸ ἐπόμενο κεφάλαιο εἶναι τελείως ἄσχετο. Ἔτσι ὁ δάσκαλος θά ὑποχρεωθῆ νά ἀναζητήσῃ τὰ κατάλληλα κείμενα σὲ πολλὰ καὶ ποικίλα βιβλία. Ὅσο γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ἀριθμητικῆς, θά τὰ συντάξῃ ὁ ἴδιος.

Οἱ ὑποχρεώσεις αὐτὲς τοῦ δασκάλου θεωροῦνται, καὶ ἔχι ἄδικα, σὰν ἐνέργειες ποῦ τὸν προφυλάσσουν ἀπὸ τῆ ρουτίνα καὶ ποῦ ἀποτελοῦν τὴν πραγματικὴ ἐργασία προετοιμασίας τοῦ μαθήματος. Πρακτικὰ ὅμως πρόκειται γιὰ δύσκολη καὶ ἐπίπονη γιὰ τὸ δάσκαλο ἐργασία καὶ στὴν εὐνοϊκότερη ἀκόμη περίπτωση, ποῦ ἡ τάξη ἀποτελεῖται ἀπὸ περιορισμένο ἀριθμὸ μαθητῶν τοῦ ἰδίου ἐπιπέδου.

Τὸ πραγματικὸ ὥστόσο ἐμπόδιο στὴ διδασκαλία μὲ τὰ κέντρα διαφέροντος εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ δυσκολία, τὴν ὁποία συναντᾶμε, γιὰ νά ἀκολουθήσωμε ὕλη μὲ λογικὴ συνάφεια. Γιατί, ἂν ὀρισμένη ὕλη, ὅπως ἡ ἱστορία, ἡ γεωγραφία, ἡ φυσικὴ, ἡ χημεία, μπορεῖ, στὴν ἀνάγκη, νά διδαχθῆ σὲ ἀνεξάρτητα τμήματα (δὲν εἶναι, π.χ., ὑποχρεωτικὸ ἡ ἱστορία νά διδαχθῆ μὲ χρονολογικὴ σειρά), τοῦτο εἶναι ἀπόλυτα ἀδύνατο στὴν ἀριθμητικὴ καὶ γεωμετρία καὶ πολὺ δύσκολο στὴ γραμματικὴ. Οἱ νέες γνώσεις καὶ τῶν τριῶν αὐτῶν μαθημάτων βασίζονται στὰ προηγούμενα. Συμβαίνει λοιπόν, γιὰ νά τηρηθῆ ἡ ἀρχὴ τοῦ κέντρου διαφέροντος, νά γίνεται ἐξάρτηση καθαρὰ τεχνητῆ μεταξὺ ἀσχέτων θεμάτων, ὅπως ἡ πρόσθεση τῶν κλασμάτων ἢ ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἀορίστου μὲ τὴ μελέτη τοῦ ἐνδύματος ἢ τοῦ ἀσιατικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ παραπάνω ἐπιφυλάξεις ἰσχύουν μόνο γιὰ τὸ σχολεῖο, ὅπου ὁ δάσκαλος εἶναι ὑποχρεωμένος, στὴ διάρκεια τοῦ σχολικοῦ ἔτους, νά διδάξῃ στοὺς μαθητὲς τίς γνώσεις τῆς Α ἢ Β τάξεως σύμφωνα μὲ τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τοῦ σχολείου. Οἱ ἀπαιτήσεις εἶναι διαφορετικὲς μὲ τοὺς ἐνῆλικους. Ἐδῶ πιά δὲν πρόκειται νά διδαχθῆ ὀλόκληρη ἡ ὕλη τῆς βοτανικῆς, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἢ ἀκόμη καὶ τῆς ἀριθμητικῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν εὐκαιρία πρακτικῶν προβλημάτων, ποῦ ἐνδιαφέρουν τὴν κοινότητα (ἐμβολιασμὸς, βελτίωση ράτσας κτηνοτροφικῶν ζώων κ.λ.π.) νά διδαχτοῦν θεωρητικὲς γνώσεις, οἱ ὁποῖες φυσικὰ ἀπορρέουν ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτὰ καὶ οἱ ὁποῖες διευκολύνουν τὴν κατανόηση καὶ τὴ λύση τους.

Τί ἄλλο ὅμως ἀποτελοῦν τὰ προβλήματα αὐτά, ἂν ἔχι πραγματικὰ κέντρα διαφέροντος γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ δάσκαλος θά συγκεντρώσῃ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς διδασκαλίας του, ὥστε οἱ ἐνῆλικοι

όχι να μαθαίνουν μόνο, αλλά και να έπιθυμούν να έπεκτείνουν ακόμη περισσότερο τις γνώσεις τους.

Φαίνεται, έπομένως, ότι τó κέντρο διαφέροντος πρέπει να περιληφθῆ μεταξύ τών καλύτερων τρόπων διδασκαλίας τών ενήλικων, γιατί είναι ó μόνος πού αφαιρεί από τó μάθημα τόν άσκοπο χαρακτήρα, πού κάνει συχνά τούς άκροατές να αναρωτιώνται «σε τί θά μού χρειαστούν αυτά;».

Παραθέτομε παρακάτω δύο κέντρα διαφέροντος, τά όποια έχουν εφαρμοστῆ, σάν παράδειγμα για όσα αναπτύχθηκαν. Θά πρέπει να ληφθῆ ύπ' όψη, ότι δέν διαλέχθηκαν σάν υπόδειγμα αλλά με τήν προοπτική ότι ἦταν ευκολώτερο να προσαρμοστούν στις περιορισμένες δυνατότητες τών εκπαιδευτικῶν, για τούς όποιους προτάθηκαν.

Κέντρο διαφέροντος γεωργικῆς φύσεως

Πώς είχε τó πρόβλημα

Ἡ έλληνική κυβέρνηση με τή βοήθεια διεθνῶν όργανισμῶν δημιούργησε στην Ἡπειρο πειραματική ζώνη οικονομικῆς ανάπτυξεως με σκοπό τήν ανύψωση τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου και τόν έκσυγχρονισμό τῆς οικονομίας τῆς περιοχῆς αὐτῆς.

Ἐνα σημεῖο τοῦ προγράμματος άπασχόλησε ιδιαίτερα τούς υπεύθυνους : ἡ άντικατάσταση τών ντόπιων άγελάδων πού ἡ απόδοσή τους ἦταν χαμηλή, με βελτιωμένες άγελάδες. Γι' αὐτό ιδρύθηκε ύποδειγματικό κτηνοτροφικό κέντρο, καθώς και κέντρα τεχνητῆς άναπαραγωγῆς. Ἡ ίδρυση αὐτή συμπληρώθηκε με τή σύσταση ομάδας από ειδικούς, οί όποιοι περιόδεψαν στην περιοχή, για να πείσουν τούς κατοίκους και να εξηγήσουν τήν εργασία, πού προϋπέθεταν οί προβλεπόμενες αλλαγές.

Για τήν ένίσχυση τῆς προσπάθειας αὐτῆς αποφασίστηκε τά 27 κατανεμημένα στην Ἡπειρο Κέντρα ενήλικων να εκλέξουν σάν κέντρο διαφέροντος τó πρόβλημα τῆς εκτροφῆς άγελάδων και να χρησιμοποήσουν γι' αὐτό τó ειδικό φυλλάδιο, πού συντάχθηκε από ένα γεωπόνο τοῦ Προγράμματος και έναν εκπαιδευτικό.

Συγχρόνως στάλθηκε στους δασκάλους σχετικό παιδαγωγικό σημείωμα, με τó όποιο παρέχονταν οδηγίες για τή χρήση τοῦ φυλλαδίου και τονίζόταν ἡ σημασία του.

Τó πρώτο μέρος αὐτοῦ τοῦ σημειώματος αναφερόταν στην παρουσίαση τοῦ φυλλαδίου, τήν εξήγηση τών δύσκολων λέξεων, τις αναγνωστικές άσκήσεις. Τó δεύτερο μέρος, τοῦ όποίου ακολουθοῦν άποσπά-

σματα, αναφερόταν στη χρησιμοποίηση του φυλλαδίου σαν κέντρο διαφέροντος.

Τὸ φυλλάδιο σὸν κέντρο διαφέροντος

Μερικά ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ φυλλαδίου

Ἀνάγκη χρησιμοποίησης λιπασμάτων (σελ. 6 καὶ 7)

Ἀνάπτυξη

Ἡ φύση τοῦ ἐδάφους. Λιπάσματα. Βελτιώσεις. Χέρσα ἐδάφη. Ἐναλλασσόμενες καλλιέργειες (ἀμειψισπορά). Ἡ θρέψη τοῦ φυτοῦ: ρίζες, χυμὸς κ.λπ. Συμπληρώστε τὸ θέμα σας μὲ τὴ μελέτη διαφόρων τύπων ριζῶν, ποὺ θὰ φέρουν στὸ Κέντρο οἱ ἐνήλικοι.

Μάθημα

Γεωγραφίας

Προέλευση βελτιωμένων ἀγγελάδων (σελ. 8, 12) (ἐλβετική ράτσα, Ὁλλανδίας, Ζέρσεϋ)

Γεωγραφία τῶν χωρῶν αὐτῶν. Μὲ ἀφετηρία τὴν κτηνοτροφία τους, προχωρήστε στὴ μελέτη τοῦ κλίματος καὶ τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους (ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἡ κτηνοτροφία), στὴ μελέτη τῆς οἰκονομίας (παράγοντας τῆς ὁποίας εἶναι ἡ κτηνοτροφία) καὶ ὕστερα τοῦ πληθυσμοῦ.

Γεωγραφίας

Ὁ ταῦρος Ἄπις (σελ. 14)

Τὸ ὄνομα τοῦ ταύρου, ποὺ ἀναφέρεται στὸ φυλλάδιο, σὰς προσφέρει μιὰ θαυμάσια εὐκαιρία νὰ μιλήσετε γιὰ τὸν αἰγυπτιακὸ πολιτισμὸ. (Ἀρχίστε ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ ταύρου, προχωρήστε στὴ θρησκεία γενικότερα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μορεῖτε εὐκολὰ νὰ ἐξετάσετε πρῶτα τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση

Ἱστορίας

καί τὸ πολίτευμα, δεύτερο
τὰ μνημεῖα, τὴ γραφὴ κ.λ.π.

Ἡ ἀνάγκη τῆς τεχνη-
τῆς ἀναπαραγωγῆς
(σελ. 15)

Ἡ λειτουργία τῆς ἀναπα-
ραγωγῆς στὰ ἀνώτερα ζῶα.

Βιολογίας

Ἀξία τῆς τεχνητῆς ἀ-
ναπαραγωγῆς γιὰ τὴν
διατήρηση τῆς καθα-
ρότητας τῆς φυλῆς (ρά-
τσας) (σελ. 15)

Ἡ θεωρία τῆς κληρονομι-
κότητας. Μὲ μοναδικὸ μέ-
σο τὸ μαυροπίνακα, εἶναι
εὐκόλο νὰ ἐξηγήσετε τοὺς
νόμους τοῦ Μέντελ, σχεδιά-
ζοντας κότες χρώματος
λευκοῦ καὶ μαύρου καὶ τοὺς
ἀπογόνους τοὺς.

Βιολογίας

Πολλοὶ λίγοι θὰ μείνουν ἀ-
διάφοροι στὴ θεωρία τῶν
χρωματοσωμάτων, πού ἐξη-
γεῖ στὴν πρακτικὴ ζωὴ,
γιατὶ τὰ παιδιὰ μας ἔχουν
τὸ ἴδιο χρῶμα ματιῶν μὲ
τὰ δικά μας ἢ μὲ τοῦ παπ-
ποῦ τοὺς.

Ἡ ἀνάγκη παροχῆς
καθαροῦ νεροῦ γιὰ τὴ
καλὴ συντήρηση τῶν
ἀγελάδων (σελ. 22)

Μελετῆστε τὸ ρόλο τοῦ νε-
ροῦ στὴ ζωὴ.
Τὸ πρόβλημα τῆς ὑδρεύ-
σεως τῆς ἀνθρώπινης κοι-
νότητας. Ὁ τρόπος ὑδρεύ-
σεως στὸν κόσμο.

Ὑγιεινῆς

Ἀνθρωπογεω-
γραφία

Χημικὴ σύνθεση τοῦ
νεροῦ (σελ. 22)

Ἐφόσον χρησιμοποιήθηκαν
οἱ ὄροι ὀξυγόνο καὶ ὑδρογό-
νο, εἶναι εὐκόλο νὰ ἀφιερῶ-
σετε ἓνα μάθημα στὴ χη-
μικὴ σύνθεση τοῦ νεροῦ καὶ
μάλιστα νὰ κάνετε ἓνα ἀπλὸ
πείραμα ἠλεκτρολύσεως μὲ
συνεχῆς ρεῦμα.

Χημεία

Ἀνάγκη καθαριότητας τοῦ μαστοῦ τῆς ἀγέλαδας. Μιά γνωστή ἀσθένεια: ἡ εὐλογία (σελ. 26)

Οἱ φωτογραφίες τῆς σελ. 26 θὰ σᾶς διευκολύνουν νὰ μιλήσετε γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ Γιένερ. Εἶναι γνωστό πῶς ὁ γιατρός αὐτός παρατήρησε, ὅτι οἱ γυναῖκες, πού εἶχαν προσβλημένο τὸ μαστὸ ἀπὸ εὐλογία, δὲν προσβάλλονταν ἀπὸ τὴν ἀρρώστια αὐτή. Σκέφθηκε τότε νὰ βάλῃ πύον ἀπὸ τὰ σπυριά τῶν ἀγελάδων στοὺς ἀνθρώπινους ὄργανισμούς. Διαπίστωσε, ὅτι καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους ἦταν ἀπρόσβλητοι ἀπὸ τὴν εὐλογία. Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη τεχνητὴ ἀνοσία. Ποιὸς θὰ ἔμενε ἀδιάφορος στὴν ἱστορία τῆς ἀνακαλύψεως αὐτῆς; Τὸ ἐνδιαφέρον δημιουργήθηκε, μποροῦμε τώρα νὰ προχωρήσωμε.

Μιλῆστε ἀπλὰ καὶ γι' ἄλλα ἐμβόλια, γιὰ τὸ μηχανισμό ἀντιστάσεως τοῦ σώματος, τὸ ρόλο τῶν λευκῶν αἰμοσφαιρίων κ.λ.π.

Νά, λοιπόν, τρία - τέσσαρα μαθήματα ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἱστορία τῆς ἱατρικῆς

Ἐπισκέψεις - Συζητήσεις, κ.λ.π.

Ἄν στὴν περιοχή ἕνας χωρικός ἐκτρέφῃ ἀγέλαδες ἑλβετικῆς ράτσας (σβίτς) ἢ ἐξευγενισμένες, καλέστε τον στὸ Κέντρο. Ἡ ὁμιλία του θὰ εἶναι πολὺ ὠφέλιμη. Ἀπὸ τὴν πλευρά σας, φροντίστε νὰ δημιουργηθῇ εὐνοϊκὴ ἀτμόσφαιρά, γιὰ νὰ συζητήσῃ μὲ τοὺς ἀκροατές του καὶ ν' ἀπαντήσῃ στὶς ἐρωτήσεις τους. Κάτι καλύτερο, παρακαλέστε τον νὰ δεχτῇ τοὺς ἐνήλικους στὸ κτῆμα του καὶ ἐκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐργασία του.

Κέντρο διαφέροντος σχετικό με την υγεία: Πώς μεταδίδεται η άρρώστια

Ἡ κινηματογραφική ταινία σάν κέντρο διαφέροντος

Τὸ κέντρο διαφέροντος αὐτὴ τῆ φορά δὲν πάθηκε ἀπὸ ἑλληνικὸ πρόβλημα. Ἡ χρησιμοποίησή του ὅμως εἶναι δυνατὴ στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ μάλιστα τὸ σχόλιο τῆς προτεινομένης ταινίας τοῦ Ντίσνεϋ «Πῶς μεταδίδεται ἡ ἀρρώστια» εἶναι μεταφρασμένο στὰ ἑλληνικὰ καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν, ποὺ διαθέτει τὴν ταινία, τὴ δα-
νεῖζει δωρεάν.

Σκοπὸς τοῦ κέντρου διαφέροντος ἦταν νὰ προετοιμάσῃ τὸν πλη-
θυσμὸ ὀρισμένης περιοχῆς σὲ μιὰ ἐντατικὴ προσπάθεια βελτιώσεως
τῶν ὄρων ὑγιεινῆς.

Πορεία

α. Κινηματογραφικὴ προβολὴ τῆς ταινίας τοῦ Ντίσνεϋ «Πῶς μετα-
δίδεται ἡ ἀρρώστια».

β. Ἀνάπτυξη τῶν διαφόρων σημείων τῆς ταινίας.

Θέμα κάθε σειρᾶς εἰ-
κόπων γιὰ τὸ ἴδιο ἀντι-
κείμενο

Ἀνάπτυξη

Μάθημα

α. Ἡ ἔννοια τοῦ μι-
κροβίου

Τί εἶναι τὸ μικρόβιο. Ἡ ἱ-
στορία τῆς ἀνακαλύψεως
τοῦ μικροβίου ἀπὸ τὸν Πα-
στέρ. Γενικὲς συνέπειες
(ἀναστάτωση στὴν ἰατρι-
κὴ καὶ τὴ χειρουργικὴ).

Ὑγιεινῆς
Ἱστορίας τῆς ἐπι-
στήμης

β. Διάδοση τῶν μικρο-
βίων μὲ τὸ νερὸ

Ἀναδρομὴ στὴ σειρὰ τῶν
εἰκόπων τῆς ταινίας, ποὺ
παρουσιάζουν ἓνα χωρικὸ
νὰ πίνη τὸ μολυσμένο ἀπὸ
τις ἀκαθαρσίες ἐνὸς ἀρρώ-
στου νεροῦ.
Σχέδια στὸν πίνακα τῆς
σειρᾶς αὐτῆς. Ἀνάπτυξη.

Ὑγιεινῆς

γ. Διάδοση τῶν μικρο-

Ἀναδρομὴ στὴ σειρὰ τῶν

βίων με τὰ έντομα (μύγες)

εικόνων τῆς ταινίας (οἱ μύγες κάθονται πάνω στις ἀκαθαρσίες και ὕστερα στις τροφές, τις ὁποῖες μολύνουν).

(Σχέδιο στὸν πίνακα, ἢ προτιμότερο νὰ χρησιμοποιήσετε τὸ φανελλογράφο, γιὰ νὰ διηγηθῆτε αὐτὴ τὴ σειρά τῶν εικόνων. Τρία σχέδια ἀρκοῦν: οἱ ἀκαθαρσίες, ἡ μύγα, ἡ τροφή).

Μὲ ἀφόρμηση τις δύο παραπάνω σειρὲς σχεδίων, μάθημα γιὰ τὸ ἀντικείμενό τους. Μάθημα γιὰ τὴ μύγα (ξεκινώντας ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι μεταφέρει τὰ μικρόβια, ἐξηγήστε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὰ μεταφέρει. Παρατήρηση μύγας μὲ τὸ φακό). Νὰ ἐπιμείνετε στὸν κίνδυνο τῆς μύγας ἐξαιτίας τοῦ ταχύτατου πολλαπλασιασμοῦ της και μελετήσετε τὸν πολλαπλασιασμό αὐτό.

Ζωολογίας

Νὰ ζητήσετε ἀπὸ τοὺς μαθητές σας νὰ σχεδιάσουν μιὰ μύγα ἢ ἓνα πόδι μύγας σὲ μεγάλο σχῆμα. Ἴσως μεταξὺ τῶν ἐνηλίκων, ἓνας ἢ δύο, νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἱχνογραφήσουν τις δύο σειρὲς τῶν σχεδίων.

Ἰχνογραφίας

Νὰ ζητήσετε ἀπ' ὅσους μαθητές μποροῦν νὰ γράψουν ἓνα σύντομο κείμενο και

Χειροτεχνίας

νά επιδείξετε τὸ καλύτερο κείμενο καὶ τὸ καλύτερο σχέδιο ἐπάνω στὸ μικρὸ πίνακα τοιχοκολλήσεων. Νά ἐτοιμάσετε τίτλους καὶ ὑπότιτλους.

δ. Μάχη ἐναντίον τῆς μολύνσεως τοῦ νεροῦ μὲ τὴν κατασκευὴ ἀποχωρητηρίων

Ἐναδρομὴ στὴν ἀνάλογη σειρὰ τῆς ταινίας. Νά σχεδιαστῆ στὸν πίνακα ἀπὸ τὸ δάσκαλο ἢ ἓνα μαθητὴ ἕνα πρότυπο ἀποχωρητήριο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ὑποδεικνύονται.

Συζήτηση γιὰ τὴ χρησιμότητα παρομοίων ἀποχωρητηρίων (ἢ ἄλλων πιὸ τελειοποιημένων).

Πιθανὴ κατασκευὴ ὑποδειγματικῶν ἀποχωρητηρίων στὸ Κέντρο ἢ ἰδιωτικῶν ἀπὸ ἐθελοντές. Τὸ κατάλληλο κλίμα δημιουργήθηκε. Μπορεῖτε νὰ θίξετε, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται στὴν ταινία, τὸ γενικὸ πρόβλημα τοῦ πόσιμου νεροῦ: στάσιμα νερά, πῶς σχηματίζονται, κατασκευὴ πηγαδιοῦ, διευθέτηση τῆς πηγῆς.

Ἐφοδιασμὸς τῶν συγχρόνων πόλεων μὲ νερό. Μεταφορὰ — διύλιση — διανομὴ. Τὸ τρεχούμενο νερό.

Ἐὸ ρόλος τῆς κοινότητος. Ἐνας ἀπλὸς τρόπος ἀπολύμανσεως τοῦ νεροῦ: ὁ βρασμός.

Χειρωνακτικὴ ἐργασία

Ἀγωγῆς τοῦ πολίτου καὶ ὑγιεινῆς

- ε. Καταπολέμηση τῆς μύγας Ἡ ταινία περιορίζεται στή σύσταση νά καλύπτονται τά τρόφιμα μέ μεταλλικό πλέγμα.
Νά ἐπιμείνετε στή χρησιμότητα τοῦ μέσου τούτου, ἀλλά νά προτείνετε καί ἄλλα: παγίδες γιά τίς μύγες, χημικά προϊόντα, εἰδικά σκεύη (φανάρια) γιά τή φύλαξη τῶν τροφῶν.
Ἄν ὑπάρχουν στό Κέντρο μερικά ἐργαλεῖα ξυλουργικῆς, ἴσως θελήσουν ὀρισμένοι ἐνήλικοι νά κατασκευάσουν.
- στ. Μετάδοση μέ τὸν ἀέρα (τὸ μικρόβιο τῆς φυματιώσεως) Ἄναδρομή στήν ταινία ("Ἐνας ἄρρωστος ἔμπορος βήχει, μεταδίνει τὴν ἀρρώστια στήν πελάτισσά του, ἡ ὁποία μέ τὴ σειρά της, τὴν μεταδίνει σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκογένειά της).
Ἄν δάσκαλος μπορεῖ νά συντάξῃ ἓνα μικρὸ κείμενο γιά τὸ σημεῖο τοῦτο τῆς ταινίας καὶ νά τὸ δώσῃ σὰν ὀρθογραφία.
- Ἡ ἱστορία τοῦ βακίλλου τοῦ Κώχ. Ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης.
- Ἡ προφύλαξη καὶ ὁ ἀγώνας ἐναντίον τῆς φυματιώσεως στὶς σύγχρονες χῶρες. Ἄγωνα τοῦ κράτους. Ὁργάνωση ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν. Ὑγιεινῆς Ἄγωγῆς τοῦ πολίτου.
- Χειρωνακτικὴ ἐργασία
Γλώσσας
Ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης.
Ὑγιεινῆς Ἄγωγῆς τοῦ πολίτου.

Ἀκτινοσκόπηση καὶ ἀκτινογραφία γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἀσθένειας. Πλεονεκτήματα.

Ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὸ ράδιο. Ἡθικῆς
Οἱ μεγάλοι ἐρευνητὲς τοῦ ραδίου, ὁ θάνατός τους.
Ἀφοσίωση στὴν ἐπιστήμη.

Ἀτομικὴ μάχη ἐναντίον τῆς φυματώσεως

Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φτῶνουμε κατὰ γῆς. Πρέπει νὰ βῆχουμε σὲ μαντίλι. Ἀπὸ τὰ παραπάνω παραδείγματα θὰ βγοῦν οἱ κανόνες τῆς συλλογικῆς ἠθικῆς.

Συλλογικῆς ἠθικῆς

Ζ. Μετάδοση μὲ τὴν ἐπαφή

Ἀναδρομὴ στὴν ταινία μὲ τὴ μορφὴ διηγήσεως ἀπὸ ἓναν ἢ περισσότερους ἐνήλικους (Ἡ δερματικὴ πάθηση ἑνὸς παιδιοῦ μεταδίδεται σ' ἓνα ἄλλο μὲ τὴν ἐπαφή).

Ἑπόμνηση τῶν δύο τρόπων προφυλάξεως. Ἀπομόνωση τοῦ ἀρρώστου, ἢ μητέρα, ποὺ τὸν φροντίζει, πρέπει νὰ πλένη τὰ χέρια της μὲ σαποῦνι, ὅταν τὸν ἐγγίζει.

Ἑγιεινῆς

Τά όπτικο-ακουστικά μέσα

Α. Τί είναι

Ο όρος «όπτικο-ακουστικά μέσα» φανερώνει τὸ σύνολο τῶν μέσων πού χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἐνημέρωση, ἐκπαίδευση καὶ ψυχολογία περιορισμένου ἢ εὐρύτερου κοινοῦ.

Στὰ μέσα αὐτὰ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ περιλάβῃ καὶ τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ ὅμως ἡ σημασία του στὸν πολιτισμὸ μας εἶναι τόσο μεγάλη, θὰ πρέπει ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενο ἰδιαίτερης μελέτης (ὅπως ἔγινε, π.χ., στὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν καταπολέμηση τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ).

Τέλος, εἶναι χρήσιμο γιὰ πρακτικούς λόγους νὰ χωρίσωμε τὰ όπτικο-ακουστικά μέσα σὲ ἄπλὰ (διάφορα ἀντικείμενα, μακέττες, φωτογραφίες, σχέδιο, μαυροπίνακας, φανελλογράφος, πίνακας τοιχοκολλησεων, ἀφίσσες κ.λ.π.) καὶ σὲ σύνθετα (κινηματογραφικὲς ταινίες, ραδιόφωνο, πικ-ἄπ, μαγνητόφωνο, τηλεόραση).

Τὰ πρῶτα εἶναι φτηνὰ καὶ μπορεῖ νὰ κατασκευαστοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ ἂν ἀκόμα διαθέτῃ περιορισμένο ἐξοπλισμό, ἐνῶ τὰ δεύτερα προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξὴ κεντρικῆς ὑπηρεσίας παραγωγῆς καὶ ἐξοπλισμοῦ σχετικὰ δαπανηρό.

Β. Πλεονεκτήματα

Τὰ πλεονεκτήματα καὶ τῶν δύο εἶναι πολλὰ, ἔχουν δὲ πολλὲς φορὲς μελετηθῆ.

α. Καταργοῦν τὸ φράγμα πού ὑψώνουν οἱ διαφορετικὲς γλώσσες τῶν λαῶν, ἐφόσον ἡ εἰκόνα σὰν όπτικό μέσο ὁμιλεῖ σὲ διεθνή γλώσσα, νοητὴ καὶ ἀπὸ ἀναλφάβητους ἀκόμα.

β. Ἀπειθύνονται καὶ ἐπηρεάζουν εὐρὺ κοινό. Περισσότερα ἀπὸ 200 ἄτομα μποροῦν νὰ παρακολουθήσουν μιὰ κινηματογραφικὴ προβολὴ μέσα σὲ μιὰ μικρὴ αἴθουσα καὶ ἑκατομῦρια ἄτομα μιὰ ραδιοφωνικὴ ἐκπομπή.

γ. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ συμπληρώνουν τὴν ὁμιλία μὲ τὴν εἰκόνα καὶ κάνουν τὴ διδασκαλία περισσότερο συγκεκριμένη

- συγκεντρώνουν την προσοχή
- διευκολύνουν την άπομνημόνευση
- γίνονται πειστικότερα.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὀπτικο-ακουστικά μέσα ἐπιδρῶν μὲ τὴν ὑποβολή — ὅπως ὁ κινηματογράφος, κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος, χάρις στὸ σκοτάδι τῆς αἴθουσας — καὶ ἐπιβάλλουν τὸ περιεχόμενό τους. Τὸ τεράστιο αὐτὸ πλεονέκτημα δὲν παύει νὰ εἶναι ἐπικίνδυνο.

δ. Φέρνουν ὀλόκληρο τὸν κόσμο στὸ Κέντρο σας. Μὲ τὰ ὀπτικο-ακουστικά μέσα μπορεῖτε νὰ παρουσιάσετε τὰ πάντα: τὴ ζωὴ τοῦ θαλάσσιου βυθοῦ, μιὰ ἐγχείρηση καρδιάς, τὰ μικρόβια καὶ τὰ κύτταρα, τὶς ἐκρήξεις τοῦ ἡλίου, ἀγνωστούς λαούς, χαμένους πολιτισμούς. Μὲ μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία ἢ ἓνα φιλμ σταθερῶν εἰκόνων μεταφέρετε τοὺς μαθητές σας στὸ κατάστρωμα ἑνὸς πολεμικοῦ πλοίου, στὸ ἐργοστάσιο, στοὺς τελευταίους ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες.

Ποίος θὰ μπορούσε νὰ φανταστῆ ἀποτελεσματικότερο μέσο γιὰ τὴν προσέλκυση τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τὴν ἐξασφάλιση τῆς φοιτήσεως;

Γ. Ὅρια

Τὰ ὀπτικο-ακουστικά μέσα ἐνῶ εἶναι ἐκπληκτικά σὰν μέσο γιὰ ἐνημέρωση καὶ καθολικὴ ἐκπαίδευση, ἔχουν βοηθητικὸ ρόλο καὶ πρέπει νὰ περιοριστοῦν σ' αὐτόν. Δὲν μποροῦν νὰ ἀντικαταστήσουν οὔτε τὴν ἄμεση ἐπίδραση τοῦ δασκάλου, οὔτε τὸ βιβλίο.

Εἶναι αὐταπάτη νὰ πιστεύουμε ὅτι μερικὲς ἑκατοντάδες κινηματογραφικῶν προβολῶν ἀρκοῦν μόνες τους, γιὰ ν' ἀλλάξουν τοὺς τρόπους καλλιέργειας τῶν δημητριακῶν, ἀνθυγιεινὲς συνήθειες ἢ παλιὲς μεθόδους βιοτεχνικῆς. Ἀλλὰ εἶναι ἐξίσου λανθασμένο νὰ περιορίζεται ὁ κινηματογράφος καὶ τὸ ραδιόφωνο σὲ ἀπλὸ ψυχαγωγικὸ μέσο καὶ νὰ καλλιεργῆται ἡ ἰδέα ὅτι ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ διδάξῃ μὲ ἐπιτυχία ἓνα θέμα χωρὶς βοηθητικά μέσα.

Δ. Ὁ ρόλος τους

Τὰ ὀπτικο-ακουστικά μέσα μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν:

α. *Γιὰ τὴν παροχὴ πληροφοριῶν.* (*) «Τὸ πληροφοριακὸ ὕλικό παρουσιάζει ἔργα, γεγονότα, στοιχεῖα χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ἔχῃ καὶ καθαρὰ παιδαγωγικὴ ἐπίδραση».

β. *Γιὰ δραστηριοποίηση.* Τὰ μέσα δραστηριοποιήσεως εἶναι προορισμένα νὰ ἐνθαρρύνουν ἢ νὰ συστήσουν ὀρισμένη συμπεριφορά, χωρὶς

(*) Τὰ ὀπτικο-ακουστικά μέσα στὴ βασικὴ ἐκπαίδευση καὶ τὴν κοινοικὴ ἀνάπτυξη. — Μελέτες καὶ πληροφοριακὰ στοιχεῖα, Νο 27, Οὐνέσκο.

νά καθορίζουν τις λεπτομέρειες. 'Επιδώκουν τή διάδοση νέων ιδεών ή τήν ἀλλαγὴ ὀρισμένων πεποιθήσεων.

γ. *Γιά τὴν ἐκπαίδευση.* Τὰ ὀπτικο-ακουστικά μέσα ἐκπαιδεύσεως ἀποβλέπουν στὴ μετάδοση γνώσεων ἢ δεξιότητων με βᾶση προγραμματισμένους σκοπούς.

Στὴν πραγματικότητα συμβαίνει ἡ ἴδια ταινία νὰ ἐξυπηρετῇ τοὺς δύο ἢ καὶ τοὺς τρεῖς παραπάνω σκοπούς, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι ἡ σύμπτωση αὐτὴ εἶναι πάντοτε σωστὴ. Γενικά, εἶναι προτιμότερο κάθε ταινία νὰ ἀποβλέπῃ σ' ἓναν κύριο σκοπό. Ἄλλωστε κάθε μέσο εἶναι προορισμένο γιὰ ἓνα εἰδικὸ σκοπό, ὅπως θὰ ἰδοῦμε πιὺ κάτω με τὴ λεπτομερῆ μελέτη τους.

Ἄντικείμενα

Ὁ δάσκαλος θὰ συμπληρώσῃ τὴ διδασκαλία του, ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατὸ, με τὴν παρατήρηση σχετικῶν ἀντικειμένων μέσα στο Κέντρο ἢ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὸ κατὰ τὴ διάρκεια ἐπισκέψεων.

Ποιά ἀντικείμενα δὰ παρατηρήσωμε

Ὁ κατάλογος τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν εἶναι τόσο μεγάλος, πὺ δὲν μπορεῖ νὰ παρουσιαστῇ ἐδῶ. Μόνο μερικὰ παραδείγματα δίνουμε παρακάτω:

Φυσικὲς ἐπιστῆμες

ζωντανὰ ζῶα

κρανία μικρῶν τρωκτικῶν

μέρη τοῦ σκελετοῦ:

Ζῶα:

μέλη

μικρὰ ζῶα σὲ φιάλες

συλλογὲς ἐντόμων, πεταλοῦδες κ.λ.π.

Φυτὰ:

"Ὅλα τὰ φυτὰ πὺ διδάσκονται στο Κέντρο, χλωρὰ ἢ ξερά.

Ὅρυκτά:

Διάφορα πετρώματα κ.λ.π.

Τεχνολογία

Ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα

Ἡ παρατήρηση μιᾶς ἀτμομηχανῆς, ἐνὸς τρακτέρ, ἐνὸς ἀργαλειοῦ κ.λ.π. μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ στὴ διδασκαλία μαθήματος πολὺ ἐνδιαφέροντος.

Ἡλεκτρισμὸς

"Ἐνας ἡλεκτρικὸς διακόπτης, μιὰ στήλη, ἓνας συσσωρευτὴς, ἓνα καλώδιο μπορεῖ νὰ μελετηθοῦν με προσοχή, στὴν ἀνάγκη ἀφοῦ λυθοῦν.

Ίστορία Δείχνοντας παλαιά αντικείμενα, νομίσματα, άγγεϊα, ένδύματα, πετυχαίνετε να δώσετε συγκεκριμένο χαρακτήρα στη διδασκαλία τής Ίστορίας.

Γεωγραφία Φυτά και σπόροι τών θερμών χωρών (π.χ. φύλλα τσαγιού, καφέ, κακάου, ένδικό καρύδι, φοινικοκάρυδο).

Μεταλλεύματα και προϊόντα άκατέργαστα, άκάθαρτο πετρέλαιο, μετάλλευμα σίδερου, κασσίτερου, άλουμίνιου, χαλκού.

Βέβαια δέν είναι δυνατό να προμηθευτήτε όλα τα παραπάνω αντικείμενα άμέσως. Με τή σχολική άλληλογραφία με τó έξωτερικό ή σε συνεργασία με ιδιωτικές εταιρείες θά μπορέσετε να κάνετε σιγά-σιγά μιá συλλογή αντικειμένων. Η παιδαγωγική άξία αυτής τής συλλογής βρίσκεται περισσότερο στο ένδιαφέρον που προκαλεί και λιγότερο στην ποικιλία και τήν πολυτέλεια τών έκθεμάτων.

Μακέττες και μοντέλα

Ύπάρχουν περιπτώσεις που είναι άπαραίτητο να αντικατασταθί τó αντικείμενο με μοντέλο ή μακέττες, που άγοράζει ή κατασκευάζει ó δάσκαλος.

Ο άριθμός τών μοντέλων και μακεττών που μπορεί ó ίδιος να κατασκευάσει, είναι άπερίοριστος και έξαρτάται μόνο από τήν έφευρετικότητα και τήν ύπομονή του. Πάντως, παρά τήν πεποίθησή μας ότι ή πρωτοβουλία άποτελεί ένα από τα κυριότερα προσόντα του δασκάλου τής εκπαίδευσης ένγλικων, καταλαβαίνουμε ότι δέν είναι δυνατό να ζητήσωμε από αυτόν να προετοιμάζει για κάθε μάθημα μιá μακέττα, έργασία που άπαιτεί συχνά δεκάωρη άπασχόληση. Ένας λοιπόν άκόμα σοβαρός λόγος, για να εκλέξει με προσοχή τις μακέττες, που θά χρησιμοποιήση.

Νά τί μπορεί να κατασκευαστή:

Γεωγραφία ανάγλυφοι χάρτες
τομές εδάφους
μακέττες σπιτιών, εργαλείων

Ίστορία μακέττες πόλεων, κατοικίας, φρουριών

Μαθηματικά μοντέλα έπιφανειών: τετράγωνο, παραλληλόγραμμο, τρίγωνο κ.λ.π.

μοντέλα όγκων: πυραμίδα, κώνος, κύλινδρος κλπ.
Τó μοντέλο χρησιμοποιείται εύρύτατα στη διδασκαλία.
Τεχνολογία μοντέλα έπίπλων: γραφεϊο, τραπέζι, θρανίο, συναρμο-
λόγηση ξύλινων ή σιδερένιων τεμαχίων, ηλεκτρικές συν-
αρμολογήσεις, μοντέλα τοίχου από τούβλα, από πέτρα,

ικριώματα κατασκευής οικοδομής, πηγαδιού, μοντέλα χειροτεχνικών κατασκευών: διάφοροι τύποι βελονιάς, πλεξίματος, κουμπότρυπες, μοντέλο για πουκάμισο στα διάφορα στάδια τής κατασκευής του.

Συγκέντρωση αντίκειμένων, μακεττών, συλλογών

Θά ταξινομηθούν μέσα σε ιδιαίτερο ντουλάπι ή και αΐθουσα, ή όποια θά άποτελέσει τό μουσειό του Κέντρου και θά παρουσιάζωνται, όταν χρειάζεται.

“Αν κάθε αντίκειμενο πού προσφέρεται φέρη τό όνομα του δωρη-
του, τουτο θά παρακινούσε τους ενήλικους νά πλουτίζουν τό μουσειό
του Κέντρου.

Κατασκευή μακεττών

Νά μερικοί άπλοι τρόποι κατασκευής μακεττών.

1. Άργιλλος (σχ. 7)

Είναι εύκολο νά προμηθευτήτε τον άργιλλο από κεραμοποιεία ή από όρισμένους άγρους. Τά αντίκειμενα μπορεί νά χρωματιστούν, αφού στεγνώσουν. Η άντοχή τους γενικά είναι μικρή άν και συμβαίνει μερικ-
κές φορές νά διατηρηθούν για όλόκληρα χρόνια.

“Αν ύπάρχη κεραμοποιείο στην περιοχή, θά στεγνώσετε εκεί τά προπλάσματα (προσοχή όμως νά έχουν κατασκευαστή από τό ύλικό του κεραμοποιείου, γιατί άλλιώς κινδυνεύουν νά σπάσουν στο φούρνο).

“Αν παρατηρήσετε ραγίσματα παρ' όλο ότι φροντίσατε νά στεγνώ-
σουν σε σκιερό και άπάνεμο μέρος, ανακατέψτε με τον άργιλλο λίγη άμμο ή κοινορτοποιημένα τεμάχια βάζου και καλύψτε τό ράγισμα.

‘Ο πηλός πού περίσσεψε διατηρείται στον ίσκιο, τυλιγμένος σε ύγρό ύφασμα.

2. Πλαστελίνη

Στή θέση του άργίλλου μπορούμε νά χρησιμοποιήσουμε άχρωμη ή έγχρωμη πλαστελίνη.

3. Γύψος (σχ. 8)

‘Ο γύψος παρουσιάζει τό πλεονέκτημα νά είναι στερεός, ιδίως όταν είναι «όπλισμένος» με μικρά κομμάτια ξύλου ή σύρματος. Δια-
λύεται μέσα σε νερό αφού κοπή σε μικρά κομμάτια (προσοχή νά μη ρίξετε τό νερό πάνω στο γύψο αλλά τό γύψο στο νερό). Τό όλο διάλυμα ανακατεύεται.

‘Ο γύψος δουλεύεται ευκολότερα, όταν επιβραδύνεται ή στερεο-

ποίησή του. Τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἂν ἀνακατέψουμε μερικά φύλλα ζελατίνης (200 γραμ. ζελατίνης γιὰ 1000 γραμ. γύψου).

Τὰ δοχεῖα καὶ τὰ ἀντικείμενα πού χρησιμοποιήθηκαν πρέπει νὰ πλυθοῦν καὶ νὰ καθαριστοῦν πρὶν στεγνώση ὁ γύψος.

4. Χαρτοπολτός καὶ χαρτοτεχνική

Τέλος μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ τὸ κοινὸ χαρτί τῶν ἑφημερίδων, ὅπως ὑποδεικνύεται στὰ σχέδια 9 καὶ 10.

Ἡ φωτογραφία

A. Ἀξία (σχ. 11)

Ἡ φωτογραφία παρουσιάζεται σὰν τὸ πιὸ ἀύθεντικὸ στοιχεῖο. Ἀναπαρασταίνει τὴν πραγματικότητα καὶ σύγχρονα ὅλα τὰ δεδομένα τῆς θεωροῦνται ἀναμφισβήτητα.

Τὸ μόνο τῆς μειονέκτημα εἶναι, ὅτι τὰ στοιχεῖα πού παρουσιάζει δὲν εἶναι δυνατό νὰ μεταβληθοῦν, νὰ συμπληρωθοῦν ἢ νὰ ἀπλοποιηθοῦν, πράγμα πού τὴν κάνει μερικὲς φορές δυσνόητη γιὰ τοὺς ἐνήλικους, πού ἔχουν περιορισμένη μὲρψωση. Καὶ ὅμως πρόκειται γιὰ χρησιμότητα μέσο, τὸ ὅποιο δὲν χρειάζεται δαπάνες. Γι' αὐτὸ ὅλα τὰ Κέντρα πρέπει νὰ διαθέτουν μιὰ συλλογὴ φωτογραφιῶν πού θὰ πλουτίζεται συστηματικά.

B. Πηγές

α. Φωτογραφίες ἀπὸ

- ἑφημερίδες καὶ περιοδικὰ ἑλληνικὰ ἢ ξένα
- διαφημιστικὰ καὶ τουριστικὰ ἔντυπα
- ἔντυπα πού προσφέρονται δωρεὰν ἀπὸ τὶς πρεσβεῖες, μεγάλους κρατικούς ὀργανισμοὺς (Δ.Ε.Η., Ο.Τ.Ε., Σ.Ε.Κ.), ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις (ἀεροπορικὲς ἢ ἀτμοπλοικὲς συγκοινωνίες), ἐργοστάσια.

β. Κάρτες

Γ. Ταξινόμηση

Οἱ φωτογραφίες πρέπει νὰ κολληθοῦν ἐπάνω σὲ στερεὸ χαρτί ἐλαφρὰ χρωματιστό, ἢ σὲ λεπτὸ χαρτόνι, μὲ μικρὸ περιθώριο γύρω ἀπὸ κάθε φωτογραφία καὶ νὰ ταξινομηθοῦν ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό τους. Ἡ ταξινόμηση αὐτὴ εἶναι ἡ εὐκολώτερη, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν φωτογραφιῶν δὲν ξεπερνᾷ μερικὲς ἑκατοντάδες.

ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΠΛΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΜΟΝΤΕΛΩΝ ΜΑΚΕΤΩΝ κ.λ.π.

1. Στέγνωμα.

2. "Άλεσμα.

3. Κοσκίνισμα.

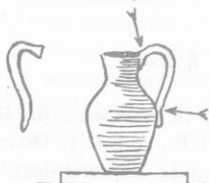
4. "Ανάμιξη αργίλλου και νερού.

5. Ζύμωμα.

6. Πλάσιμο.

7. Συναρμολόγηση με άραια πηλό.

8. Στίλβωμα, αν χρειάζεται, με ύγρο σφουγγάρι.

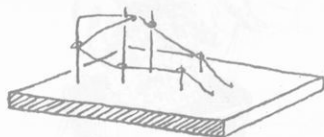

9. Στέγνωμα στον ήλιο και χάραξη σχεδίων, όταν άρχισή τὸ στέγνωμα.

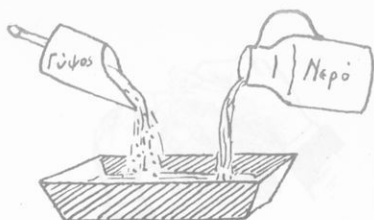

10. "Υστερα από τέλειο στέγνωμα (άρκετὸν ἡμερῶν) σχέδια με έλαιόχρωμα.

Σχ. 7. 'Ο ἄργιλλος

1. Προετοιμασία του έπλισμού.

2. 'Ανάμιξη.

3. Πλάσιμο.

4. Στέγνωμα.

5. Σχέδιο (με ελαιόχρωμα ή κόλλα). Προσοχή ό γύψος άπορροφά.

Σχ. 8. Γύψος

1. Κόψιμο έφημερίδων σε μικρά κομμάτια ενός τ. έκ. περίπου.

2. Έμβάπτιση του χαρτιού σε νερό για αρκετές ημέρες.

3. Παρασκευή άραιας κόλλας (άραβικής ή σε σκόνη).

4. Ζύμωμα και σιγά - σιγά ανάκατωμα της κόλλας και του χαρτιού. Ή ζύμη πρέπει να έχει πυκνότητα σαν τὸ βούτυρο.

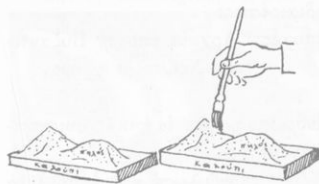

5. Έργασία ὁμοια με την έργασία με πηλό ή άργιλλο.

6. Στέγνωμα. Στίλβωμα με λεπτό γυαλόχαρτο. Χρωμάτισμα.

Σχ. 9. Χαρτοπολιός

1. Πλάσιμο με πηλό του αντίκειμένου που θέλετε να κατασκευάσετε και στέγνωμα ή κατασκευή του σκελετού του αντίκειμένου με χαρτόνι ή μεταλλικό σύρμα. Λάδιμα για να είναι εύκολο το ξεκαλούπωμα.

2. Κόψιμο εφημερίδων σε μικρά κομμάτια διαφορετικού μεγέθους.

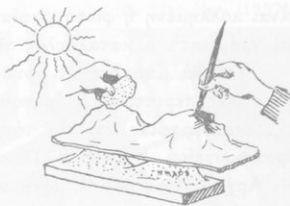
3. Παρασκευή άραιας κόλλας.

4. Άπλωμα του χαρτιού σε άκανόνιστα στρώματα (5 - 10) πάτισμένα με κόλλα. Κάθε νέο στρώμα χαρτιού πρέπει να σκεπάζει τα σημεία ένωσης του προηγούμενου.

5. Χρησιμοποίηση πολλών στρωμάτων χαρτιού, για να σχηματίσουν τα προεξέχοντα μέρη.

6. Στέγνωμα στον ήλιο ή στο φούρνο. Ξεκαλούπωμα. Τρίψιμο της επιφάνειας με γυαλόχαρτο. Χρωμάτισμα με ελαιόχρωμα ή κόλλα διαφόρων χρωμάτων ανάλογα με το ύψος του εδάφους.

Σχ. 10. Χαρτοτεχνία : ανάγλυφος χάρτης

Ἀκολουθήστε π.χ. τίς παρακάτω ὑποδιαιρέσεις:

1. Ἱστορία κατὰ χώρες ἢ κατὰ ἐποχές: Ἀρχαία ἐποχή, Βυζαντινή, Νεώτεροι χρόνοι
2. Γεωγραφία κατὰ χώρες
3. Φυσικὲς ἐπιστῆμες : Ὁ ἄνθρωπος (τῆς λατρικῆς συμπεριλαμβανομένης)
Τὰ ζῶα: σπονδυλωτὰ καὶ ἀσπόνδυλα
Φυτὰ
Ὅρυκτὰ
4. Φυσικὴ — Χημεία — Ἀστρονομία
5. Φιλολογία καὶ τέχνη
6. Ἐκπαίδευση
7. Βιοτεχνία καὶ τεχνολογία
8. Βιογραφία
9. Διάφορα

Ἀρχικά, ἕνας φάκελλος ἀρκεῖ γιὰ κάθε κεφάλαιο. Σιγά-σιγά ὅσο μεγαλώνει ὁ ἀριθμὸς τῶν φωτογραφιῶν διαίρεστε καὶ χρησιμοποιοῦστε νέους φακέλλους. Κάθε φάκελλος φέρνει τὸν ἀριθμὸ του καὶ τὸν ἀντίστοιχο τίτλο, κάθε φωτογραφία τὸν ἀριθμὸ τοῦ φακέλλου στὸν ὁποῖο ἀνήκει.

Δ. Ὑπότιτλοι καὶ σχόλια (σχ. 11 καὶ 12)

Οἱ φωτογραφίες πρέπει νὰ φέρουν ὑπότιτλους. Γενικά, ὁ ἀρχικὸς ὑπότιτλος τοῦ ἀποκόμματος δὲν ἐξυπηρετεῖ. Εἶναι ὅμως χρήσιμο ν' ἀντιγραφῆ αὐτὸ στὴν πίσω πλευρὰ τοῦ χαρτονιοῦ, πάνω στὸ ὁποῖο εἶναι κολλημένη ἡ φωτογραφία καὶ στὴ θέση του ν' ἀναγραφῆ μὲ μεγάλα γράμματα ὁ κατάλληλος νέος ὑπότιτλος μὲ σινικὴ μελάνη.

Γιὰ νὰ μπορῆτε νὰ χρησιμοποιοῦτε τὴν ἴδια φωτογραφία σὲ διαφορετικὲς περιπτώσεις, ἀρκεσθῆτε νὰ ἀναφέρετε στὸν ὑπότιτλο τὸ θέμα τῆς φωτογραφίας καὶ τὸν τόπο στὸν ὁποῖο πάρθηκε, ὅπως: Στοὰ ἀνθρακωρυχείου. Γαλλία — Ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο Λούρου. Ἡπειρος — Ἀρχαῖο Θέατρο. Ἐπίδαυρος. Καὶ μόνο τὴ στιγμή πού θὰ χρησιμοποιοῦσατε τίς φωτογραφίες αὐτὲς θὰ προσθέσετε συμπληρωματικὲς πληροφορίες σχετικὲς πρὸς τὸ ἐξεταζόμενο θέμα. Ἀρχικά θὰ εἶναι προφορικές, ἔπειτα θὰ ἀναγραφοῦν σὲ ἰδιαιτέρο φύλλο χαρτιοῦ, τὸ ὁποῖο θὰ προσαρμόσετε στὴ φωτογραφία ἢ στὸν πίνακα τοιχοκολλησῶν.

Ε. Χρησιμοποίηση

Ἐπάρχουν τρεῖς τρόποι χρησιμοποιοῦσῶς τῶν φωτογραφιῶν. Νὰ

Ἡ ἐπιτυχία μιᾶς φωτογραφίας ἐξαρτᾶται :

ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ τῆς ἀξία

ἀπὸ τὴν τεχνικὴ τῆς

1. Κλώστρα μαλλιού (Θεσσαλία 1958).

2. Περιποίηση προβάτων. Παροχὴ
φαρμάκου (Σχολὴ βοσκῶν στὸ
Ραμπουγέ, Γαλλία 1957).

Οἱ καλοὶ ὑπότιτλοι : εἶναι σύντομοι καὶ ὑποδεικνύουν μὲ ἀκρίβεια τὸ ἀντικείμενο τῆς φωτογραφίας καὶ τὸν τόπο στὸν ὅποιο πάρθηκε.

καὶ ἀπὸ τὴν ἀκρίβειά τῆς

3. Λαϊκὴ ἀγορὰ σὲ συνοικία τῶν Παρισίων (1957).

Σχ. 11. Οἱ καλὲς
φωτογραφίες

1. Οί ποντικοί μεταδίνουν την πανώλη. Πρέπει επομένως να εμποδίσουμε τούς ποντικούς του πλοίου να κατεβούν στη γη. Γι' αυτό τοποθετούμε μεταλλικά ελάσματα κατά μήκος των σχοινιών.
2. Οί ποντικοί μεταδίνουν την πανώλη. Σε τί καταφεύγουμε για να εμποδίσουμε τούς ποντικούς του πλοίου να κατεβούν στη γη;
3. Τι παρατηρείτε κατά μήκος των σχοινιών; Σε τί χρησιμεύουν; Γιατί πρέπει να λαμβάνουμε αυτά τα μέτρα;

Σχ. 12. Εικόνα και σχόλιο γι' αυτή.

Παράδειγμα τριών τρόπων παρουσιάσεως του ίδιου σχεδίου. Διαλέξτε τον πιο κατάλληλο για τὸ ἀκρατήριό σας.

1. Δίνονται ὅλες οἱ ἐξηγήσεις.
2. Δίνεται μιὰ ἐξήγηση. Δίνεται μιὰ ἀπλή ἐρώτηση.
3. Δίνονται τρεῖς ἐρωτήσεις (αὐτὸ προϋποθέτει ὅτι οἱ ἐξηγήσεις δόθηκαν προηγουμένα ἀπὸ τὸ δάσκαλο).

κυκλοφορήσουν ἀπὸ μαθητὴ σὲ μαθητὴ, νὰ στερεωθοῦν σὲ πινακίδα καὶ νὰ ἐπιδειχθοῦν ἀπὸ τὸ δάσκαλο.

Οἱ δύο πρῶτοι τρόποι ἔχουν περιορισμένη παιδαγωγικὴ ἀξία, κυρίως διότι ἡ εἰκόνα δὲν παρουσιάζεται τὴν ἴδια στιγμή πού δίνεται ἡ ἐξήγηση.

Ὁ τελευταῖος τρόπος εἶναι καλύτερος, ἀλλὰ προϋποθέτει ὅτι ἡ εἰκόνα εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, πράγμα σπάνιο γιὰ φωτογραφίες ἐφημερίδων καὶ σχεδὸν ἀδύνατο γιὰ τὸ σύνολο τῶν φωτογραφιῶν.

Ἡ ἱκανοποιητικότερη λύση εἶναι ἡ χρησιμοποίηση καὶ τῶν τριῶν προαναφερθέντων τρόπων: μερικὲς μεγάλες φωτογραφίες κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μαθήματος, σύνολο μικρῶν φωτογραφιῶν οἱ ὁποῖες θὰ συνοδεύονται μὲ γραπτὰ σχόλια καὶ πού θὰ κυκλοφοροῦν ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς καὶ τέλος ὅλες μαζί οἱ φωτογραφίες στὸν πίνακα τοιχοκολλήσεων.

Ἡ σειρά εἰκόνων

Γενικά, δὲν παρουσιάζεται μιὰ εἰκόνα μεμονωμένη ἀλλὰ περισσότερες εἰκόνες, τῶν ὁποίων τὰ θέματα σχετίζονται μεταξύ τους.

Περιγραφική σειρά (σχ. 13)

Μὲ τὴν περιγραφική σειρά μποροῦμε νὰ παρουσιάσωμε μιὰ περιοχή. Στὴν περίπτωση αὐτὴ κάθε εἰκόνα εἶναι καὶ μιὰ ἄποψη τῆς περιοχῆς, ὅπως συμβαίνει μὲ ἓνα ταξιδιώτη, ὁ ὁποῖος παίρνει σειρά φωτογραφιῶν, καθὼς περνάει ἓνα τόπο. Ἄλλοτε πάλι, ἀντίθετα, ἡ σειρά μπορεῖ νὰ ἀρχίζει μὲ μιὰ γενική ἄποψη καὶ νὰ συνεχίζεται μὲ τὶς ἐπὶ μέρους ἀπόψεις.

Χρονολογική σειρά (σχ. 14)

Μὲ τὴ χρονολογική σειρά ἐξηγοῦνται οἱ διαφορὲς φάσεις ἑνὸς φαινομένου, τὰ στάδια μιᾶς ἐνέργειας, ὅπως ἡ κατασκευὴ ἑνὸς ἀντικειμένου, ἡ ἀνοησιμὴ τοῦ φυτοῦ, ἡ λειτουργία ἑνὸς κινητήρος.

Διάταξη εἰκόνων σὲ ἀντίθεση ἢ σὲ ὁμοιότητα

Παρουσιάζομε δύο ἢ περισσότερες εἰκόνες, οἱ ὁποῖες ἔχουν μεταξύ τους ἀντίθεση, π.χ. μέθοδος βιοτεχνική καὶ βιομηχανική, τυπικὰ μεσογεικὸ τοπίο καὶ ἀλπικὸ, ἡ ὁμοιότητες καὶ μικρὲς ἢ μεγαλύτερες παραλλαγές, π.χ. διάφορα εἶδη σκηνῶν, σειρά μέσων μεταφοῶς τοῦ νεροῦ (σχ. 15 καὶ 16).

Ἱστορική ἢ γεωγραφική σειρά

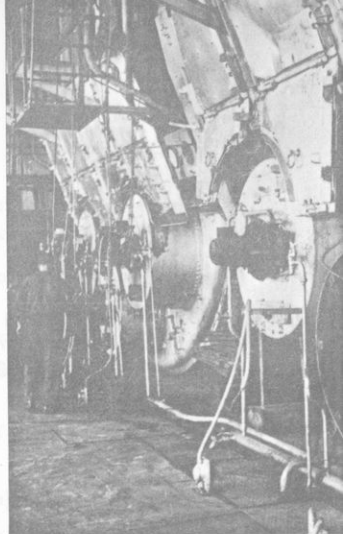
Ἡ ἱστορική σειρά, ὅπως ἡ λέξις σημαίνει, παρουσιάζει τὴν ἱστορία, π.χ. τῆς ἐνδυμασίας, τῆς εὐρωπαϊκῆς κατοικίας, τῶν μέσων μετρήσεως τοῦ χρόνου (σχ. 17).

Ἀντίθετα ἡ γεωγραφική σειρά συγκεντρώνει τοὺς διαφόρους τύπους κατοικίας τοῦ σύγχρονου κόσμου, τοὺς τρόπους μεταφορᾶς ὑλικῶν ἢ ἀνθρώπων κ.λ.π. στὶς διάφορες χῶρες τῆς ὑδρογείου (σχ. 18).

Τὸ σχέδιο

1. Ὅλοι μποροῦν νὰ σχεδιάσουν

«Μὰ δὲν ἔχω ἰδέα ἀπὸ σχέδιο», θὰ σκεφθοῦν πολλοὶ δάσκαλοι διαβάζοντας τὸν παραπάνω τίτλο, «τὰ σπῆματα τὰ ὁποῖα σχεδιάζω φαίνονται ἐτοιμῆροπα, τὰ πρόσωπα προκαλοῦν γέλοια, τὰ ζῶα εἶναι ἀνύπαρκα».

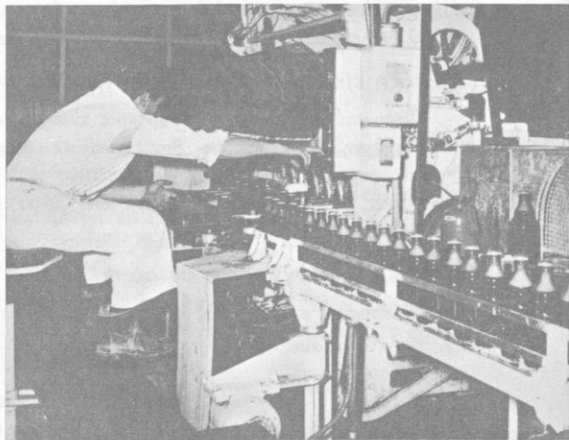
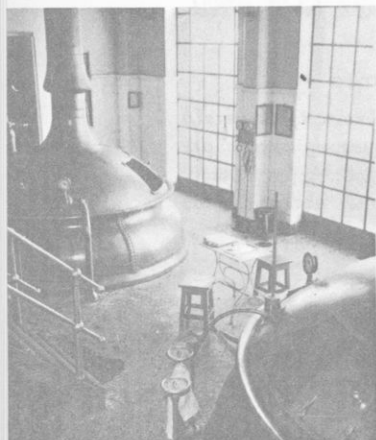

1. Ἐξωτερικὸ τοῦ Ἐργοστασίου.

2. Βραστήρες. →

3. Διύλιστήρια.

4. Ἐμφιάλωση.

Σχ. 13. Περιγραφικὴ σειρά. Κάθε φωτογραφία παρουσιάζει ὅ,τι θὰ εἶλεπε ἕνας ἐπισκέπτης αὐτοῦ τοῦ ἐργοστασίου (Φωτογραφία τοῦ ἐργοστασίου Φίξ - Ἀθήνα).

Ἄς ἐξετάσωμε τὸ θέμα καλύτερα. Βέβαια δὲν εἶστε καλλιτέχνης, ἀλλὰ κανένας δὲν σᾶς ζήτησε τέτοιο πράγμα. Εἶναι ἀρκετὸ ἂν καταφέρνυτε νὰ παρουσιάσετε ἕνα ἀπλὸ ἀντικείμενο, ἕνα κουνουπί, ἕνα πουλί, μὲ βάση σχεδιασμένο ὑπόδειγμα, ἢ νὰ σχεδιάσετε σχήματα καὶ σιλουέτες, ὅπως τὰ παραδείγματα τοῦ σχ. 26 καὶ τοῦτο ὅλοι εἶναι σὲ θέση νὰ ἐπιτύχουν ἔπειτα ἀπὸ μικρὴ ἀσκηση.

1

3

2

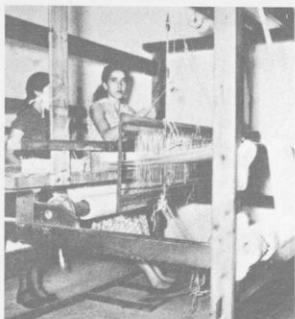

4

1. Κοπή κλάδων ιτιᾶς.
2. Περάτωση τῆς βάσης. Κατασκευὴ σκελετοῦ τῶν πλευρῶν.
3. Πλέξιμο τῶν πλευρῶν.
4. Πλέξιμο τοῦ γύρου.
5. Ὀλοκλήρωση.

Σχ. 14. Χρονολογικὴ σειρὰ. Στάδια κατασκευῆς ἑνὸς καλάθιοῦ.

Σχ. 15. Διάταξη σὲ ἀντίθεση: Ἀπὸ τὴ σύγκριση τῶν δύο φωτογραφιῶν εἶναι φανερὴ ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴ βιοτεχνικὴ κλώση τοῦ μαλλιῶς στὴ βιομηχανικὴ.

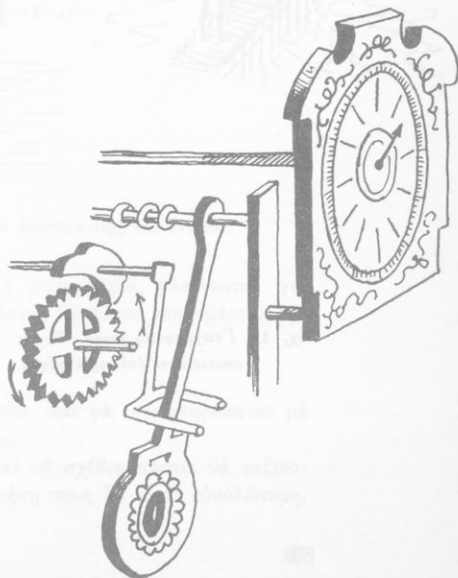
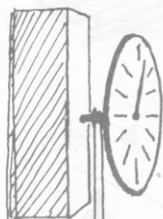
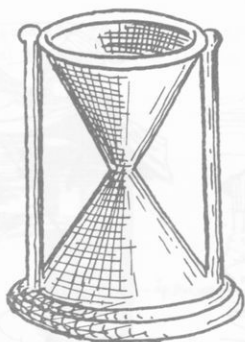
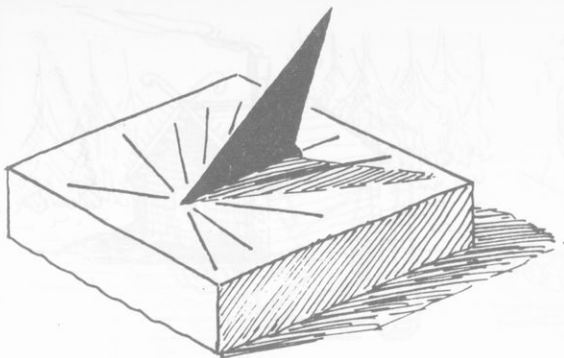

Σχ. 16. Διάταξη σὲ ὁμοιότητα. Διακρίνομε τὴν ἴδια ἱκανοποίηση στὰ πρόσωπα τῶν δύο χωρικῶν παρ' ὅτι εἶναι ἀπὸ δύο διαφορετικὲς καὶ μακρινὲς μεταξὺ τους χῶρες.

Ἄλλωστε, ἂν τὰ σχέδιά σας δὲν εἶναι τέλεια, κανένας δὲν θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Ἀρχίστε μὲ πολὺ ἀπλά σχέδια. Σύντομα θὰ τολμήσετε δυσκολώτερα καὶ ἀργότερα θὰ ἐπιτύχετε νὰ ἐκφράζεστε μὲ τὸ μολύβι ἢ τὴν κιμωλία, ὅπως καὶ μὲ τὶς λέξεις.

2. Ἄξια

Τὸ σχέδιο ἔχει πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ μεγάλο πλεονέκτημα νὰ εἶναι ἀνέξοδο καὶ μπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὰ πάντα, ἀρκεῖ ὁ σχεδιαστὴς νὰ ἔχη

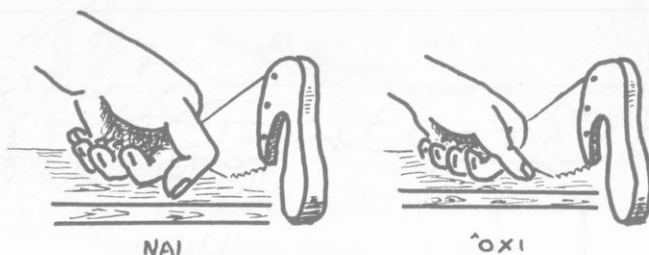

Σχ. 17. 'Ιστορική σειρά. Διάφορα
ὄργανα μετρήσεως τοῦ χρόνου.

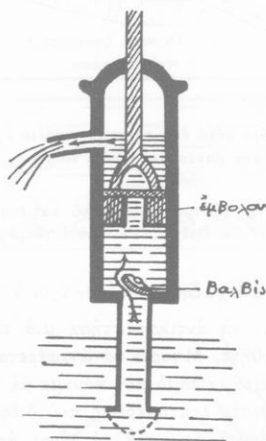

Σχ. 18. Γεωγραφική σειρά. Τύποι
σπιτιών σε διάφορες χώρες.

Σχ. 19. Σχέδιο που παρουσιάζει πώς αρχίζει το πριόνισμα. Γίνεται εύκολα κατανοητό και δεν περιλαμβάνει άχρηστες λεπτομέρειες.

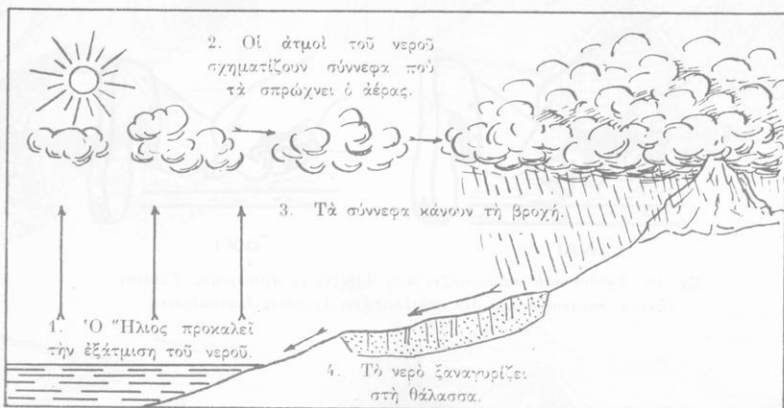
Σχ. 20. Έδω ονομάζονται άπλώς τὰ διάφορα μέρη τῆς άντλίας.

κάποια δεξιότητα. Συγκρινόμενο με τή φωτογραφία, πλεονεκτεῖ για τήν απλότητά του, διότι δεν περιλαμβάνει άχρηστες λεπτομέρειες.

3. Παρουσίαση (σχ. 19, 20, 21)

Τὸ σχέδιο πρέπει νὰ ἔχη υπότιτλο καὶ νὰ συμπληρώνεται με συμπληρωματικές γραπτές ἐπεξηγήσεις.

Όπως καὶ οἱ φωτογραφίες ἔτσι καὶ τὰ σχέδια πρέπει νὰ ταξινομοῦνται κατὰ σειρὲς (βλ. σχ. 22), ἡ χρήση τους θὰ εἶναι εὐκολώτερη.

Σχ. 21. Στο σχέδιο αυτό ένα σύντομο σχόλιο εξηγεί τόν κύκλο, τόν όποιο άκολουθεί τό νερό.

Ό ήλιος προκαλεί τήν εξάτμιση του νερού και έτσι σχηματίζονται τά σύννεφα. Τά βουνά τά σταματούν. Βρέχει. Τό νερό επιστρέφει στη θάλασσα.

4. Παιδαγωγική του σχεδίου

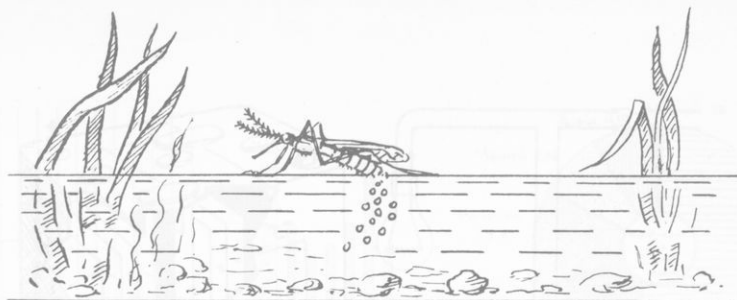
Τό σχέδιο μπορεί νά αντικαταστήση μιá εικόνα, τήν όποία δέν μπορείτε νά προμηθευθήτε. Μπορεί νά αναφέρεται σέ αντικείμενα που παρατηρήσαμε ή σέ πειραματισμό που κάναμε με τρόπο, ώστε νά κατανοηθούν άπό τούς μαθητές λεπτομέρειες που διέφυγαν. "Άλλωστε παιδαγωγικά είναι παραδεκτό ότι, για νά είναι άποδοτικές οι διάφορες άσκήσεις, πρέπει νά συνοδεύονται άπό σχέδιο, και αυτό νά συμπληρώνεται άπό γενικότερο διάγραμμα.

5. Χρησιμοποίηση

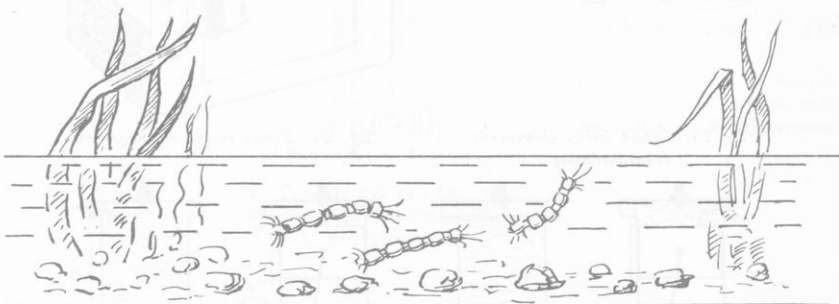
Τό σχέδιο μπορεί νά γίνη σέ χαρτί και νά τοιχοκολληθή ή νά σχεδιασθή άμέσως στό μαυροπίνακα.

Τό σχήμα

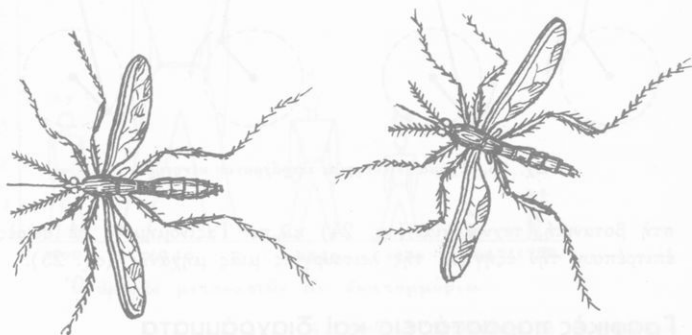
Τό σχήμα είναι περισσότερο άφηρημένο άπό τό σχέδιο. Είναι χρησιμότατο για τίς έφηρμοσμένες έπιστήμες, όπως π.χ. για ήλεκτρικές συναρμολογήσεις (σχ. 23). Τά σχήματα τομής χρησιμοποιούνται

1. Τὸ κουνούπι γεννᾷ τὰ αὔγά του στὸ νερό.

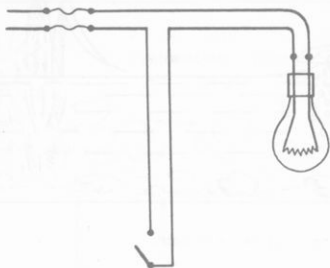

2. Τὰ αὔγά γίνονται μικρὰ σκουλήκια.

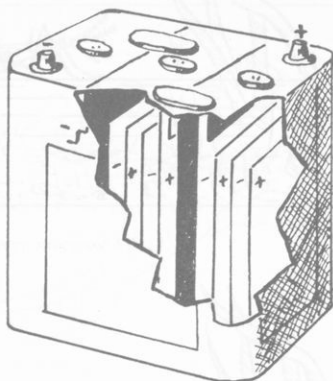

3. Δεκαπέντε ἡμέρες ἀργότερα τὰ μικρὰ σκουλήκια μεταμορφώνονται σὲ κουνούπια.

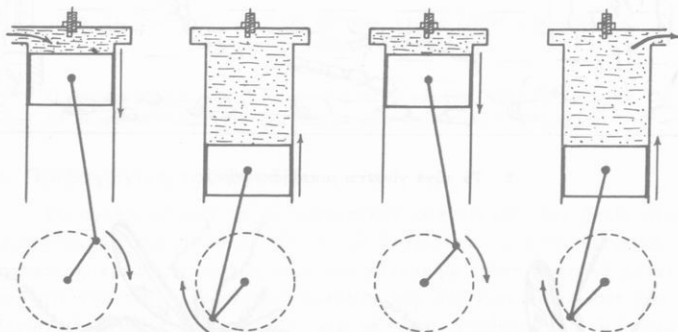
Σχ. 22. Σειρὰ σχεδίων τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὸν κύκλο τῆς ζωῆς τοῦ κουνουπιῦ. Ἐπαναλαμβάνουν μὲ χιτυητὸ τρόπο ὅ,τι διδάχτηκε.

Σχ. 23. Σχήμα άπλης ηλεκτρικής εγκαταστάσεως.

Σχ. 24. Σχήμα τομής συσσωρευτού.

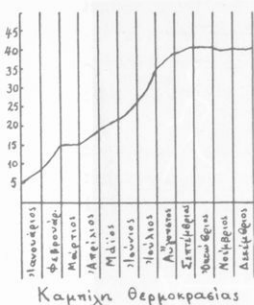

Σχ. 25. Σχήμα λειτουργίας τετραάχρονου κινητήρα.

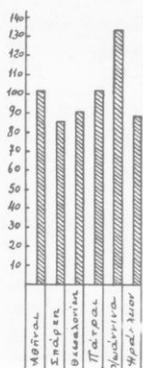
στή βοτανική, τεχνολογία (σχ. 24) κ.λ.π. Ταξινομημένα σε σειρές επιτρέπουν την εξήγηση τής λειτουργίας μιᾶς μηχανῆς (σχ. 25).

Γραφικές παραστάσεις και διαγράμματα

Οί γραφικές παραστάσεις και τὰ διαγράμματα χρησιμεύουν κυρίως γιά νά ἐρμηνέψουν ἀριθμούς ὀπτικά. Οί στατιστικοί λόγοι καθιέρωσαν γι' αὐτό καμπύλες, τομεῖς κύκλου, κάθετες, καί πέτυχαν τήν ὀπτική παράστασι ἀριθμητικῶν σχέσεων (σχ. 26).

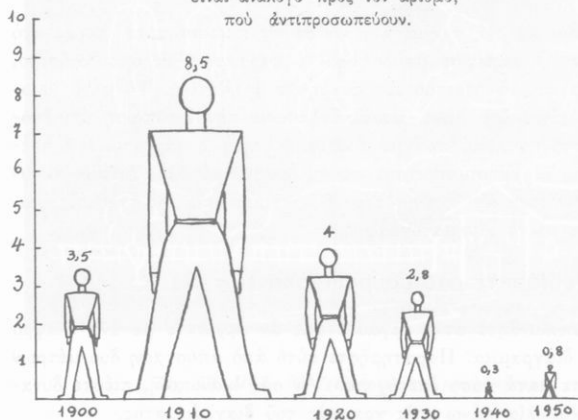

1. Καμπύλη θερμοκρασίας.

Ήμερες βροχής χειμώνα

2. Γραμμές που το μήκος τους είναι ανάλογο προς τον αριθμό, που αντιπροσωπεύουν.

Ο αριθμός μεταναστών επί εκατομμύρια

4. Αριθμός μεταναστών σε εκατομμύρια. Το ύψος των προσώπων είναι ανάλογο προς τον αριθμό που αντιπροσωπεύουν.

πληθυσμός της Γης το 1959

3. Τομείς κύκλου. Το άνοιγμα του τομέως είναι ανάλογο προς τον αριθμό που αντιπροσωπεύει.

Σχ. 26. Γραφικές παραστάσεις - Διαγράμματα

Ἡ χρησιμοποίησή τους στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων πρέπει νὰ εἶναι πολὺ περιορισμένη, διότι, λόγω δυσκολίας γύρω ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ συμβολισμοῦ τους, εἶναι δυσκολονόητα. Γιὰ τοὺς ἀναλφάβητους μάλιστα καὶ ἡμιαναλφάβητους διατρέχουν τὸν κίνδυνο νὰ μείνουν τελείως ἀκατάληπτα.

Εἶναι περισσότερο εὐκόλες οἱ γραφικὲς παραστάσεις στὶς ὁποῖες τὰ σύμβολα βρίσκονται σὲ σχέση μὲ τὸ ἀντικείμενο ποὺ μελετᾶμε: ζῶα γιὰ τὴν κτηνοτροφία, ἄνθρωποι γιὰ τὸν πληθυσμὸ, σάκκοι γιὰ τὴν παραγωγή κ.ο.κ.

Τὴν χρησιμοποίηση τῶν διαφόρων γραφικῶν παραστάσεων καὶ διαγραμμάτων θὰ βρῆτε στὸ σχ. 26.

Τελειώνοντας λέγομε ὅτι αὐτὰ τὰ εἶδη ἐκφράσεως εἶναι συχνὰ δύσκολο νὰ ἐξηγηθοῦν καὶ ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται μὲ μέτρο.

Ὁ μαυροπίνακας

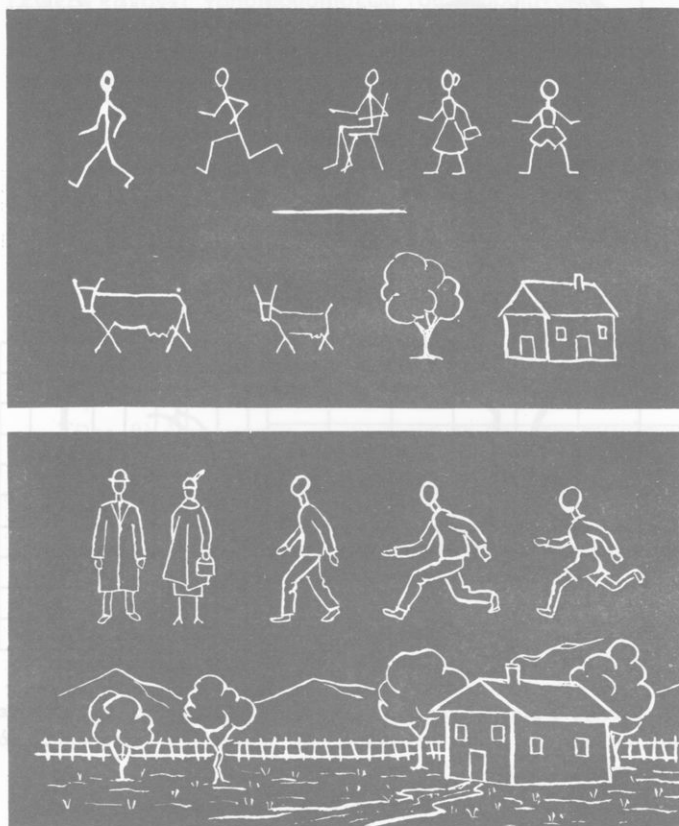
Τὰ σχέδια καὶ τὰ σχήματα γίνονται τίς περισσότερες φορὲς στὸ μαυροπίνακα. Ὁ ταπεινὸς μαυροπίνακας παραμένει τὸ σπουδαιότερο, τὸ φτηνότερο καὶ τὸ περισσότερο εὐχρηστο βοθητικό. Τὸ μόνο μειονέκτημά του εἶναι ὅτι δίνει στοὺς ἐνήλικους τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐγύρισαν πάλι στὸ σχολεῖο, πρᾶγμα ἀναμφισβήτητα δυσάρεστο. Θὰ πρέπει ἐπομένως νὰ χρησιμοποιεῖται σὲ συνδυασμὸ μὲ ἄλλα ὀπτικο-ακουστικὰ μέσα νεώτερα καὶ περισσότερο ἐλκυστικά, ὅπως οἱ σταθερὲς φωτεινὲς εἰκόνες καὶ ὁ κινηματογράφος.

Πῶς δὰ σχεδιάσετε στὸ μαυροπίνακα (σχ. 27)

Θὰ διευκολυνθῆτε στὴν ἐργασία σας ἂν ἀρχίσετε μὲ ἕνα ἐλαφρὸ καὶ γρήγορο διάγραμμα. Παρατηρήστε αὐτὸ ἀπὸ ἀπόσταση δυὸ μέτρων γιὰ νὰ κρίνετε κατὰ πόσο ἐπετύχατε. Ἄν σᾶς ἱκανοποιῆ, πιέστε δυνατώτερα τὴν κιμωλία πάνω στὶς γραμμὲς τοῦ διαγράμματος.

Ἄν ἀμφιβάλετε γιὰ τίς ἱκανότητές σας, σχεδιάστε πρὶν ἀπὸ τὸ μάθημα. Αὐτὸ φυσικὰ θὰ μειώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν σας, ἐκτός ἂν καλύψετε τὸ σχέδιο μέχρι τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ τὸ χρησιμοποιήσετε.

Ὅταν ὅμως χρειαστῆ νὰ σχεδιάσετε δύσκολα σχέδια, γεωγραφικὸς χάρτες λεπτομερεῖς, κ.λ.π., εἶναι προτιμότερο νὰ τὰ ἐτοιμάσετε πρὶν ἀπὸ τὸ μάθημα, εἴτε μὲ τὸ χέρι μόνο εἴτε μὲ τὴ βοήθεια χάρακα καὶ γνῶμονα, εἴτε τέλος νὰ προσπαθήσετε νὰ κάνετε μεγέθυνση.

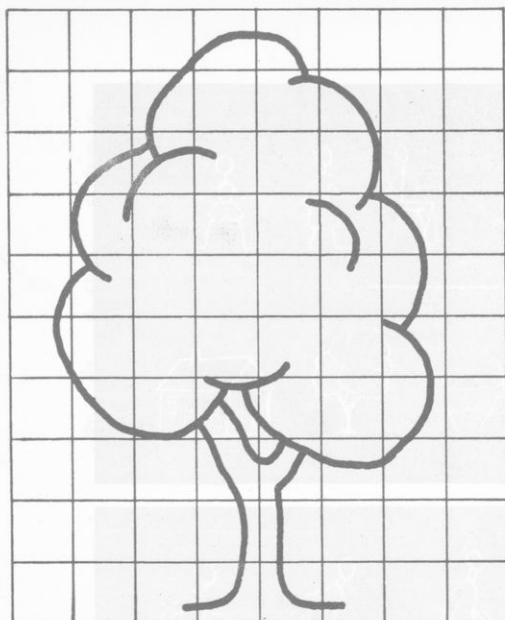

Σχ. 27. Πώς θα σχεδιάσετε στο μαυροπίνακα.

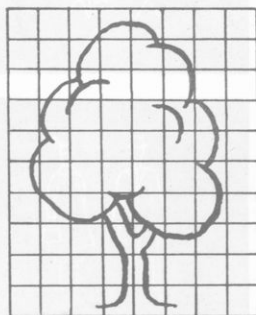
Μεγέθυνση με τετραγωνίδια

Ο τρόπος αυτός χρειάζεται χρόνο, αλλά είναι απόλυτα σίγουρος. Χαράζετε στο αρχικό σχέδιο τετράγωνα με πλευρά ένα έως πέντε εκατοστά, ανάλογα με το μέγεθος του σχεδίου (σχ. 28).

Κατασκευάζετε έπειτα στο μαυροπίνακα τετράγωνα με μεγαλύτερη πλευρά 2,3,4,5 φορές, ανάλογα με τη μεγέθυνση που θέλετε.

Σχ. 28. Μεγέθυνση
 με τετραγωνίδια.

Θά επιτύχετε έτσι διπλάσια, τριπλάσια κ.λ.π. μεγέθυνση. Αριθμήστε και σχεδιάστε σέ κάθε τετράγωνο τοῦ πίνακα ὅ,τι εὐρίσκεται στό ἀντίστοιχο τετράγωνο τοῦ πρωτοτύπου.

Ἄλλες χρήσεις

—Δύσκολες λέξεις.

Στόν πίνακα ἐπίσης θά γράψετε τίς δύσκολες νέες λέξεις καί τοὺς τεχνικούς ὄρους τῆ στιγμῆ πού ἐξηγεῖτε τῆ σημασία τους.

—Περιλήψεις.

Τέλος, δυνατό νά ἀποδειχτῆ χρήσιμο ν' ἀναγράφετε στόν πίνακα στό τέλος τοῦ μαθήματος περίληψη τῶν κυριότερων σημείων τοῦ διδασκομένου θέματος. Ἡ περίληψη αὐτή πρέπει νά ἀναγράφεται σέ χωριστή θέση στόν πίνακα, ὡστε νά μὴ δημιουργῆται σύγχυση μέ τά σχέδια ἢ μέ κείνα πού γράφτηκαν προηγούμενα.

Γενικοί κανόνες χρησιμοποίησews τού μαυροπίνακα

Τὰ σχήματα καὶ τὰ γράμματα πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλα. Γιὰ νὰ βεβαιωθῆτε, παρατηρήστε τὸν πίνακα ἀπὸ διάφορα σημεῖα τῆς αἴθουσας. Ἔτσι, θὰ μπορέσετε νὰ διαπιστώσετε ἐπίσης, ἂν τὸ φῶς δημιουργῆ ἐνοχλητικὲς ἀντανεκλάσεις στὸν πίνακα.

Γράφετε ἐυδιάκριτα. Εὐθεῖες γραμμὲς καὶ καλοσχηματισμένα ἀπλὰ γράμματα μὲ κανονικὰ διαστήματα μεταξύ τους.

Μὴ φορτώνετε πολὺ τὸν πίνακα, φροντίστε νὰ ἔχη εὐχάριστη ἐμφάνιση.

Ἄν εἶναι εὐκόλο, χρησιμοποιήστε γιὰ τὰ σχέδιά σας κιμωλίες δύο ἢ τριῶν χρωμάτων.

Χρησιμοποιήστε γιὰ τὶς διαφορὲς ἐπιφάνειες τῶν σχεδίων σας διαφορετικὲς φωτοσκιάσεις καὶ γραμμὲς συνεχόμενες, διακεκομμένες κ.λ.π., γιὰ νὰ γίνουν αὐτὰ εὐκολώτερα νοητά.

Τέλος, θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι, ὅταν τελειώσουμε τὸ γράψιμο, πρέπει νὰ λάβουμε θέση δίπλα στὸν πίνακα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμε χάρακα, γιὰ νὰ δείξουμε τὸ ἀντικείμενο, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦμε.

Παράδειγμα : Νὰ ἔνας ἀπλὸς τρόπος νὰ ἐξηγήσετε πῶς μπορεῖ νὰ μολυνθῆ τὸ νερὸ ἐνὸς πηγαδιοῦ καὶ νὰ γίνῃ ἀκατάλληλο, γιὰ νὰ τὸ πιοῦμε (σχ. 29).

Προσοχή : Γιὰ νὰ παρακολουθήσετε εὐκολώτερα τὶς ἐξηγήσεις, παραθέτομε ἰδιαιτέρο σχέδιο γιὰ κάθε νέο στοιχεῖο. Ἐσεῖς ὅμως θὰ σχεδιάσετε στὸν πίνακα μονάχα τὸ ἀρχικὸ σχέδιο σὲ μεγάλο σχῆμα καὶ θὰ προσθέτετε κάθε φορὰ τὰ νέα στοιχεῖα μὲ τὴ σειρά πού τὰ ἐξηγεῖτε.

Ὁ πίνακας τοιχοκολλήσεων

Αὐτὸς εἶναι μιὰ ἀπλὴ πινακίδα ἀπὸ ξύλο ἢ χαρτόνι, πάνω στὴν ὁποία μποροῦν νὰ στερεωθοῦν εἰκόνες, τίτλοι, ἀποκόμματα ἐφημερίδων, ἀγγελίες κ.λ.π.

Συνδυασμὸς πίνακα τοιχοκολλήσεων καὶ μαθήματος

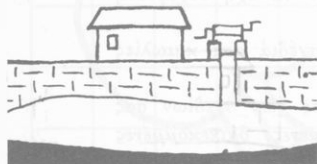
Εἶναι δύσκολο νὰ χρησιμοποιηθῆ ὁ πίνακας αὐτὸς στὴ διάρκεια τοῦ μαθήματος, ἐκτὸς ἂν οἱ εἰκονογραφήσεις εἶναι σὲ μεγάλο σχῆμα καὶ διακρίνονται ἀπὸ μακριά. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι ἡ πινακίδα τοπο-

1. Νά μιὰ μικρή ἀγροικία. Σχεδιάστε τὴν ἀγροικία.

2. Κοντὰ στὴν ἀγροικία ὑπάρχει ἓνα πηγάδι. Σχεδιάστε τὸ πηγάδι.

3. Μιὰ λίμνη μὲ στάσιμο νερὸ ἔχει σχηματισθῆ κάτω ἀπὸ τὸ ἀδιαπέραστο ἔδαφος. Προσθέστε τὸ στάσιμο νερὸ καὶ δείξτε τὸ ἔδαφος σκιαζόντας τὴ ζώνη του. Σημειώστε ἀντίστοιχα τὸν ὑπόγειο.

4. Κοντὰ στὴν κατοικία, ὁ ἰδιοκτήτης ἔχει κατασκευάσει τὸ ἀποχωρητήριο. Σχεδιάστε τὸ ἀποχωρητήριο. Σημειώστε WC ἢ 000.

5. Μιὰ μέρα ἄφησε ἓνα σωρὸ ἀπὸ κοπριά. Γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν ὑγρῶν τῆς κοπριάς, ἄνοιξε παραπλευρῶς μιὰ ὀπή. Προσθέστε στὸ σχέδιο τὸ σωρὸ τῆς κοπριάς καὶ τὴν ὀπή.

6. Ἀλλὰ τὸ φθινόπωρο ἐφθασε. Τὰ σύννεφα σκεπάζουν τὸν οὐρανὸ.

Σχ. 29. Τεχνικὴ χρῆσεως τοῦ μαυροπίνακα :

7. Ύστερα από λίγο αρχίζει να βρέχει. Σχεδιάστε τη βροχή.

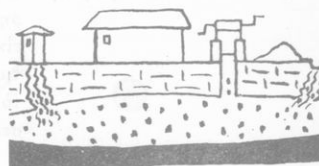
8. Το νερό της βροχής παρασύρει τα ύγρα της κοπριάς μέσα στο έδαφος. Χαράξτε την πορεία των υγρών.

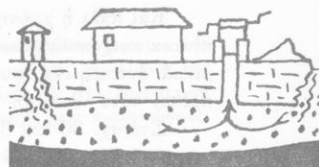
9. Καθώς και τις άκαθαρσίες του αποχωρητηρίου. Χαράξτε την ανάλογη πορεία.

10. Το νερό μολύνθηκε. Κάντε σειρές από τελείες στο νερό.

11. Το νερό του πηγαδιού γίνεται επικίνδυνο για την υγεία. Σημειώστε με βέλος τη διάβαση του μολυσμένου νερού στο πηγάδι.

Μόλυνση του νερού

θετείται κοντά στο μαυροπίνακα και οι φωτογραφίες τοποθετούνται πάνω σ' αυτή, μόλις επιδειχθούν στην τάξη. Γενικά, όμως, τα σχήματα είναι μικρά και περιοριζόμαστε στη χρήση του πίνακα τοιχοκολλησεων μετά το τέλος του μαθήματος.

Ο δάσκαλος στερεώνει τις εικόνες με τη σειρά που τις επέδειξε, και τις συμπληρώνει με επεξηγηματικούς υπότιτλους. Μ' αυτό τον τρόπο θυμούνται οι ενήλικοι τα διδαχθέντα και έχουν σύγχρονα την ευχέρεια να παρατηρήσουν άνετα ό,τι πιθανόν να είδαν βιαστικά.

Γενική χρήση

Η χρήση του πίνακα τοιχοκολλησεων δεν σταματά στην εξυπηρέτηση της διδασκαλίας, αλλά εκτείνεται και πού πέρα απ' αυτήν.

Όλα τα Κέντρα θα πρέπει να διαθέτουν ένα παρόμοιο πίνακα τοποθετημένο στο πού πολυσύχναστο σημείο του κτιρίου.

Ο πίνακας τοιχοκολλησεων μπορεί να διαιρείται σε τρία μέρη, που θα φέρουν μόνιμα τους ακόλουθους τίτλους:

Πληροφορίες: Στο μέρος αυτό θα έπικολοῦνται όλες οι σχετικές με τη ζωή του Κέντρου αγγελίες.

Το τμήμα αυτό θα είναι αφιερωμένο σ' όσες φωτογραφίες επικαίρων θεμάτων μπόρσε ο δάσκαλος να προμηθευθή.

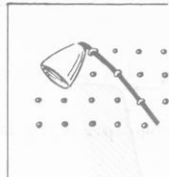
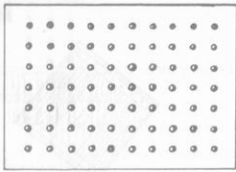
Επίκαιρα: Θα αποτελή ένα είδος εφημερίδας τοίχου ταπεινής μέν, αλλά ή όποία μπορεί να παρουσιάζη πολύ ενδιαφέρον.

Παιδαγωγική: Στο τμήμα αυτό, που άλλωστε μπορεί να μή φέρη τίτλο, τοποθετούνται οι σχετικές με τού μάθημα εικονογραφήσεις, έκτός αν λειτουργούν στο Κέντρο τμήματα με διαφορετικά μαθήματα και διαθέτουν τού καθένα απ' αυτά ιδιαίτερο πίνακα τοιχοκολλησεων για τήν παιδαγωγική.

Μικρές εκθέσεις (σχ. 30 και 31)

Και πάλι ή χρήση του πίνακα δεν τελειώνει με τά παραπάνω. Στην πίνακα τοιχοκολλησεων μπορούμε να παρουσιάσωμε συλλογές, διάφορα μικρά αντικείμενα, φυτά κ.λ.π. Τό χαρτόνι ή τού ξύλο του πίνακα θα πρέπει τότε να φέρη όπες σε κανονικά διαστήματα.

Στά σχ. 30 και 31 δίνουμε μερικές ιδέες για τήν πραγματοποίηση μικρών εκθέσεων με απλούστατα μέσα.

1 Πινακίδα από διάτρητο κόντρα - πλακέ.

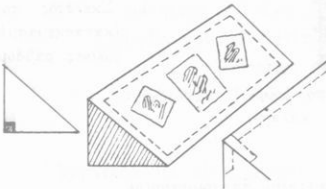
2. Για τη στερέωση αντικειμένων.

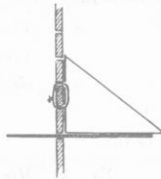
• Πώς γίνεται η άρραξη σταφύλι...

3. Για τη στερέωση γυάλινων σωλήνων και φιαλίδων φυσικής και χημείας.

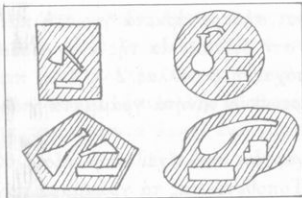
4. Για την ανάρτηση ανακοινώσεων ή τίτλων.

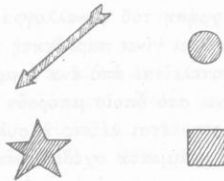
5. Προθήκη για την έκθεση μικρών αντικειμένων (από λεπτό γυαλί και χαρτόνι συνδεδεμένα με σελοτέιπ).

6. Για την ανάρτηση της προθήκης (με δύο σφήνες ξύλινες).

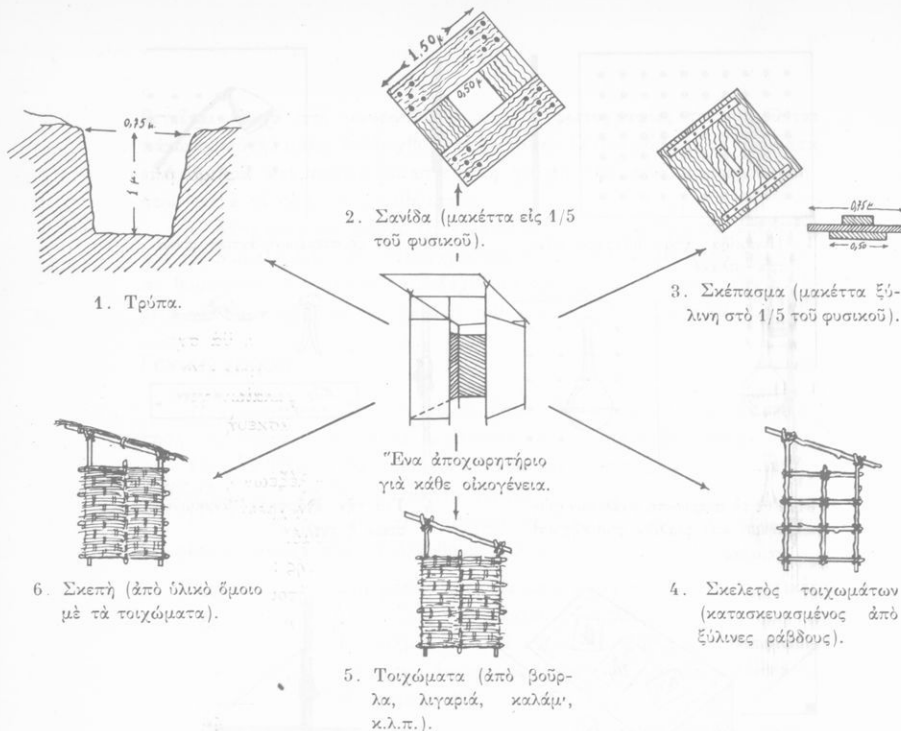

7 Χρησιμοποίηση ποικίλων χρωμάτων και σχημάτων για το φόντο.

8. Διάφορα σχήματα κομμένα από χαρτί για την προσέλκυση της προσοχής ή την επισήμανση της αρχής μιας ανακοίνωσης.

Σχ. 30. Πίνακας εκθέσεων.

Σχ. 31. Μικρή έκθεση: Κατασκευή αποχωρητηρίου.

Ὁ φανελλογράφος

Ἡ χρήση τοῦ φανελλογράφου εἶναι σήμερα ἀρκετὰ γνωστὴ καὶ ἡ ἀξία του ἔχει γίνει παραδεκτὴ κυρίως στὴ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα κομμάτι τσόχας ἢ φανέλλας 2×1 μ. περίπου, πάνω στὸ ὁποῖο μποροῦν νὰ στερεωθοῦν κινητὰ γράμματα γιὰ νὰ σχηματίσουν ἔτσι λέξεις ἢ συλλαβές.

Τὰ γράμματα σχεδιάζονται σὲ χαρτόνι πὺ ἔχει στὴν πίσω ὄψη τετράγωνο κομμάτι ἀπὸ γυαλόχαρτο. Τοποθετώντας τὰ γράμματα πάνω στὸ φανελλογράφο τὰ πιέζουμε ἐλαφρά, ὥστε τὸ γυαλόχαρτο νὰ ἔρθῃ σὲ καλὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ ὕφασμα. Τὸ γράμμα στερεώνεται ἔτσι στὴ θέση του, ἐνῶ ἡ μετατόπισή του παραμένει εὐκόλη.

Τὸ γεγονός ὅτι τὰ γράμματα, οἱ συλλαβές καὶ οἱ λέξεις ἀποχτοῦν τρίτη διάσταση καὶ μποροῦν νὰ μετακινοῦνται, βοηθεῖ σημαντικὰ τὴν

εκμάθηση τῆς ἀναγνώσεως καὶ διευκολύνει τὴν ἐργασία τῶν μαθητῶν κάθε ἡλικίας.

Ὁ φανελλογράφος ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ εἶναι φτηνὸς καὶ μπορεῖ εὐκόλα νὰ κατασκευαστῇ ἀπὸ τὸ δάσκαλο.

A. Κατασκευή

1. Τὰ γράμματα

Τὰ γράμματα θὰ κοποῦν ἀπὸ χαρτόνι ἢ ἐφημερίδες ἢ θὰ σχεδιαστοῦν μὲ τὸ χέρι στὶς διαστάσεις ποὺ θὰ ἀναφέρουμε παρακάτω (σχ. 32/1,2,3). Θὰ πρέπει ὁ ἀριθμὸς τῶν μικρῶν καὶ κεφαλαίων γραμμάτων νὰ εἶναι ἀρκετὸς, καὶ τὴν προτεραιότητα στὴν κατασκευή νὰ ἔχουν τὰ μικρά.

Ὁ ἀριθμὸς τους θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λέξεων ἢ φράσεων. Περὶττὸ νὰ προσθέσωμε ὅτι ὀρισμένα γράμματα, ἐπειδὴ χρειάζονται πολὺς φορὲς, θὰ κατασκευαστοῦν σὲ μεγαλύτερο ἀριθμὸ.

Στὴν ἀρχὴ μποροῦμε νὰ περιοριστοῦμε στὰ ἑξῆς :

φωνήεντα :	3 ἀντίτυπα γιὰ τὸ καθένα, ἦτοι	21
δίφθογγοι :	1 ἀντίτυπο γιὰ κάθε μία, »	8
	(πάνω στὸ ἴδιο χαρτόνι)	
σύμφωνα :	1 ἀντίτυπο γιὰ τὸ καθένα, »	17

46

Ἀργότερα θὰ εἶναι χρήσιμο νὰ προστεθῇ μιὰ σειρὰ κεφαλαίων καὶ νὰ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μικρῶν ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες.

Προτιμῆστε χαρτόνι σχετικὰ χοντρό, γιὰ νὰ μὴ λυγίξῃ (τὸ ἐξώφυλλο μερικῶν τετραδίων εἶναι κατάλληλο) καὶ κόψτε το (σχ. 32/4). Ἄν τὸ χαρτόνι εἶναι χρωματιστό, κολλῆστε στὴ μιὰ ὄψη χαρτί λευκὸ πάνω στὸ ὁποῖο ἔχετε προηγουμένως σχεδιάσει τὸ γράμμα. Ἄν τὸ χαρτόνι εἶναι λευκὸ, σχεδιάστε ἐπάνω τὰ γράμματα, ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἔχουν τὸ κατάλληλο πάχος, ὥστε νὰ φαίνονται καλὰ ἀπὸ μακριά. Στὴν πίσω πλευρὰ ἐπικολλῆστε τετράγωνο γυαλόχαρτο Νο 3 (σχ. 32/6). Γιὰ τὰ φωνήεντα ἀρκεῖ ἓνα χαρτόνι $0,02 \times 0,02$ μ., γιὰ τὶς δίφθογγους $0,02 \times 0,035$ μ. καὶ γιὰ τὰ κεφαλαῖα $0,02 \times 0,04$ μ.

2. Πινακίδα

Τὸ ὕφασμα πρέπει νὰ εἶναι ὁμοιόχρωμο. Βεβαιωθῆτε πρὶν τὸ ἀγοράσετε, ὅτι εἶναι κατάλληλο, δοκιμάζοντας ἂν τὰ γράμματα συγκρατοῦνται πάνω σ' αὐτό. Σημειώστε ὅτι πρέπει νὰ κινήσετε ἐλαφρὰ τὰ γράμματα πάνω στὸ ὕφασμα γιὰ νὰ προσαρτηθῇ τὸ γυαλόχαρτο καὶ νὰ τὰ πιέσετε δυνατὰ μὲ τὴν παλάμη τοῦ χεριοῦ σας, γιὰ νὰ στερεωθοῦν.

Οι κανονικές διαστάσεις του ύφασματος είναι 1.50 μ. μήκος και 1 μ. ύψος.

Έπειτα στερεώστε το ύφασμα στον τοίχο με καρφάκια, για να μην κινηται ή προτιμότερο πάνω σ' ένα μαυροπίνακα τοποθετημένο σε τρίποδα. Μ' αυτόν τον τρόπο τα γράμματα στερεώνονται εύκολωτερα.

Η κατασκευή του ύλικου τελείωσε και μπορούμε τώρα να προχωρήσουμε στον τρόπο με τον οποίο θα το χρησιμοποιήσουμε. Είναι φανερό ότι ο τρόπος αυτός ποικίλλει ανάλογα με τη μέθοδο διδασκαλίας που θα ακολουθήσουμε.

Β. Χρησιμοποίηση του φανελλογράφου στη διδασκαλία της ανάγνωσης.

Παρουσιάζουμε παρακάτω όρισμένες δυνατές ασκήσεις :

1. Άναγνώριση γράμματος ή συλλαβής

α. Να βρεθῆ χαρτόνι ὅμοιο με τὸ χαρτόνι τοῦ πίνακα.

β. Να ἀποδοθῆ με τὴ φωνὴ τὸ γράμμα ποὺ παρουσιάζεται στον πίνακα.

γ. Να βρεθῆ ἀνάμεσα στὰ διάφορα χαρτόνια ἐκεῖνο ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ γράμμα ποὺ ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ δάσκαλο.

δ. Οἱ ἴδιες ἀσκήσεις νὰ ἐπαναληφθοῦν με τὶς συλλαβές.

2. Ἀνάλυση

α. Λέξεως σὲ συλλαβές (σχ. 33/1).

Ὁ δάσκαλος στερεώνει μιὰ λέξη στον πίνακα, π.χ. πατέρας.

Ἀναλύει τὴ λέξη σὲ συλλαβές καθαρὰ χωρισμένες καὶ διαβάζει με συλλαβισμό, ἐνῶ σύγχρονα δείχνει ἢ συλλαβὴ, ποὺ προφέρει.

Ἡ λέξη ἀνασυντίθεται καὶ οἱ μαθητὲς τὴν ἀναλύουν με τὴ σειρά τους σὲ συλλαβές.

β. Συλλαβῆς σὲ γράμματα (σχ. 33/2).

πα ἀναλύεται ἀπὸ τὸ δάσκαλο σὲ π καὶ α, τὰ ὁποῖα προφέρονται χωριστά. Ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιο με τὶς συλλαβές τε καὶ ρας.

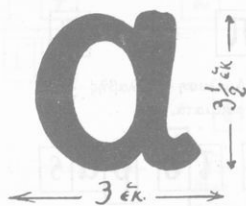
3. Σύνθεση

α. Συλλαβῆς (σχ. 33/3).

π α προφέρονται χωριστά. Ὁ δάσκαλος σὲ συνέχεια τοποθετεῖ τὸ χαρτόνι α κοντὰ στὸ χαρτόνι π καὶ προφέρει τὴ συλλαβὴ πὰ τὴ στιγμή ποὺ τὰ χαρτόνια ἐμφπτονται.

Ἡ ἴδια ἀσκηση μπορεῖ νὰ γίνῃ με τὰ φωνήεντα ο καὶ ι ἂν εἶναι γνωστὰ καὶ μετὰ με τὰ γνωστὰ σύμφωνα.

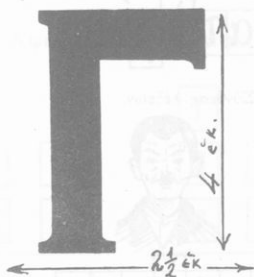
Χρήση του φανελλογράφου

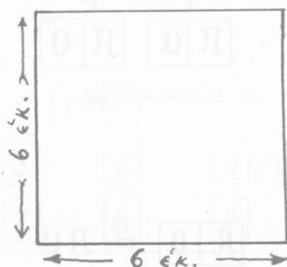
1. Συνηθισμένο γράμμα.

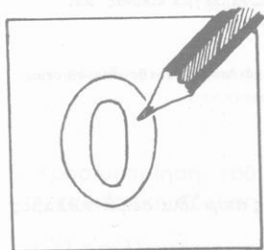
2. Δίφθογγος.

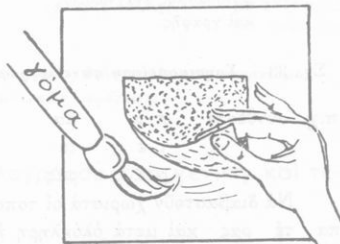
3. Γράμμα κάτω και πάνω από τη γραμμή.

4. Κοπή του χαρτονιού.

5. 'Επικόλληση ή σχεδίαση του γράμματος σε χαρτόνι.

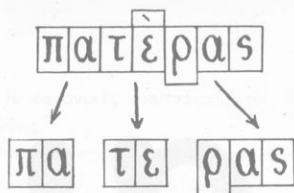

6. 'Επικόλληση του γυαλόχαρτου.

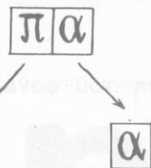
Σχ. 32. Πώς θα κατασκευάσετε τὰ γράμματα.

β. Λέξεις (σχ. 33/4).

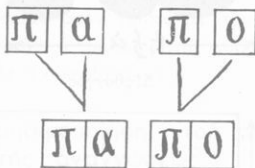
Όταν οί μαθητές γνωρίζουν έναν αρκετό αριθμό γραμμάτων, είναι δυνατή ή σύνθεση λέξεων με την κατάλληλη τοποθέτηση τών συλλαβών.

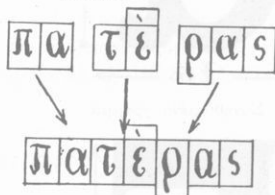
1. 'Ανάλυση λέξεως σε συλλαβές.

2. 'Ανάλυση συλλαβής σε γράμματα.

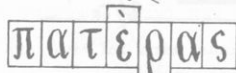
3. Σύνθεση συλλαβών.

4. Σύνθεση λέξεων.

Π Α = Π Α

5. Συνδυασμός ανάγνωσης και γραφής.

6. Σύμπλεγμα εικόνας και λέξεως.

Σχ. 33. Χρησιμοποίηση φανελλογράφου για τη διδασκαλία της ανάγνωσης.

π.χ. συνθέστε π α πα
 τ ε τε
 ρ α ς ρας

Νά διαβαστούν χωριστά οι τοποθετημένες στην ίδια σειρά συλλαβές πα τέ ρας και μετά όλόκληρη ή λέξη.

4. Συνδυασμός ανάγνωσης και γραφής (σχ. 33/5)

Σύγχρονα με τις ασκήσεις ανάγνωσης είναι εύκολο να αναγράφονται στον πίνακα τα γράμματα, οι συλλαβές και οι λέξεις, που παρουσιάζετε. Φροντίστε τα γράμματα, τα οποία σχεδιάζετε στον πίνακα, να είναι στις ίδιες διαστάσεις με εκείνα των χαρτονιών και δείξτε ότι τα τελευταία καλύπτουν ακριβώς τα πρώτα.

'Επαναλάβετε με τη γραμμένη λέξη τις ασκήσεις που έγιναν με τη λέξη των χαρτονιών.

Πρόσθεση με κρατούμενο

$$\begin{array}{r} \boxed{1} \boxed{8} \\ \boxed{2} \boxed{7} \\ \hline \boxed{1} \boxed{5} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{1} \boxed{8} \\ \boxed{2} \boxed{7} \\ \hline \boxed{5} \\ \boxed{1} \boxed{0} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{1} \\ \boxed{1} \boxed{8} \\ \boxed{2} \boxed{7} \\ \hline \boxed{5} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{1} \\ \boxed{1} \boxed{8} \\ \boxed{2} \boxed{7} \\ \hline \boxed{4} \boxed{5} \end{array}$$

1. Πρόσθεση άκε-
ραίων.
2. Έξαγωγή των
δέκα μονάδων σαν
κρατούμενου.
3. Μετατροπή των
δέκα μονάδων σε
μονάδα ανώτερης
τάξεως (δεκάδα)
και καταγραφή
αυτής.
4. Τέλος της πρά-
ξης.

Άφαιρηση με κρατούμενο

$$\begin{array}{r} \boxed{4} \boxed{2} \\ \boxed{2} \boxed{8} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{1} \\ \boxed{3} \boxed{2} \\ \boxed{2} \boxed{8} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{1} \boxed{0} \\ \boxed{3} \boxed{2} \\ \boxed{2} \boxed{8} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{3} \boxed{1} \boxed{2} \\ \boxed{2} \boxed{8} \\ \hline \end{array}$$

5. Το 8 από το 2
δεν αφαιρείται.
6. Έκ του αριθμού
των δεκάδων, 4,
δανειζόμαστε μία
δεκάδα.
7. Η δεκάδα αυτή
μετατρέπεται σε
δέκα μονάδες κα-
τώτερης τάξεως.
8. Οι δέκα αυτές
μονάδες προστί-
θενται στον αριθ-
μό 2. Η πράξη εί-
ναι τώρα δυνατή.

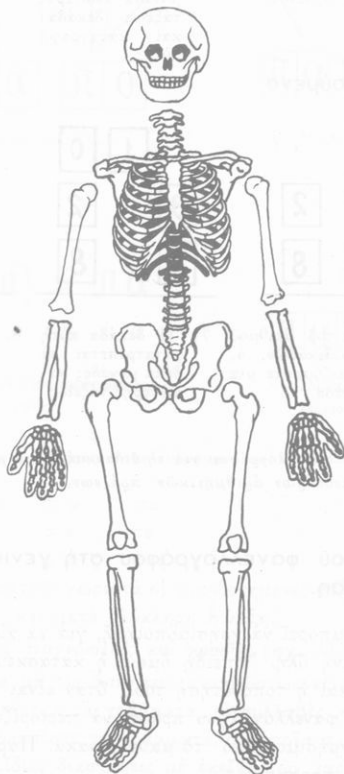
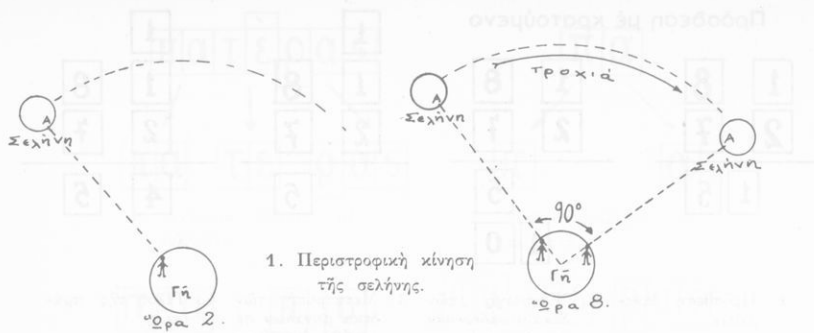
Σχ. 34. Χρησιμοποίηση φανελλογράφου για τη διδασκαλία του μηχανισμού των τεσσάρων αριθμητικών πράξεων.

Γ. Χρησιμοποίηση του φανελλογράφου στη γενική και τεχνική εκπαίδευση.

Ο φανελλογράφος μπορεί να χρησιμοποιηθῆ, για να αίσθητοποιήση οποιαδήποτε διδασκόμενη ὕλη. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατασκευή τῶν χαρτονιῶν ἀπαιτεῖ χρόνο καὶ ἡ τοποθέτησή τους, ὅταν εἶναι πολλὰ, εἶναι δύσκολη, ἡ χρήση τοῦ φανελλογράφου πρέπει νὰ περιορίζεται σὲ ὅσες περιπτώσεις εἶναι πιὸ χρήσιμος ἀπὸ τὸ μαυροπίνακα. Παρόμοιες περιπτώσεις θεωροῦνται οἱ παρακάτω :

Στοιχειώδης ἀριθμητικὴ (σχ. 34).

Ο μηχανισμὸς τῶν τεσσάρων ἀριθμητικῶν πράξεων γίνεται περισ-

2. Ἀνθρώπινος σκελετός.

Σχ. 35. Χρησιμοποίηση τοῦ φανελλογράφου γιὰ τὴ γενικὴ ἐκπαίδευση

σότερο εύκολονόητος, όταν οί αριθμοί εἶναι σχεδιασμένοι σέ χαρτόνια, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ κρατουμένου, τὸ ὁποῖο αἰσθητοποιεῖται μὲ τὰ χαρτόνια καὶ τὴ μεταφορὰ του ἀπὸ τὴ στήλη τῆς μιᾶς τάξεως στὴ στήλη ἀνώτερης τάξεως (σχ. 34/2,3).

Ἡ μετατροπὴ ἐπίσης δεκάδας σὲ μονάδες ἢ ἑκατοντάδας σὲ δεκάδες κ.λ.π. στὴν ἀφαίρεση γίνεται σαφέστερη (σχ. 34/6,7).

Φυσικὴ — Ἱστορία — Γεωγραφία (σχ. 35).

Ὁ φανελλογράφος ἀποδεικνύεται χρησιμώτατος γιὰ τὴ διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων αὐτῶν, ὅταν μάλιστα ὀρισμένα μέρη τῶν σχεδίων πού παρουσιάζουμε, χρειάζεται νὰ μετακινήθουν. Τὰ σχέδια προετοιμάζονται ἀπὸ πρὶν καὶ τοποθετοῦνται στὸ φανελλογράφο κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ μαθήματος μὲ τὴ σειρὰ πού ἀναφέρονται.

Ἔτσι ἀπλοποιεῖται τὸ φαινόμενο τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς σελήνης καὶ ἡ θεὰ τῆς μιᾶς μόνο πλευρᾶς της ἀπὸ τὴ γῆ (σχ. 35/1). Ἀρκεῖ γι' αὐτό, ὅταν ὁ δάσκαλος μετακινή τὴ σελήνη ἀπὸ τὴ θέση «α» στὴ θέση «β», νὰ τὴν περιστρέψῃ συγχρόνως κατὰ ἓνα τέταρτο τῆς στροφῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της.

Τονίζοντας τὴ σημασίαν τῆς κινήσεως αὐτῆς ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενο τῆς ἀθέατης πλευρᾶς τῆς σελήνης, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἰσόχρονης διάρκειας τῆς περιστροφῆς τῆς σελήνης γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της καὶ τῆς περιστροφῆς της γύρω ἀπὸ τὴ γῆ.

Ὁ δάσκαλος μπορεῖ ἐπίσης νὰ κατασκευάσῃ τὸν ἀνθρώπινο σκελετὸ σὲ ὕψος ἑνὸς μέτρου, μὲ κινητὰ τὰ διάφορα μέρη του καὶ νὰ τὸν τοποθετήσῃ στὸ φανελλογράφο. Κάθε μέρος θὰ σχεδιαστῇ σὲ διαφορετικὸ χαρτόνι (σχ. 35/2).

Κατάλογος τῶν μερῶν τοῦ σκελετοῦ:

1. Κεφάλι
2. Λαιμός, θώρακας, ὠμοπλάτες
3. Βραχίονας
4. Πῆχης (ὠλένη καὶ κερκίδα μαζί)
5. Καρπὸς καὶ χέρι
6. Δεξάνη
7. Μηρὸς
8. Κνήμη (κνήμη καὶ περόνη μαζί)
9. Ἀστράγαλος καὶ πόδι.

Ἡ ἀφίσσα

Εἶναι γνωστός ὁ τεράστιος ρόλος τῆς ἀφίσσας στὴ διαφήμιση καὶ ἴσως θὰ ἦταν χρήσιμο γιὰ τὸ δάσκαλο νὰ προσέχη κάπως τὴν τεχνικὴ πλευρὰ τῆς κατασκευῆς τους, ὅταν συμπτωματικὰ τις συναντᾷ. Συνήθως εἶναι θαυμάσια δείγματα ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τῆς ψυχολογίας.

Τελευταῖα, χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα στὴν ἐκπαίδευση τοῦ κοινοῦ γιὰ τὴν πρόληψη ἀτυχημάτων, τὴν καταπολέμηση τοῦ ἀλκοολισμοῦ, τὴν τήρηση κανόνων ὑγιεινῆς κ.λ.π. Τέλος σὲ πολλὲς χῶρες ἀποτελεῖ μέσο ἐκπαιδύσεως τῶν ἐνηλίκων.

1. Χαρακτηριστικὰ τῆς καλῆς ἀφίσσας (σχ. 36)

- α. Θέμα ἀπλό. Περιλαμβάνει μόνο ἓνα σύνθημα θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ, π.χ. «Μάθετε νὰ διαβάζετε», «Μὴ μιλάτε στὸν ὁδηγό».
- β. Ἀπλὴ διατύπωση τοῦ θέματος. Ὁχι πολὺπλοκο σχέδιο, κείμενο πολὺ σύντομο.
- γ. Διαβάζεται μὲ εὐκολία ἀπὸ μακριὰ καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, καλὰ τοποθετημένη καὶ γραμμμένη μὲ μεγάλα γράμματα.
- δ. Εἶναι ἐλκυστικὴ. Πρέπει νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴ τῶν περαστικῶν, ποὺ εἶναι ἀπορροφημένοι στίς σκέψεις τους. Αὐτὸ κατορθώνεται μὲ τὴν πρωτοτυπία τοῦ σχεδίου, τὰ χρώματα, τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων, τὴν ἐπιτυχημένη ἐκλογὴ τοῦ συνθήματος, τὴ θέση στὴν ὁποία εἶναι τοποθετημένη ἢ ἀφίσσα.

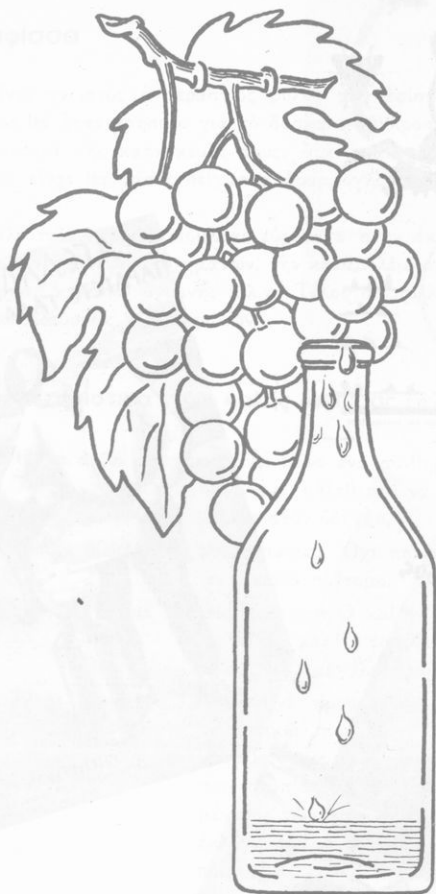
2. Ἀξία

Ἡ ἐπίδραση τῆς ἀφίσσας στηρίζεται κυρίως στὴν ἐπανάληψη, δεχόμεστε δηλαδὴ τὴν ἴδια ἐντολὴ τόσες φορές, ὅσες τὴ βλέπομε, δέκα, εἴκοσι, ἑκατό. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως, τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀφίσσα ἐξαντλεῖται. Ἀκριβῶς αὐτὴ τὴ στιγμή πρέπει νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ ἄλλη, ποὺ θὰ ἔχη τὸ ἴδιο περιεχόμενο ἀλλὰ σὲ διαφορετικὴ μορφή. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἐκτυπώνομε σειρὰ ἀπὸ ἀφίσσες μὲ τὸ ἴδιο θέμα.

Προφυλάξτε τα ζώα σας από τόν οίστρο (ζώχια)

Σχ. 36. Νά μερικά παραδείγματα επιτυχών αφισσών. Είναι άπλεις, έλλυσιτικές και τó κείμενό τους είναι πολύ σύντομο.

Κάνετε
χυμούς
φρούτων

Φόντο λευκό, φύλλα πράσινα. Οι ράγες του σταφυλιού μαύρες, αποκόπτονται μία-μία και έπικολούνται. Χυμός κόκκινος. Γράμματα κομμένα από μαύρο και κόκκινο χαρτί (ή χρωματισμένα).

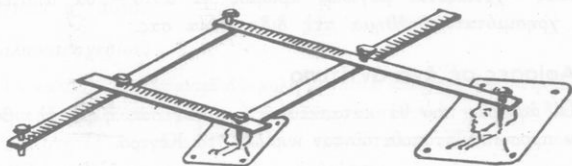
Σχ. 37. Άφισσα κατασκευασμένη από χρωματιστό χαρτί με βάση σχέδιο που περιέχεται σε έντυπο του Υπουργείου Γεωργίας.

Ἄφισσα ἀπὸ μεγέθυνση (μὲ τετραγωνίδια) σχεδίου τοῦ φυλλαδίου «Τὸ Α - Β τῆς ὑγείας», σελ. 13.

Τὰ σχέδια τῶν σελίδων 23 καὶ 26, ὅταν συμπληρωθοῦν κατάλληλα, μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ ἀφίσσες μὲ θέμα τὴν καταπολέμησιν τῶν κουνουπιῶν καὶ τῶν ποντικῶν.

Σχ. 38 Ἰχνογραφημένη μικρὴ ἀφίσα.

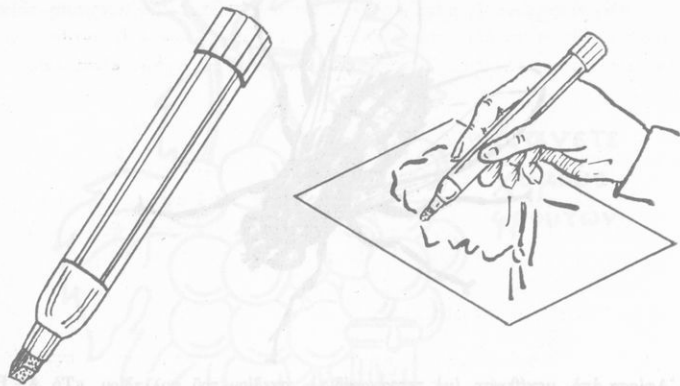

Σχ. 39. Ὁ παντογράφος, ὄργανο ἀπλό καὶ φτηνό, ἐπιτελεῖ τὴν μεγέθυνση σχεδίων καὶ σχημάτων.

Ἡ ἀφίσα εἶναι κυρίως μέσο κινητοποιήσεως καὶ γιὰ νὰ ἔχη ἀπήχηση ἀπευθύνεται στὰ ἀναλλοίωτα ἐνδιαφέροντα τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ ἰσχύει πάντοτε γιὰ τὶς διαφημιστικὰς ἀφίσσες. Ὅταν ἡ ἀφίσα χρησιμοποιῆται στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων, μπορεῖ ἀκόμα νὰ ὑπενθυμίξῃ ὀρισμένες γνωστὰς ἀρχές: Πλένετε τὰ χέρια σας πρὶν ἀπὸ τὸ φαγητό. Μὴν ἀφήνετε τὰ μικρὰ παιδιὰ κοντὰ στὴ φωτιά. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ κλαδέματος, κ.λ.π.

Ἄφισσες τὶς ὁποῖες μπορεῖτε νὰ κατασκευάσετε ὁ ἴδιος

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ὕλικου πρέπει νὰ διατίθεται ἀπὸ τὶς κεντρικὰς ὑπηρεσίας. Παρ' ὅλα αὐτὰ καὶ μὲ τὰ περιορισμένα μέσα ποὺ δια-

Σχ. 40. Ὁ χρωματογράφος εἶναι πολὺ χρήσιμος γιὰ τὰ σχέδια καὶ τὰ γράμματα μιᾶς ἀφίσσας.

θέτετε, μπορεῖτε καὶ πρέπει νὰ κατασκευάσετε ὀρισμένες ἀφίσσες. Φυσικά δὲν θὰ φθάσουν γιὰ νὰ πραγματοποιήσετε μιὰ σοβαρὴ ἐξόρυξη κινητοποιήσεως — χρειάζεται μεγάλος ἀριθμὸς γι' αὐτὸ —, θὰ ἀποτελέσουν ὅμως χρησιμότητα βοήθημα στὴ διδασκαλία σας.

A. Ἀφίσσες σὲ ἓνα ἀντίτυπο

Οἱ ἀφίσσες πού θὰ κατασκευάσετε μόνος σας ἢ μὲ τὴ βοήθεια ἄλλων προσώπων τοποθετοῦνται κυρίως στὸ Κέντρο.

1. Ἀνάρτηση φωτογραφιῶν, σχεδιῶν κ.λ.π.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα φροντίστε νὰ προμηθευθῆτε ὅσο τὸ δυνατό μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀπὸ τὶς ἀφίσσες πού κυκλοφοροῦν (ἀπὸ Ὑπουργεῖα, Δημ. ὑπηρεσίες, ἐταιρεῖες, τουρισμὸ). Μπορεῖτε νὰ κόψετε τὶς εἰκόνες πολλῶν ἀφισσῶν καὶ νὰ τὶς κολλήσετε σὲ καινούργιο χρωματιστὸ φόντο, γράφοντας ἄλλο σύνθημα. Εἶναι πράγματι ἐκπληκτικὸ μὲ πόσα διαφορετικὰ συνθήματα μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ ἡ ἴδια εἰκόνα. Ἡ ἴδια ἐργασία μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ μὲ φωτογραφίες περιοδικῶν, ἡ ἀφίσσα ὅμως θὰ εἶναι ὑποχρεωτικὰ μικρότερη.

2. Ἀφίσσα μὲ σχέδια ἀπὸ χρωματιστὸ χαρτί (σχ. 37).

Ὁ τρόπος αὐτὸς συνίσταται στὴν κοπὴ σχημάτων ἀπὸ χρωματιστὸ χαρτί καὶ τὴν ἐπικόλλησή τους πάνω σὲ χαρτί διαφορετικοῦ χρώματος. Μπορεῖτε ἔτσι νὰ κατασκευάσετε ἀπλὲς ἀφίσσες γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν ἀπαιτοῦνται προσόντα πεπειραμένου σχεδιαστοῦ, ἀν μάλιστα περιορισθῆτε στὰ ὑπάρχοντα σχέδια τῶν βιβλίων.

Οι παραπάνω άφίσσες μπορεί να έχουν σοβαρή καλλιτεχνική άξια, όπως απέδειξε το έργο πολλών συγχρόνων ζωγράφων και, αντίθετα με τη ζωγραφική, τα κομμένα από χρωματιστό χαρτί σχέδια είναι καθαρότερα.

3. Άφίσσες ίχνογραφημένες.

Οι άφίσσες αυτές παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη δυσκολία στην κατασκευή τους. Αν όμως περιοριστούμε σε άπλά σχέδια, όλοι είμαστε σε θέση να τις κατασκευάσουμε, αφού μάλιστα οι ατέλειες δεν διακρίνονται από μακριά (σχ. 40).

Β. Άφίσσες σε περισσότερα αντίτυπα

Και η πιο επιτυχημένη άφίσσα, όταν χρησιμοποιείται σε ένα μόνο αντίτυπο, ασκεί κατ' ανάγκη περιορισμένη επίδραση.

Η επιτυχία των πρώτων προσπαθειών του δασκάλου στην κατασκευή άφισσών θα τον παρακινήσει ασφαλώς να τελειοποιήσει την τεχνική του και να ανατυπώσει τις άφίσσες του σε περισσότερα αντίτυπα.

Θα εξετάσουμε παρακάτω μερικούς άπλους τρόπους, που θα τον βοηθήσουν σ' αυτό.

1. Καλούπι σχεδίου.

Το καλούπι δεν απαιτεί δύσκολη εργασία και επιτρέπει την εκτύπωση δέκα έως είκοσι αντιτύπων, σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα. Οι δυνατότητες έκφρασης με τον τρόπο αυτό είναι περιορισμένες, αλλά μάλλον ικανοποιητικές για μια άφίσσα.

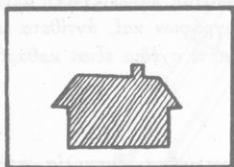
Το καλούπι είναι ένα κομμάτι χαρτόνι με ορισμένα κενά μέρη που τοποθετούμε πάνω σε χαρτί. Με τη βοήθεια ενός χρωστήρα σκεπάζουμε ολόκληρη την επιφάνεια με χρώμα. Αφαιρούμε το καλούπι. Το χαρτί φέρει το σχήμα των κενών μερών. Το σχήμα αυτό μπορεί να είναι μία επιφάνεια ή οι εξωτερικές γραμμές ενός σχεδίου (σχ. 41/1 και 42/2).

Έκλογη σχεδίου.

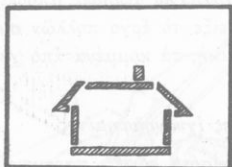
Το σχέδιο πρέπει να είναι άπλο και να περιορίζεται στις κύριες γραμμές του ή σε μερικές επιφάνειες.

Παρασκευή του καλουπιού.

Σχεδιάστε στο χαρτόνι. Στα μέρη που θα αποκοπούν τραβήξτε μερικές γραμμές, για να διακρίνονται. Προσέξτε να μην κοπή κανένα μέρος του χαρτονιού χρήσιμο (στην περίπτωση αυτή συνδέστε το σε ένα ή δύο σημεία). Κόψτε έπειτα το καλούπι με μυτερό ψαλίδι ή καλύτερα

1. Καλούπι με τὸ ὅποιο γίνεται ἡ κατασκευὴ τῶν ἐπιφανειῶν ἑνὸς σχεδίου.

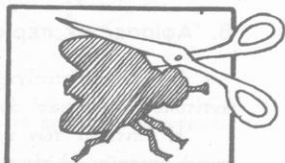
2. Καλούπι με τὸ ὅποιο γίνεται τὸ περίγραμμα ἑνὸς σχεδίου.

3. Ἀρχικὸ σχέδιο.

4. Ἀπλοποιημένο σχέδιο. Τὰ μέρη ποὺ θὰ ἀποκοποῦν ἔχουν διακριτικὲς σκιές.

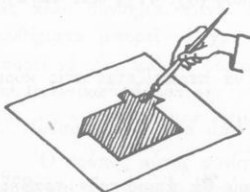
5. Κοπή.

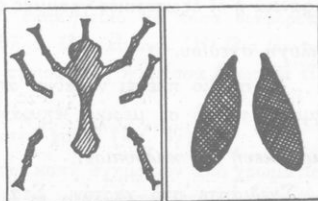
6. Παρασκευὴ χρώματος.

7. Βούρτσισμα.

8. Τελειοποίηση.

9. Καλούπι με τὸ ὅποιο γίνεται σχέδιο δίχρωμο.

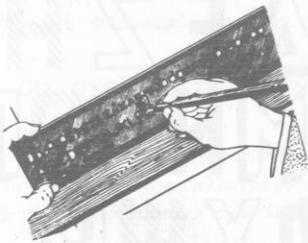
Σχ. 41. Τὸ καλούπι.

1. Μεταλλικό δικτυωτό.

2. Πένα.

3. Χρήση.

Σχ. 42. Όργανο για τη χάραξη γραμμάτων σε μικρό σχήμα.

μέ ξυραφάκι (θα διευκολυνθήτε αν εργαζόσαστε πάνω σε επιφάνεια από γυαλί).

Χρῶμα.

Ετοιμάζετε ο ίδιος το χρώμα με σκόνη και κόλλα διαλυμένη σε ζεστό νερό (150 γραμ. κόλλας σε 1 λίτρο νερό). Ανακατεύετε καλά την κόλλα και τη σκόνη του χρώματος που έχετε προσεκτικά κοσκινίσει. Το χρώμα πρέπει να είναι αρκετά άραιό, ώστε να απλώνεται πάνω στο χαρτί χωρίς όμως να ποτίζει.

Χρωστήρας και σφραγιστικό δικτυωτό.

Ο καταλληλότερος χρωστήρας είναι η ὄδοι τόβουρτσα. Το δικτυωτό

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ λ
μ ν ζ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω ς

σήμερα θὰ φύγωμε.
καχημέρα.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η
Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π
Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Σχ. 43. Διάφοροι τύποι γραμμάτων.

είναι ένα μεταλλικό πλέγμα που μπορείτε να περικλείετε σε πλαίσιο.

Εκτέλεση.

Τοποθετήστε το καλούπι πάνω στο χαρτί και φροντίστε να εφάπτεται καλά. Βυθίστε την άκρη του χρωστήρα μέσα στο χρώμα. Βουρτσίστε το χαρτί πάνω από το δικτυωτό, ώσπου να σκεπαστή αρκετά και ομοιόμορφα. Αφαιρέστε και σκουπίστε με προσοχή το καλούπι. Με καθαρό ύφασμα καθαρίστε την πλευρά που εφάπτεται στο χαρτί. Αφήστε το να στεγνώσει πριν το χρησιμοποιήσετε πάλι. Σε περίπτωση που έπεσε υπερβολικό χρώμα, αφαιρέστε το με υγρό σφουγγάρι.

Διορθώστε με πινέλλο τις ατέλειες και προσθέστε αν χρειαστή μερικές γραμμές.

Μπορείτε επίσης να κατασκευάσετε καλούπια για άφισσες δύο χρωμάτων. Αφήστε να στεγνώσει καλά το πρώτο χρώμα πριν χρησιμοποιήσετε το δεύτερο.

2. Πολύγραφος.

Υπάρχουν πολλά είδη πολυγράφων με τους οποίους είναι δυνατή η έκτύπωση άφισσών, αν όχι μεγάλων, τουλάχιστον μικρών. Ο πιό γνωστός τύπος πολυγράφου είναι αυτός που λειτουργεί με οινόπνευμα. Ειδικά καρυμπόν επιτρέπουν την έκτύπωση σε διάφορα χρώματα. Με τον πολύγραφο αυτό εκτυπώνονται άνετα γύρω στα 80 αντίγραφα την ώρα, για κάθε χρώμα.

Σημειώνουμε ότι με τον τρόπο αυτό, δεν μπορούμε να επιτύχουμε την έκτύπωση μεγάλων έγχρωμων επιφανειών, οι οποίες θα πρέπει να αποδοθούν με συνδυασμό διαφόρων γραμμών.

Πώς δα σχεδιάσετε τα γράμματα

Τα γράμματα χρησιμοποιούνται στις εκθέσεις, στη διδασκαλία της αναγνώσεως με το φανελλογράφο κ.λ.π. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι, που θα σάς επιτρέψουν να σχεδιάσετε γράμματα με κανονικό σχήμα.

Γράμματα σε μικρές διαστάσεις

Υπάρχουν ειδικά όργανα στο εμπόριο κατάλληλα για τη γραφή των γραμμάτων αυτών. Αν δεν μπορείτε να τα προμηθευθήτε, αρκεί να στήνουν στην όρθια γραφή (σκρίπτ) ή στη γραφή κεφαλαίων.

Γράμματα σε μεγαλύτερες διαστάσεις

α. Γράμματα έτοιμα

Υπάρχουν στο εμπόριο γράμματα από φελδό ή από πλαστική ύλη, που μπορούν να κολληθούν ή να καρφωθούν. Δυστυχώς όμως είναι ακριβά και υπάρχουν μόνο στο λατινικό αλφάβητο.

β. Γράμματα από εφημερίδες (σχ. 44)

Από τους τίτλους των εφημερίδων αποκόψτε όλα τα γράμματα του αλφαβήτου. Κολλήστε τα μετά σε λεπτό, αρτόνι και κόψτε ακολουθώντας την εξωτερική γραμμή. Τα γράμματα που κόψατε όπως είπαμε παραπάνω, θα τα χρησιμοποιήσετε για να χαράξετε τους τίτλους που

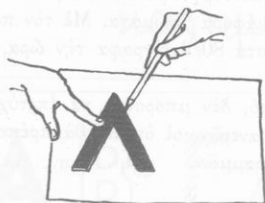
1. 'Αποκοπή τού γράμματος.

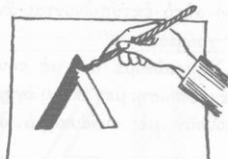
2. 'Επικόλληση σέ λεπτό χαρτόνι.

3. 'Αποκοπή τού επικοληθέντος γράμματος.

4. Περιχάραξη με μολύβι.

5. 'Ενίσχυση τών γραμμών με μελάνη.

Σχ. 44. Γράμματα από εφημερίδες.

χρειάζεσθε. Μετά, με σινική μελάνη ή με χρώμα ενισχύετε τις γραμμές.

Μ' αυτό τον τρόπο, θά έχετε γράμματα σέ διάφορα μεγέθη και διαφορετικούς τύπους. Όπως και νά εργασθήτε είναι καλό νά διαλέξετε γράμματα «άπλά» και εύανάγνωστα.

Προβολή σταθερών εικόνων

'Η σταθερή εικόνα μπορεί νά είναι ή ταινία σταθερών εικόνων (φίλμ 24×36 χιλ.) ή φωτεινές διαφανείς εικόνες (σέ πλαίσιο 5×5 εκ.).

Οί ταινίες σταθερών εικόνων, συγκρινόμενες με τις φωτεινές διαφανείς εικόνες, πλεονεκτοῦν γιατί είναι ελαφρότερες και καταλαμβάνουν μικρότερη θέση. Μειονεκτοῦν όμως, γιατί είναι εύθραυστες και προβάλλονται υποχρεωτικά σέ όρισμένη σειρά. Οί υπότιτλοι σέ ξένη γλώσσα αποτελοῦν ένα ακόμα μειονέκτημα.

Γενικά χρησιμοποιοῦνται και οί δύο, οί δέ προβολεῖς είναι κατάλληλοι και γιά ταινίες και γιά εικόνες 5×5 εκ. Οί εικόνες μεγαλύτερων διαστάσεων εγκαταλείπονται σιγά-σιγά γιατί ή χρήση τους είναι δύσκολη.

Ἐξ ἄλλου οἱ ταινίες σταθερῶν εἰκόνων στοιχίζου ἐλάχιστα, ὁ ἀπαράι-
τητος γιὰ τὴν προβολή τους ἐξοπλισμὸς εἶναι φτηνὸς καὶ ὁ χειρισμὸς τοῦ
προβολέως εὐκόλος. Ἐν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ στερεότητα τοῦ μηχανήμα-
τος, καταλήγομε στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ προβολεῖς σταθερῶν εἰκόνων
ἀποτελοῦν τὸ περισσότερο ἀνταποκρινόμενον στὶς ἀνάγκες μας ὀπτικο-
ακουστικὸ μέσο, τὸ ὁποῖο μποροῦν νὰ προμηθευτοῦν ὅλα τὰ Κέντρα καὶ
ἂν ἀκόμα διαθέτουν περιορισμένο προϋπολογισμὸ.

Προέλευση

—Ἀπὸ τὸ ἐμπόριο.

Οἱ προερχόμενες ἀπὸ τὸ ἐμπόριον σταθερῆς εἰκόνος εἶναι πολυάριθμες,
ἀναφέρονται σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ θέματα καὶ εἶναι συνήθως ἐγχρωμες.

—Ἀπὸ τὸ δάσκαλο ἢ καὶ τοὺς συνεργάτες του.

Ἐξετάζομε σὲ ἄλλο κεφάλαιο τὶς δυνατότητες τὶς ὁποῖες ἔχετε, ἂν
διαθέτετε μικρὴ φωτογραφικὴ μηχανὴ ἢ κάποιον ταλέντο σχεδιαστοῦ.

Πλεονεκτήματα καὶ χαρακτηριστικὰ

Ἡ σταθερὴ εἰκόνα κατατάσσεται μεταξὺ τῶν καλυτέρων μέσων
ἐκπαιδεύσεως. Ἡ διαύγειά της, τὸ σχῆμα της, ὁ πλοῦτος της σὲ χρώματα,
εἶναι στοιχεῖα ποὺ ἔχουν ἐπίδραση στοὺς θεατές, τὴν ὁποία μεγαλώνει
τὸ σκοτάδι τῆς αἴθουσας.

Ἐξ αἰτίας ὅμως τῆς ἀκίνησίν της προσφέρεται ἐλάχιστα γιὰ τὴν
ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς καὶ εἶναι ἀκατάλληλη γιὰ κινητοποίηση. Ἀντί-
θετα τὸ γεγονός ὅτι μποροῦμε νὰ παρατείνωμε τὴν προβολὴ τῆς εἰκόνας,
ὅση ὥρα θέλομε, τὴν κάνει κατάλληλη γιὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐνημέ-
ρωση. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ποῦμε, ὅτι στὴν τεχνικὴ διδασκαλίαν
ἡ χρῆσις της περιορίζεται ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν της νὰ παρουσιάσῃ τὶς κινή-
σεις.

Προσθέτομε τέλος, ὅτι κοινὸ ποὺ εἶναι συνηθισμένον στὸν κινηματο-
γράφο κουράζεται εὐκόλα ἀπὸ τὴν προβολὴ σταθερῶν εἰκόνων.

Χρήσις

Οἱ ταινίες σταθερῶν εἰκόνων συμπληρώνονται μὲ τὰ σχόλια τοῦ
δασκάλου. Οἱ προερχόμενες ἀπὸ τὸ ἐμπόριον ταινίες ἔχουν ὑπότιτλους
καὶ συνοδεύονται συνήθως ἀπὸ φυλλάδιον.

Ὁ δάσκαλος ὀφείλει νὰ διαβάσῃ τὸ φυλλάδιον καὶ νὰ κινήσῃ μιὰ δοκιμα-
στικὴ προβολὴ τῆς ταινίας, προτοῦ τὴν προβάλῃ στὴν τάξιν.

Ταινίες σταθερῶν εικόνων πού μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν ἀπό τὸ δάσκαλο

Ἡ πραγματοποίηση ταινιῶν σταθερῶν εικόνων δὲν εἶναι δυσκολώ-
τερη ἀπὸ τὴ λήψη οἰκογενειακῶν ἢ φιλικῶν φωτογραφιῶν. Δὲν ἀπαιτεῖ-
ται παρὰ ἓνα σχετικὸ ταλέντο φωτογράφου, προσοχὴ καὶ λίγη προσπάθεια.
"Ἄν ὁ δάσκαλος δὲν ἔχη καμμιά γνώση σχετικῆ μ' αὐτὴ τὴν ἐργασία,
μπορεῖ νά ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ ἓναν ἐρασιτέχνη φωτογράφο.

Μερικὲς τεχνικὲς ὑποδείξεις

Δίνομε παρακάτω μερικὲς τεχνικὲς ὑποδείξεις πού θὰ σᾶς βοηθή-
σουν νά πραγματοποιήσετε μιὰ ταινία σταθερῶν εικόνων.

Φίλμ.

Μαῦρο-ἄσπρο: Ζητήστε φιλμ θετικὸ. Ἡ ἐταιρεία εἶναι ὑποχρεω-
μένη γιὰ τὴ δωρεάν ἐμφάνιση τοῦ θετικοῦ φίλμ, τὸ ὁποῖο ἐπιστρέφει
ἔτοιμο γιὰ προβολή.

Χρῶμα: Ὅποιοδήποτε θετικὸ ἐγχρωμο φιλμ εἶναι κατάλληλο. Ἄν
χρειαστῇ γιὰ τὴν ἴδια ταινία νά πάρετε ἄλλες φωτογραφίες στὸ ὑπαιθρο
καὶ ἄλλες σὲ κλειστὸ χῶρο, χρησιμοποῦστε φιλμ μαῦρο- ἄσπρο μὲ τὴ με-
γαλύτερη δυνατὴ ταχύτητα.

Τεχνικὴ λήψεως.

Τρεῖς προϋποθέσεις εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν καλὴ λήψη:

- Ρυθμίστε σωστὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ χρόνο τῆς μηχανῆς. Ἡ ποιό-
τητα τῶν φωτογραφιῶν τῶν θετικῶν φιλμ ἐπηρεάζεται πολὺ ἀπὸ
τὰ σφάλματα ρυθμίσεως.
- Προσαρμόστε σωστὰ. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι πρέπει νά τοποθετήσετε
τὸ ἀντικείμενο μέσα στὸ ὀπτικὸ πεδίο τοῦ φακοῦ. Ἐπειδὴ δὲν θὰ
γίνῃ μεγέθυνση στὸ χαρτί ὥστε νά ἀφαιρεθοῦν οἱ περιττὲς λεπτο-
μέρειες, θὰ παραμείνουν κατὰ τὴν προβολὴ τὰ κενὰ πρῶτα πλάνια
καὶ τὰ ἄχρηστα ἀντικείμενα.
- Φροντίστε νά πάρετε ὅλες τὶς φωτογραφίες κατὰ τὴν αὐτὴ ἔννοια,
δηλαδή κατὰ πλάτος, μὲ τὴ μεγάλη πλευρὰ τῆς μηχανῆς παράλ-
ληλη πρὸς τὸ ἔδαφος, ἀλλοιῶς θὰ εἶναι δύσκολη ἡ προβολὴ τους.

Χρῆση

Τὸ ἐργαστήριο θὰ σᾶς παραδώσῃ τὸ φιλμ συνεχόμενο. Μπορεῖτε
νά τὸ χρησιμοποῦστε ὅπως εἶναι, θὰ προβληθοῦν ὅμως ὑποχρεωτικὰ
καὶ οἱ ἀποτυχημένες φωτογραφίες — διότι ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρχουν. Ἡ

καλύτερη λύση, αν και ή πιό δαπανηρή, είναι να προμηθευτήτε από ένα φωτογραφείο γυάλινα πλαίσια 5×5 εκ., να κόψετε τὸ φιλμ καὶ νὰ τοποθετήσετε κάθε φωτογραφία σὲ ἰδιαίτερο πλαίσιο.

Ἡ τοποθέτηση γίνεται ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο σὲ χάρτινα πλαίσια χωρὶς ἐπιβάρυνση ἂν τὸ φιλμ εἶναι ἐγχρωμο.

Πραγματοποίηση

Οἱ ταινίες διακρίνονται συνήθως σὲ ταινίες ἐπικαιρότητας, ἐκπαιδευτικές καὶ κινητοποιήσεως. Ἡ πραγματοποίηση καὶ τῶν τριῶν αὐτῶν τύπων ταινιῶν εἶναι δυνατή. Ἀρχίζομε ἀπὸ τὸν πρῶτο, ποὺ εἶναι εὐκολότερος.

Ταινία ἐπικαιρότητας

Αὐτὴ ἡ ταινία σταθερῶν εἰκόνων μοιάζει μὲ τὰ ἐπικαιρα, ποὺ βλέπομε στὸν κινηματογράφο πρὶν ἀπὸ τὴν προβολὴ τῆς κύριας ταινίας.

Τὰ ἐγκαίρια τοῦ Κέντρου, μιὰ γιορτὴ, μιὰ ἐπίσκεψη μποροῦν ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενα γιὰ σειρὰ φωτογραφιῶν, τίς ὁποῖες προβάλλετε ἀργότερα. Ἀπὸ τὴν πείρα γνωρίζομε τὴν ἐπιτυχία ποὺ ἔχουν αὐτές οἱ φωτογραφίες καὶ τὰ σχόλια ποὺ προκαλοῦν μεταξὺ τῶν θεατῶν, ὅταν ἀναγνωρίζουν τὸν ἑαυτό τους ἢ τοὺς φίλους τους στὴν ὀθόνη.

Ἄν μὲ τοὺς ἐνήλικους τοῦ Κέντρου ἐπισκεφθῆτε ἕνα ἐργοστάσιο ἢ ἕναν ἱστορικὸ χῶρο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρόσωπα, φωτογραφῆστε τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐπισκέψεως ἐπιμένοντας στὶς λεπτομέρειες. Ἔτσι πετυχαίνετε τὴ μεταβάση ἀπὸ τὴν ταινία ἐπικαιρότητας στὴν ἐκπαιδευτικὴ ταινία.

Ἐκπαιδευτικὴ ταινία

Ὁ δάσκαλος εἶναι ἀσφαλῶς ἐλεύθερος νὰ πραγματοποιήσῃ παρόμοιες ταινίες, μὲ τὸν ὅρο, ὅτι δὲν θὰ ἐπαναλάβῃ θέματα, ποὺ ἔχουν γίνῃ ἀντικείμενα ταινιῶν καὶ μάλιστα ἐπιτυχημένων ἀπὸ ἐπαγγελματίες τοῦ κινηματογράφου.

Ἐνα κατάλληλο θέμα, π.χ., γιὰ ἐκπαιδευτικὴ ταινία εἶναι ἡ καλλιέργεια ἀγροῦ μὲ λίπασμα καὶ χωρὶς λίπασμα. Γιὰ τὴν ταινία αὐτὴ θὰ φωτογραφῆστε τὰ φυτὰ στὰ διάφορα στάδια τῆς ἀναπτύξεώς τους. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα θέματα κατάλληλα, ὅπως τὸ κλάδεμα τῶν δένδρων, νέες μέθοδοι καλλιέργειας, ἀγῶνας κατὰ τῶν ἐντόμων. Γιὰ τὰ θέματα αὐτὰ, θὰ πάρετε φωτογραφίες μὲ τὴν εὐκαιρία ἐπιδείξεων ποὺ πραγματοποιοῦν οἱ εἰδικοί, ποὺ ἐπισκέπτονται τίς διάφορες περιοχές. Ἡ προβολὴ τῶν ταινιῶν αὐτῶν προσφέρει μιὰ θαυμάσια εὐκαιρία νὰ ἐπαναληφθοῦν ὅσα

διδάχτηκαν, να δοθῆ μεγαλύτερη προσοχή στὶς λεπτομέρειες πού ἴσως
νὰ πέρασαν ἀπαρατήρητες καὶ νὰ ἐξαχθοῦν συμπεράσματα.

Ταινία κινητοποιήσεως

Εἶναι δύσκολη ἡ τέχνη νὰ δημιουργήσωμε νέα ἐλατήρια καὶ κίνητρα
στὸν ἄνθρωπο καὶ ἡ ταινία σταθερῶν εἰκόνων δὲν προσφέρεται γι' αὐτὸ
τὸ σκοπὸ. Μὲ τὸ παράδειγμα ὅμως πού δίνουμε παρακάτω, ἀποδεικνύεται
ὅτι δὲν εἶναι ἀδύνατη ἡ πραγματοποίησή της.

Ἡ ταινία κινητοποιήσεως στηρίζεται ὑποχρεωτικὰ σὲ σενάριο καὶ
διηγεῖται μιὰ ἱστορία τῆς ὁποίας οἱ ἠθικὲς ἀρχὲς βγαίνουν στὸ τέλος
εὐκόλα ἀπὸ ὅλους. Ἡ σύλληψη αὐτῆς τῆς ἱστορίας καὶ ἡ ἀπόδοσή της
μὲ εἰκόνες εἶναι πραγματικὰ ἐνδιαφέρουσα ἐργασία, ἡ ὁποία ὅμως πρέπει
νὰ γίνεται ἀπὸ πεπειραμένο φωτογράφο.

Ἡ καλὴ ταινία σταθερῶν εἰκόνων πρέπει νὰ ἀκολουθῆ ὀρισμένο
σχέδιο, σὲ κάθε δὲ μέρος τοῦ θέματος νὰ ἀναφέρονται ἀρκετὲς φωτο-
γραφίες ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ παρακολούθηση τῶν διαφόρων φάσεων
μιᾶς ἐνέργειας ἢ τοῦ συνόλου καὶ τῶν λεπτομερειῶν μιᾶς ἐργαστηριακῆς
ἐγκαταστάσεως.

Τὰ παρακάτω παραδείγματα ταινιῶν σταθερῶν εἰκόνων κάνουν
πιο εὐκολόνόητα ὅσα εἴπαμε σχετικὰ.

Σταθερὲς εἰκόνες ἰχνογραφημένες

1. Εἰκόνες σὲ μεγάλο σχῆμα

Τὸ μεγάλο πλεονέκτημα τῶν προβολῶν μεγάλων «κλισὲ» εἶναι
ὅτι δίνουν στὸ δάσκαλο τὴ δυνατότητα νὰ σχεδιάσῃ ὁ ἴδιος μερικὲς
εἰκόνες καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὶς συλλογές του.

Δὲν εἶναι δύσκολο τὸ σχέδιο πάνω σὲ ἐπιφάνεια μὲ διαστάσεις
9×9 ἐκ., ἂν βέβαια τὸ θέμα εἶναι τεχνικῆς φύσεως. Τὰ φωτογραφεῖα
διαθέτουμε πλάκες λευκοῦ γυαλιοῦ τῆς ὁποῖας μπορούμε νὰ σχεδιάσωμε
μὲ κοινὸ μολύβι. Ἐξάλλου μὲ εἰδικὴ μελάνη καὶ χρώματα μπορούμε νὰ
σχεδιάσωμε σὲ ἄχρωμο κοινὸ γυαλί. Τέλος, κατάλληλα ὑλικά γιὰ σχέδιο
εἶναι τὸ σελλοφάν καὶ τὸ διαφανὲς πλαστικόν, τὰ ὁποῖα ὅμως τοποθετοῦμε
σὲ γυάλινες πλάκες.

Σημειώνουμε ὅτι πάνω στὰ τελευταῖα αὐτὰ ὑλικά εἶναι δυνατὴ ἡ
δακτυλογράφηση μὲ τὴν ὁποία πετυχαίνομε κανονικὰ γράμματα γιὰ
τὴν προβολή.

2. Εικόνες διαστάσεων 24 x 36 χιλ.

Το σχέδιο σε ταινίες προβολής είναι ασφαλώς πολύ δυσκολότερο και απαιτεί δεξιότητες μινιατουρίστα. Το μικρότερο λάθος, καθώς μεγθύνεται στην προβολή προκαλεί δυσάρεστες εκπλήξεις. Τα σχέδια τεχνικής φύσεως απαιτούν επεξεργασία των λεπτομεριών, αντίθετα τα υπόλοιπα χρειάζονται ελευθερία και κάποια φαντασία κατά την εκτέλεση (τύπος γελοιογραφιών).

Ο Μάκ - Λάρεν μελέτησε διεξοδικώτατα το θέμα στο ενδιαφέρον βιβλίο του «Η υγεία του χωριού» (Μονογραφία για τη βασική εκπαίδευση. Ουέσσκο). Ασφαλώς όμως δεν μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα πετύχουμε παρόμοια με τα δικά του αποτελέσματα, διότι αυτός εργαζόταν με έπαγγελματίες σχεδιαστές. Νά τί καταφέραμε μετά από πειραματισμό.

Ταινία σχεδιασμένη με σινική μελάνη

Προετοιμασία του φιλμ

Παίρουμε συνηθισμένο φιλμ 24 x 36 χιλ., χρησιμοποιημένο ή μή. Αφαιρούμε την ζελατίνη που έχει με μία σκληρή βούρτσα και ζεστό νερό (σχ. 47/1). Σκουπίζουμε το νερό με τα δάκτυλά μας ή με ένα ύγρο σφουγγάρι και αφήνουμε να στεγνώσει (σχ. 47/2).

Σχέδιο

Σχεδιάζουμε έπειτα εύκολα στο φιλμ με σινική μελάνη χρωματιστή ή συνηθισμένη. Η εργασία απλουστεύεται αν αρχικά σχεδιάσουμε σε χαρτί με τις διαστάσεις του φιλμ και αντιγράψουμε μετά το σχέδιο στο φιλμ.

Το διαφανές φιλμ λερώνει και καταστρέφεται εύκολα. Γι' αυτό το τοποθετούμε σε λευκό χαρτί και εργαζόμαστε με γάντια ή τουλάχιστον αφού βάλουμε ένα καθαρό στυλόχαρτο στο σημείο όπου εφάπτεται το χέρι μας με το φιλμ.

Αν παρατηρήσετε ότι η μελάνη δεν γράφει, αυτό σημαίνει ότι το φιλμ δεν είναι απόλυτα καθαρό. Τότε με ένα κομμάτι βαμβάκι βουτηγμένο σε καθαρό οινόπνευμα καθαρίζετε το φιλμ και το αφήνετε να στεγνώσει ένα ή δυο λεπτά.

Μή λησμονήτε ότι τα παραπάνω σχέδια φθείρονται εύκολα με την τριβή.

Τέλος σημειώνουμε ότι, αν είναι αρκετά δύσκολο να κατασκευάσουμε μια ολόκληρη ταινία σταθερών εικόνων με σχέδια, ο τρόπος αυτός που προτείνουμε είναι χρήσιμος, για να συμπληρώσουμε μια ταινία φωτογραφιών με σχήματα.

Μ. Σ. : Μεγάλο σύνολο. Πανόραμα. Άριθμὸς σπιτιῶν.

Σ. : Σύνολο. Σπίτι. Μερικά πρόσωπα.

Μ. Π. : Μέτριο πλάνο. "Ένα ἢ δύο πρόσωπα ἔρθια.

Κ. Π. : Κοντινὸ πλάνο. "Ένα ἢ δύο πρόσωπα μέχρι τῆ μέση.

Γ. Π. : Γκρό πλάν. Πρόσωπο, χέρια, ἀντικείμενο σὲ ὀλόκληρη τὴν ὀθόνη.

Θέμα
φωτογραφίας

Εἶδος φωτογραφίας

Μ. Σ. Φωτογραφία τοῦ Κέντρου ἀπὸ ψηλά.

1

Σ. "Αφιξὴ τῶν μελῶν.

2

Μ. Σ. Εἴσοδος δύο ἢ τριῶν προσώπων. Ὑποδοχὴ ἀπὸ τὸ δάσκαλο.

3

Σ. Ἐσωτερικὸ αἶθουσας (ἢ φωτογραφία πάρθηκε ἡμέρα μὲ χρόνο 1/10 ἢ 1/5 τοῦ δευτερολ. καὶ ὅλο τὸ ἀνοιγμα τοῦ διαφράγματος).

4

Σχ. 45. Ταινία σταθερῶν εἰκόνων ἐπικαιρότητας :

Κ. Π. Ἁγισμός ἀπὸ τὸν ἱερέα.

Γ. Π. Ὁμιλία τοῦ προέδρου.

Σ. Ἐπίσκεψη ἄλλων αἰθουσῶν.

Σ. Ἐπίσκεψη ἄλλων αἰθουσῶν.

Γ. Π. Ἐκθέματα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Κέντρου.

Τὰ ἐγκαίρια ἐνὸς Κέντρου Ἑνηλίκων.

Μ. Σ. Γιορτή στο ύπαιθρο.

Σ. Χορός.

Γ. Π. Όργανοπαίχτες.

Γ. Π. Πρόσωπα χορευτριών.

Μ. Σ. Άθλητική εκδήλωση.

Σ. Άγώνας δρόμου - Έκκίνηση.

Σχ. 45. Ταινία σταθερών εικόνων επικαιρότητας:

Γ. Π. "Αφιξη.

16

Σ. Παιδικά παιχνίδια.

17

Γ. Π. Σκηνές του παιχνιδιού.

18

Γ. Π. Σκηνές του παιχνιδιού.

19

Σ. Τέλος της γιορτής.

20

Μ. Σ. Το Κέντρο το βράδυ.

21

Τὰ ἐγχαίτια ἐνὸς Κέντρου Ἐνηλίκων.

129

Ταινία κινητοποιήσεως που πραγματοποιήθηκε
από το Κέντρο Μελετών 'Εκπαιδεύσεως 'Ενηλίκων.

Είδος φωτο-
γραφίας

Θέμα

Περίληψη σχολίου

Γ.Π. Τò κεφάλι του
Κώστα

'Η ιστορία που θά άκούσετε
είναι ή ιστορία ενός άπλου
άνθρώπου, του Κώστα.

Γ.Π. 'Η οικογένεια έρ-
γάζεται στον κή-
πο.

'Ο Κώστας ζή με τη γυ-
ναίκα του και τò παιδί του
σ'ένα χωριό. Είναι μιá εύ-
τυχημένη οικογένεια.

Κ.Π. 'Ο Κώστας και
τò παιδί του. Τò
τελευταίο διαβά-
ζει ένα γράμμα
στον πατέρα του.

Μιά μέρα ό Κώστας παίρ-
νει ένα γράμμα από τόν ξε-
νητεμένο του γυιό. 'Ο Ύδρι-
σμος δέν είχε τήν τύχη νά
μάθη γράμματα, γι' αυτό ό
μικρός του γυιός, ό Γιάννης,
του διαβάζει τò γράμμα.

Κ.Π. 'Ο γυιός του Κώ-
στα γράφει ένα
γράμμα που τού
ύπαγορεύει ό πα-
τέρας του.

Γιά ν' άπαντήσει στο γράμ-
μα, ό Κώστας είναι ύπο-
χρεωμένος νά ύπαγορεύσει
στο Γιάννη ό,τι ήθελε νά
γράψει στο μεγαλύτερο παι-
δί του.

Μ.Π. 'Ο Κώστας και
ό δάσκαλος. Δί-
νουν τά χέρια.

'Εκείνη τή μέρα ό δάσκα-
λος περνάει έξω από τò
σπίτι του Κώστα και στα-
ματάει γιάνά τόν χαιρετήσει.

Μ.Π. 'Ο δάσκαλος δεί-
χνει τò σχολείο
στον Κώστα και
τόν προσκαλεί.

Του λέει ό,τι στο σχολείο
άρχισαν μαθήματα γιά με-
γάλους και τόν ρωτάει γιατί
δέν πηγαίνει κι' αυτός.

Σχ. 46. Ταινία σταθερών εικόνων με όμιλία

Μ.Π. Δύο γυναίκες περι-
πατούν προς το
σχολείο.

Ο δάσκαλος του εξηγεί ό-
τι τα μαθήματα είναι για
άνθρώπους της ηλικίας του.
Ακριβώς αυτή τη στιγμή
δύο γυναίκες περνούν μπρο-
στά τους.

Μ.Π. Ένας φίλος του
Κώστα περνάει
και τον χαιρετάει.

Ύστερα είναι η σειρά του
'Αντώνη, του φίλου του
Κώστα. Ο 'Αντώνης είναι
μεγαλύτερος από τον Κώ-
στα, αλλά δε θέλει να χά-
ση την ευκαιρία που του
παρουσιάζεται.

Μ.Π. Ο Κώστας μπαί-
νει στο Κέντρο
με το δάσκαλο.

Με τη σειρά του ο Κώστας
άποφασίζει να παρακολου-
θήσει τα μαθήματα. Μπο-
ρώ να δοκιμάσω, σκέπτε-
ται, και ίσως καταφέρω να
διαβάσω τα γράμματα του
γιου μου.

Κ.Π. Ο δάσκαλος δί-
νει ένα βιβλίο και
ένα τετράδιο στον
Κώστα.

Ο δάσκαλος δίνει ένα βι-
βλίο και ένα τετράδιο στον
Κώστα. Ο Κώστας είναι
ώρα όπλισμένος για τη με-
γάλη μάχη.

Σ. Η τάξη. Οί μα-
θητές και ο δά-
σκαλος.

Στο πρώτο μάθημα ο δά-
σκαλος μιλάει για τα γράμ-
ματα του αλφαβήτου και
γράφει τα ευκολότερα στον
πίνακα.

ΚΠ. Ο Κώστας στον
πίνακα. Γράφει.

Ο Κώστας πηγαίνει στον
πίνακα. Διστακτικά άρχι-
ζει να γράφει το α. Γρήγο-
ρα κατάφερε να το φτιάξη
σωστά και ώραία.

«Ο Κώστας μαθαίνει γράμματα»

Κ.Π. 'Ο Κώστας στή θέση του, κοντά σέ άλλους μαθητές. Διαβάζει.

'Ο Κώστας προσπαθεί νά αναγνωρίσει στό βιβλίο τά γράμματα και τίς λέξεις πού διδάχτηκε.

Γ.Π. Τετράδιο μέ τά πρώτα γράμματα του Κώστα.

'Αργότερα ό Κώστας κοιτάζει τά παλιά του τετράδια. Θυμάται μέ πόση δυσκολία έγραφε στην αρχή.

Γ.Π. Τετράδιο μέ γραπτά του Κώστα μετά από μερικό καιρό.

'Ο Κώστας τά συγκρίνει μέ τό νέο του τετράδιο και βλέπει την πρόοδο πού έκανε.

Κ.Π. 'Ο Κώστας κάθεται στην τάξη. Διαβάζει ένα μικρό βιβλίο.

Μετά από μερικούς μήνες στό σχολείο, ό Κώστας μπορεί νά διαβάσει την ιστορία της χώρας του και αυτό πολύ τόν ευχαριστεί.

Μ.Π. 'Ο Κώστας γράφει στον πίνακα μιá φράση. 'Ο δάσκαλος είναι κοντά του.

Μέ εύκολια γράφει επίσης στον πίνακα ό,τι του ύπαγορεύει ό δάσκαλος.

Μ.Π. 'Ο Κώστας στον κήπο του. Γράφει.

Αυτή είναι μιá συγκινητική μέρα στη ζωή του Κώστα. Για πρώτη φορά θά γράψει μόνος του στό παιδί του.

Μ.Π. Στη τάξη ο δάσκαλος δανείζει βιβλία στον Κώστα.

19

Ο χρόνος τελείωσε. Το σχολείο θα κλείσει. Για να μην ξεχάσει όσα έμαθε, ο Κώστας δανείζεται βιβλία από το δάσκαλο.

Κ.Π. Ο Κώστας καθισμένος στον κήπο του.

20

Όταν γυρίξει από τη δουλειά του, ο Κώστας κάθεται στον κήπο του και διαβάζει.

Κ.Π. Ο Κώστας στον κήπο του. Ένας φίλος τον βοηθάει στο διάβασμα.

21

Κάπου - κάπου δυσκολεύεται ακόμη. Φωνάζει τότε το γείτονά του, ο οποίος με ευχαρίστηση τον βοηθάει.

Γ.Π. Φυλλάδια για εφήλικους.

22

Πολλά πράγματα θα μάθη ο Κώστας από τα βιβλία: πώς να καλλιεργή καλύτερα το χωράφι του, πώς να χρησιμοποιή καλύτερα τα εργαλεία του, κ.λ.π.

Γ.Π. Φυλλάδια για εφήλικους.

23

Θα μάθη ακόμα, πώς δουλεύει καλύτερα ένα τρακτέρ, πώς να κάνει καλό κρασί, πώς να προφυλάσσει τα παιδιά του από τις αρρώστιες και πολλά άλλα πράγματα που θα τον βοηθήσουν να ζήσει καλύτερα.

Ταινία σταθερών εικόνων με όμιλία

Πρόκειται για ταινίες σταθερών εικόνων που συνοδεύονται από σχόλια ή και μουσική, ήχογραφημένα σε μαγνητοταινίες.

Για την ήχογράφηση των σχολίων, ταξινομήστε στην αρχή τις εικόνες με τη σειρά που θα προβληθούν και έπειτα γράψετε ένα μικρό κείμενο για κάθε εικόνα.

Κάθε εικόνα πρέπει να παραμένει στην οθόνη 5 ως 15 δευτερόλεπτα,

ανάλογα με τὸ κοινὸ καὶ τὸ θέμα, τὸ δὲ σχόλιο νὰ διαρκῆ τὸ μισὸ τοῦ χρόνου τῆς εἰκόνας, δηλαδή 2,5 ὡς 7,5 δευτερόλεπτα.

Ἡ μαγνητοφώνηση γίνεται καλύτερη ὅταν ἐργάζονται τρία πρόσωπα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτο χρησιμεύει σὰν μηχανικὸς τοῦ ἤχου καὶ χειρίζεται τὸ μαγνητόφωνο, τὸ δεύτερο εἶναι ὁ ὁμιλητὴς καὶ τὸ τρίτο παρακολουθεῖ καὶ ρυθμίζει τὸ χρόνο προβολῆς καὶ ὁμιλίας δίνοντας τὸ χρόνο διακοπῆς με συνθηματικὸ χτύπημα. Τὸ χτύπημα αὐτὸ σημαίνει γιὰ τὸ χειριστὴ ὅτι πρέπει ἀμέσως νὰ προχωρήσῃ στὴν προβολὴ νέας εἰκόνας. Ὁ ὁμιλητὴς θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου δύο ἢ τρία δευτερόλεπτα περίπου μετὰ τὸ χτύπημα. Ἡ ὁμιλία του πρέπει νὰ εἶναι φυσικὴ καὶ στὸ συνηθισμένο τόνο τῆς κοινῆς κουβέντας.

Ἄν τὸ μαγνητόφωνο ἔχη τὴν κατάλληλη ὑποδοχὴ, μπορεῖτε νὰ συμπληρώσετε τὸ σχόλιο ἡχογραφώντας στὴν ἴδια μαγνητοταινία μουσικὴ ἀπὸ δίσκο ἢ ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο. Γιὰ νὰ πετύχετε σωστὸ συνδυασμὸ ὁμιλίας καὶ μουσικῆς, ἀκολουθήστε τὶς ὁδηγίες τοῦ ἐργοστασίου.

Ἡ ταινία σταθερῶν εἰκόνων με ὁμιλία εἶναι ἀσφαλῶς κατώτερη ἀπὸ τὴν κινούμενη ταινία, παρ' ὅλα αὐτὰ προκαλεῖ ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον ὥστε νὰ μπορῆ στὴν ἀνάγκη νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ καὶ εἶναι ἀρκετὰ κατάλληλη γιὰ τὴν ἀπόδοση ἱστοριῶν με πλοκή.

Γιὰ τὴ διδασκαλία, τὸ προφορικὸ σχόλιο τοῦ δασκάλου εἶναι προτιμότερο ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ προσαρμόζεται κάθε φορὰ ἀνάλογα με τὸ κοινὸ.

Ἡ ταινία

Ἡ γνωστὴ κινηματογραφικὴ ταινία ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα βοηθητικὰ μέσα, πού διαθέτομε. Εἶναι ἐξίσου κατάλληλη γιὰ τὴν κινητοποίηση, τὴν παροχὴ πληροφοριῶν καὶ τὴ διδασκαλία καὶ μπορεῖ νὰ δώσῃ ζωὴ καὶ κίνηση στὸ Κέντρο με τὴν ἰσχυρὴ ἔλξη πού ἐξασκεῖ στὸ κοινὸ.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι βρισκόμαστε στὰ πρῶτα βήματα τῆς συστηματικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ κινηματογράφου στὴν ἐκπαίδευση καὶ μόλις ὑποψιαζόμαστε τὶς τεράστιες δυνατότητες πού περιλαμβάνει.

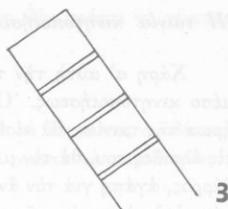
Θὰ ἐπιχειρήσωμε νὰ τὶς ἐξετάσωμε παρακάτω ἀνάλογα με τὸ εἶδος τῆς ταινίας.

Α. Ἀξία καὶ τρόπος ἐπιδράσεως τῆς ταινίας

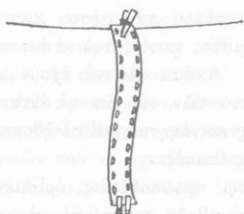
Ἡ ἰσχυρὴ ἐπίδραση πού ἀσκεῖ ἡ ταινία στοὺς θεατὲς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τριῶν στοιχείων τῆς: τῆς εἰκόνας, τοῦ λόγου καὶ τῆς μουσικῆς.

1

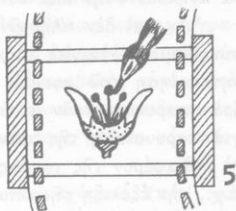
3

2

4

5

1. Πλύσιμο του φιλμ.
2. Στέγνωμα.
3. Κόψιμο λωρίδας χαρτιού στις διαστάσεις του φιλμ. Διαίρεση σε μέρη.
4. Σχέδιο στη λωρίδα του χαρτιού.
5. 'Αντιγραφή στο φιλμ.

Σχ. 47. Ταινία σχεδιασμένη

Σε μιὰ αΐθουσα κινηματογράφου θά έχετε προσέξει τή θαυμάσια έναρμόνιση τών στοιχείων αυτών που πετυχαίνει ένας καλός σκηνοθέτης. "Ας δούμε πώς δίνει, όταν θελήση, τήν αΐσθηση τής νεότητας, τής χαράς, τής εϋτυχίας. Παρουσιάζει μιὰ ήθοποιό νέα, γελαστή, με άνοιχτόχρωμα μαλλιά κατάλληλα φωτισμένα και άνακατεμένα από τó έλαφρό φύσημα του άέρα. Είναι ντυμένη χαρούμενα και άπλά, περπατάει φυσικά και άνάλαφρα. Τó φώς, σαν τó φώς τής άνοιξης, είναι γλυκό και άπαλό, τά φύλλα τών δένδρων διαγράφονται πράσινα, τρυφερά, με φόντο τó γαλάζιο ούρανό. Η μουσική είναι δροσερή σαν μιὰ λαϊκή μελωδία και ή φωνή χρωματίζει και μεταμορφώνει τις λέξεις τής καθημερινής ζωής, ή φωνή που όλοι γνωρίσαμε σε στιγμές εϋτυχίας.

Αυτή είναι ή τέχνη, ή άναντικατάστατη τέχνη του κινηματογράφου που πρέπει κάποτε να μητρή στην ύπηρεσία τής εκπαιδεύσεως.

Ἡ ταινία κινητοποιήσεως

Χάρη σ' αὐτὴ τὴν τέχνη ἢ ταινία εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα ἓνα θαυμάσιο μέσο κινητοποιήσεως. Ὁ θεατὴς ἔχοντας τὴν τάση νὰ ταυτιστῆ μὲ τὸν ἥρωα τῆς ταινίας, θὰ αἰσθανθῆ τὴ λύπη του καὶ τὴ χαρὰ του, θὰ μοιραστῆ τὶς ἐλπίδες του, θὰ τὸν μιμηθῆ. Μιὰ καλὴ ταινία μπορεῖ νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ θάρρος, ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, νὰ ξυπνήσῃ μέσα μας αἰσθήματα ναρκωμένα ἀπὸ τὴ ρουτίνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως ἄλλωστε ὅλα τὰ δημιουργήματα τῆς τέχνης καὶ μάλιστα εὐκολώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη καλλιτεχνικὴ μορφή ἐκφράσεως.

Ἡ χρησιμοποίηση ὅμως τοῦ κινηματογράφου σὰν μέσου κινητοποιήσεως εἶναι τόσο νέα ὥστε ὑπάρχουν ἐλάχιστες ταινίες ποὺ νὰ ἀνταποκρίνονται στὶς συγκεκριμένους ἀνάγκες σας. Ἀκόμα γιὰ νὰ ἔχουν τὴν ἀναμενόμενη ἀπήχηση πρέπει τὸ περιεχόμενο τῶν ταινιῶν νὰ ἀνταποκρίνεται στὰ ἐνδιαφέροντα τῶν κατοίκων τῆς κοινότητος καὶ οἱ ἠθοποιοὶ νὰ ἀνήκουν στὴν ἴδια ἐθνικὴ ομάδα μὲ τοὺς θεατὲς.

Ἄν καὶ δὲν πληροῦν ὅλες τὶς παραπάνω προϋποθέσεις, ὀρισμένες συνηθισμένες ταινίες μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν μὲ σκοπὸ τὴν κινητοποίηση τοῦ κοινοῦ. Θὰ ἔχουν μάλιστα καλύτερα ἀποτελέσματα ὅταν παρουσιαστοῦν μὲ ἐπιτυχία πρὶν ἀπὸ τὴν προβολή. Ὅταν μιλάμε γιὰ παρουσίαση τῆς ταινίας δὲν ἐννοοῦμε βέβαια ὅτι θὰ ἐξαντλήσωμε τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ταινίας πρὶν ἀπὸ τὴν προβολή (μὲ τὸ νὰ διηγηθοῦμε, π.χ., τὴν ἐξέλιξη τῆς ὑποθέσεως καὶ ἰδιαιτέρα τὴν τελικὴ τῆς ἐκβαση).

Τέλος, ἂν ἡ ταινία κινητοποιήσεως εἶχε τὰ ἀποτελέσματα ποὺ περιμέναμε καὶ καλλιέργησε στοὺς θεατὲς τὴν ἐπιθυμία νὰ δημιουργήσουν κάτι, αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς ἐπιθυμίας νὰ περάσωμε στὸ στάδιο τῆς πραγματοποιήσεως καὶ μάλιστα γρήγορα. Χρησιμοποιώντας τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ προκάλεσε ἡ ταινία, θὰ ὀργανώσωμε τὴν ἀνάλογη συζήτηση καὶ θὰ λάβωμε τὰ κατάλληλα μέτρα γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν ποὺ σχεδιάσαμε ὅταν ἀποφασίσουμε νὰ προβάλλωμε τὴν ταινία.

Ἡ πληροφοριακὴ ταινία

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς ταινίας αὐτῆς δὲν παρουσιάζει ἰδιαιτέρα προβλήματα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ θέμα στὸ ὅποιο ἀναφέρεται — ἢ ζωὴ τοῦ ψαρά σ' ἓνα ἑλληνικὸ νησί ἢ ἢ ζωὴ τοῦ καναδοῦ γαιοκτήμονα ἢ τοῦ ἄραβα χωρικοῦ — οἱ εἰκόνες καὶ τὰ σχόλια μὴνὰ τοὺς ἀρκοῦν.

Τὸ μειονέκτημα τῶν πληροφοριακῶν ταινιῶν εἶναι ὅτι γίνονται εὐκολὰ ἀνιαρές, ἐκτὸς βέβαια ἂν πρόκειται γιὰ ἀριστουργήματα. Γι' αὐ-

τὸ ἀν καὶ εἶναι εὐκόλο νὰ τις προμηθευτῇ κανεῖς, δὲν πρέπει νὰ γίνεται κατάχρηση.

** Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ταινία*

Μὲ τὸν τίτλο αὐτὸ ἐννοοῦμε τὴν ταινία πού τὸ θέμα τῆς συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ διδασκόμενο μάθημα καὶ πού ἔχει σκοπὸ νὰ συμπληρώσῃ μὲ ἐποπτικὰς εἰκόνες τὴ διδασκαλία τοῦ λόγου.

Β. Χρησιμοποίησις τῆς ταινίας

Οἱ ταινίες προβάλλονται εἴτε κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ μαθήματος, εἴτε κατὰ τὴ διάρκειαν εἰδικῶν κινηματογραφικῶν προβολῶν, σὲ τακτὴν ἡμέραν, ἂν εἶναι δυνατόν.

Ἡ πρώτη λύσις εἶναι προτιμότερη, προϋποθέτει ὅμως ἐξοπλισμὸν δῶν τῶν Κέντρων μὲ κινηματογραφικὸν μηχανήμα καὶ τὴν προμήθειαν ταινιῶν πού νὰ σχετίζονται στενὰ μὲ τὸ θέμα τοῦ μαθήματος.

Εἶναι εὐκολώτερον ἢ ὀργάνωσις τῆς ἐβδομαδιαίας κινηματογραφικῆς προβολῆς σὲ τακτὴν ἡμέραν ἢ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ αὐτοκινήτου προβολῶν τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας. Οἱ προβολῆς αὐτές, πού ἀπευθύνονται σὲ εὐρύτερον κοινόν, δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ ἐκπαιδευτικὰς, ἀλλὰ καὶ ψυχαγωγικὰς. Γι' αὐτὸ τὸ πρόγραμμά τους πρέπει νὰ περιλαμβάνη:

- ντοκυμανταῖρ μὲ γενικὸ πληροφοριακὸ περιεχόμενον (π.χ. γιὰ μιὰ ξένη χώρα)

- ταινία ἐκπαιδευτικὴ πού νὰ σχετίζεται μὲ τὸ πρόγραμμα διδασκαλίας

- μία ἢ δύο ψυχαγωγικὰς ταινίας (ταινίες τοῦ ἐμπορίου σὲ κόπια τῶν 16 χιλ., ντοκυμανταῖρ μὲ ἀθλητικὸ περιεχόμενον).

Ὅταν ἡ ταινία προβάλλεται στὴν τάξιν, ἀκολουθηστέ τους ἐξῆς κανόνες:

- ἐξέτασις τῆς ταινίας πρὶν ἀπὸ τὴν προβολήν

- περίληψιν τοῦ θέματος τῆς ταινίας πρὶν ἀπὸ τὴν προβολήν ἂν εἶναι τελείως ἄγνωστο

- ἐξήγησιν τῶν τεχνικῶν ὄρων καὶ τῶν δύσκολων λέξεων πού ἴσως περιλαμβάνονται στὸ σχόλιον

- ὑποβολήν ἐρωτήσεων στοὺς θεατὰς μετὰ τὸ τέλος τῆς προβολῆς καὶ ὀργάνωσιν συζητήσεως

- ὀργάνωσιν συμπληρωματικῶν δραστηριοτήτων (χρῆσις ἄλλων ὀπτικο-ακουστικῶν μέσων, πειραματισμοί, περίληψιν τῆς διδασκαλίας πού δόθηκε μὲ τὴν ταινία.

Γ. Βουβή ταινία ή ταινία με ξενόγλωσσο σχόλιο

Ἐπειδὴ λείπουν οἱ κατάλληλες ταινίες γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων, εἴμαστε πολλές φορές ὑποχρεωμένοι νὰ χρησιμοποιοῦσαμε ταινίες μὲ σχόλιο σὲ ξένη γλῶσσα.

Ὅταν τὸ θέμα τῆς ταινίας εἶναι ἀπλό, μπορεῖτε νὰ τὴν προβάλετε ὅπως εἶναι καὶ νὰ ἀρκεσθῆτε σὲ μιὰ εἰσαγωγή μὲ τὴν ὁποία ἐξηγεῖτε τὸ περιεχόμενο τῆς ταινίας.

Προφορικό σχόλιο

Ὁ τρόπος αὐτὸς ποὺ προτείνεται παραπάνω γιὰ προβολὴ μὲ εἰσαγωγικὸ σχόλιο δὲν κρίνεται ἱκανοποιητικός. Εἶναι προτιμότερο τὸ σχόλιο ἀπὸ μικρόφωνο. Τὸ ἀρχικὸ σχόλιο τῆς ταινίας παραλείπεται καὶ ὁ δάσκαλος μιλάει ἀπὸ τὸ μικρόφωνο σχολιάζοντας τὴν ταινία. Ἐννοεῖται ὅτι γνωρίζει καλὰ τὴν ταινία καὶ ὅτι ἔχει ἀπὸ πρὶν κρατήσει σχετικὲς σημειώσεις σὲ γενικὲς γραμμές. Ἡ λεπτομερειακὴ σύνταξη τοῦ σχολίου δὲν εἶναι μόνον περιττὴ ἀλλὰ δυσκολεύει καὶ τὴν ἐργασία, διότι ἡ ἀνάγνωση τοῦ σχολίου τὴν ὥρα τῆς προβολῆς εἶναι πολὺ δύσκολη ἐπειδὴ ὁ σχολιαστὴς πρέπει νὰ συγχρονίζῃ τὸ σχόλιο μὲ τὶς προβαλλόμενες εἰκόνες, ἄλλοιῶς ὑπάρχει κίνδυνος, ἄλλα νὰ λήθῃ ὁ σχολιαστὴς καὶ ἄλλα νὰ βιάσονται οἱ θεατές.

Εἶναι εὐκόλο μὲ λίγη ἐξάσκηση νὰ αὐτοσχεδιάσετε τὸ σχόλιο μὲ βάση τὸ γενικὸ σχέδιο ποὺ ἔχετε ἀπομνημονεύσει. Μὲ τὸν τελευταῖο αὐτὸ τρόπο μπορεῖ ὁ δάσκαλος νὰ προλάβῃ καὶ νὰ διορθώσῃ τυχόν λανθασμένες ἐρμηνεῖες τῶν θεατῶν ἢ νὰ ἐπιμείνῃ σὲ σημεῖα ποὺ τυχόν διέφυγαν. Μὲ τὴν εὐκαιρία, ἀναφέρομε ὅτι παρακολοθησαμε γιὰ ἀρκετοὺς μῆνες δάσκαλο ποὺ ἐργαζόταν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ μπορούμε νὰ βεβαιώσωμε, ὅτι τὸ αὐτοσχεδίου σχόλιό του ἦταν πολὺ ἀνώτερο ἀπὸ ὅποιο-δήποτε σταθερὸ σχόλιο — ἰδίως γιὰτὶ ἐκμεταλλεύταν μὲ δεξιότητα τὶς ἀντιδράσεις τοῦ κοινοῦ.

Τὸ μόνον μειονέκτημα τοῦ τρόπου αὐτοῦ εἶναι ὅτι μὲ τὴν παράλειψη τοῦ σχολίου παραλείπεται ἐπίσης καὶ ἡ μουσικὴ καὶ δημιουργοῦνται ἔτσι δυσάρεστα γιὰ τὸ αὐτὶ κενὰ ὅταν ὁ ὀμιλητὴς σταματᾷ.

Παρατηρήσεις

Ἵπενθυμίζομε ὅτι ἡ ταχύτητα προβολῆς γιὰ τὶς βουβὲς ταινίες εἶναι 16 εἰκόνες καὶ γιὰ τὶς ὀμιλοῦσες (ἀνεξάρτητα ἀν προβάλλονται μὲ τὸν ἤχο ἢ ὄχι) 24 κατὰ δευτερόλεπτο.

Στὰ περισσότερα μηχανήματα κινηματογράφου, ὁ ἤχος διακόπτεται αὐτόματα ὅταν συνδεθοῦν μὲ τὸ μικρόφωνο. Ἄν ὅμως συμβαίνει

τὸ μηχανήμά σας νὰ διατηρῆ τὸν ἦχο καὶ μετὰ τὴ σύνδεσή του μὲ τὸ μικρόφωνο, τοποθετήστε τὴν ταινία σὰν νὰ ἦταν βουβή, χωρὶς δηλαδὴ νὰ τὴν περάσετε ἀπὸ τὴν ἐγκοπὴ τοῦ ἦχου.

Ἡχογραφημένο σχόλιο

Ὁ φαινομενικὰ ἀπλὸς αὐτὸς τρόπος δίνει μέτρια ἀποτελέσματα ἐπειδὴ εἶναι τεχνικὰ ἀδύνατος ὁ τέλειος συγχρονισμὸς ταχύτητος τοῦ μαγνητοφώνου καὶ τοῦ κινηματογραφικοῦ μηχανήματος.

Υπάρχουν στὸ ἐμπόριο εἰδικὰ μηχανήματα, οἱ «συγχρονιστές», ποὺ συνδέουν τὸ μαγνητόφωνο μὲ τὸ κινηματογραφικὸ μηχανήμα συγχρονίζοντας τὴ λειτουργία τους. Δυστυχῶς εἶναι ἀκριβὰ καὶ ἡ χρῆση τους μεγαλώνει τὸ χρόνο προετοιμασίας πρὶν ἀπὸ τὴν προβολὴ καθὼς καὶ τὶς πιθανότητες βλάβης.

Γενικὰ, ἡ ἠχογράφηση σχολίου γιὰ ταινία ξεπερνᾷ τὶς δυνατότητες ἐνὸς μὴ εἰδικοῦ καὶ νὰ μὴ τὴν ἐπιχειρήσετε ἐκτὸς ἀν γνωρίζετε καλὰ τὸ χειρισμὸ τοῦ μαγνητοφώνου καὶ τῶν μηχανημάτων προβολῆς.

Τὸ μαγνητόφωνο

Τὸ μαγνητόφωνο ἀποτελεῖ ἀξιόλογο βοηθητικὸ μέσο στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων. Ἡ εὐρεία ὅμως χρησιμοποίησή του προϋποθέτει σημαντικὲς δαπάνες καὶ κεντρικὴ ὑπηρεσία συντηρήσεως καὶ παραγωγῆς. Μιὰ παρόμοια ὑπηρεσία καὶ ἀν ἀκόμα διέθετε μόνο ἓνα πρόσωπο, ἱκανὸ ὅμως νὰ παράγῃ ταινίες σταθερῶν εἰκόνων μὲ ὁμιλία (νὰ πάρῃ δηλαδὴ τὶς φωτογραφίες καὶ νὰ συντάξῃ καὶ ἠχογράφῃ τὸ σχόλιο), θὰ ἀλλάζε σημαντικὰ τὴν ἀξία τῆς διδασκαλίας στὰ Κέντρα.

Ἡ πρόταξη ποὺ διατυπώθηκε στὴν Ἠπειρο γιὰ τὴν ἠχογράφηση ὁμιλιῶν τῶν εἰδικῶν καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν μαγνητοφωνημένων ταινιῶν στὰ ἐξοπλισμένα μὲ μαγνητόφωνα Κέντρα εἶναι ἐπίσης ἐνδιαφέρουσα.

Ὁ δάσκαλος στριμζόμενος μόνο στὰ δικά του μέσα, μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ μαγνητόφωνο μὲ τὸν τρόπο ποὺ ὑποδειχνομε πιὸ κάτω.

Παιδαγωγικὴ τῆς χρήσεως τοῦ μαγνητοφώνου

1. Μουσικὴ, χορὸς κ.λ.π. Ὁμοία χρῆση μὲ τὴ χρῆση τοῦ πικ-ἄπ.
2. Ἡχογράφηση τῶν ταινιῶν σταθερῶν εἰκόνων.
3. Διδασκαλία ξένων γλωσσῶν. Τὸ μαγνητόφωνο θεωρεῖται σή-

μερα σὰν τὸ καλύτερο μέσο γιὰ τὴ μάθηση ξένων γλωσσῶν.

Κατὰ τὴν ἠχογράφηση τῶν μαθημάτων προβλέπονται σιωπηρὰ κενὰ ὥστε νὰ ἔχουν οἱ μαθητὲς τὸν χρόνο νὰ ἐπαναλάβουν ὁμαδικὰ ἢ μεμονωμένα τὰ διδασκόμενα.

4. Ἐπιτόπιες ἠχογραφήσεις. Οἱ ἐνήλικοι, ὅπως ἀκριβῶς χαίρονται ὅταν ἀναγνωρίζουν τὸν ἑαυτὸ τους στὶς φωτογραφίες τοῦ Κέντρου, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο αἰσθάνονται εὐχαρίστηση ὅταν ἀκοῦνε στὸ μαγνητόφωνο τὴν ὁμιλία τους, τὰ τραγούδια ἢ τίς ἀπαγγελίες τους.

5. Ἐξορμήσεις κινητοποιήσεως. Σ' αὐτὲς τίς ἐξορμήσεις εἶναι χρήσιμο νὰ ἠχογραφήσετε μουσική, συνθήματα, προτάσεις, τὰ ὅποια θὰ μεταδίδονται σὲ μιὰ αἴθουσα, σὲ μιὰ συγκέντρωση ἢ στὸ χῶρο τῆς ἀγορᾶς. Σὰν παράδειγμα ἀναφέρομε ἐγκατάσταση μαγνητοφώνου στὴν αἴθουσα ἀναμονῆς ἰατροῦ. Τὸ μαγνητόφωνο ἔδιδε συμβουλὲς ὑγιεινῆς καὶ σχόλια μερικῶν ἀφισῶν γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, μὲ μουσικὰ διαλείμματα. Τὰ κείμενα ἐπαναλαμβάνονταν κατὰ διαστήματα ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ περιμέναν νὰ ἔχουν τὴν πιθανότητα νὰ τὰ ἀκούσουν δυὸ καὶ τρεῖς φορές πρὶν τοὺς καλέσῃ ὁ γιατρός.

Τὸ ραδιόφωνο

Ὅταν τὸ πρόγραμμα τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν περιλαμβάνει εἰδικὲς ἐκπομπὲς γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων, ὁ ρόλος τοῦ δασκάλου περιορίζεται στὴν ὀργάνωση ὁμαδικῆς παρακολούθησεως τῆς ἐκπομπῆς, τὴν ἐπέκταση τῆς διδασκαλίας ποὺ δόθηκε καὶ τὴν ἐπικοινωνομητικὴ κριτικὴ τῆς ἐκπομπῆς μὲ τὴν ἀποστολὴ ἐκθέσεων στοὺς ὀργανωτὲς τῆς.

Πρὶν μπουῖμε στὶς λεπτομέρειες τοῦ ρόλου τοῦ δασκάλου, κρίνομε χρήσιμο νὰ τονίσωμε τὴν τεράστια σημασία τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν σὰν μέσου ἐκπαιδεύσεως.

Ἐλάβαμε μέρος σὲ μεγάλες ἐξορμήσεις ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων καὶ καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ μὲ τὸ ραδιόφωνο καὶ γνωρίζομε τίς δυνατότητες τοῦ μέσου αὐτοῦ.

Ἡ ἀξία τοῦ ραδιοφώνου εἶναι διπλή: Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καταργεῖ τίς ἀποστάσεις καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο προκαλεῖ γενικὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τίς γνωστὲς συγκεντρώσεις τῶν χωρικῶν γύρω στὸ ραδιόφωνο στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ ἢ στὸ καφενεῖο.

Τὸ γεγονός αὐτὸ τονίζει ἰδιαίτερα τὴν ἔλλειψη εἰδικῶν προγραμμάτων γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων, ποὺ νὰ καταρτίζονται ἀπὸ τεχνικούς τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν μὲ τὴ συνεργασία ἐκπαιδευτι-

κῶν. Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ γίνη τὸ κενὸ αὐτὸ αἰσθητὸ καὶ ὅτι μελλοντικὰ θὰ καλυφθῆ μέχρις ὅτου ἡ τηλεόραση ἀντικαταστήσῃ τὴς ραδιοφωνικῆς ἐκπομπῆς ἐκπαιδευσεως σάν πολὺ παλιές.

Ἡ βεβαιότητα αὐτὴ μᾶς παρακίνησε νὰ δώσωμε στους δασκάλους προκαταβολικὰ μερικὲς ὁδηγίες γιὰ τὸ θέμα αὐτό.

Οἱ δύο τρόποι παρακολούθησεως τῶν ἐκπομπῶν

Ἡ παρακολούθησις τῆς ἐκπομπῆς μπορεῖ νὰ εἶναι ἀτομικὴ (ἢ οἰκογενειακὴ) καὶ ὁμαδική.

Στὴν περίπτωσιν τῆς ὁμαδικῆς παρακολούθησεως, ἡ ὁμάδα μπορεῖ νὰ εἶναι πολυάριθμη καὶ «ἀνοικτὴ», ν' ἀποτελῆται δηλαδὴ ἀπὸ ἀκροατὲς ποὺ πηγαινοέρχονται τὴν ὥρα τῆς ἐκπομπῆς — ὅπως συμβαίνει σὲ μιὰ πλατεία ἢ μιὰ αἴθουσα καφενεῖου — ἢ ὀλιγάριθμη καὶ «κλειστὴ», ν' ἀποτελῆται δηλαδὴ ἀπὸ εἴκοσι, π.χ., πρόσωπα, τὰ ὅποια συγκεντρώθηκαν εἰδικὰ γιὰ νὰ παρακολουθήσουν ὀλόκληρην τὴν ἐκπομπή.

Ἡ ὀλιγάριθμη «κλειστὴ» παρακολούθησις εἶναι καλύτερη καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὴ.

Ὁ ρόλος τοῦ δασκάλου

Στὶς χώρες, στὶς ὁποῖες ὅλες οἱ οἰκογένειες διαθέτουν ραδιόφωνο, εἶναι δύσκολο νὰ προθυμοποιηθοῦν οἱ ἐνήλικες νὰ πᾶνε στὸ Κέντρο γιὰ τὴν ἐκπομπή, ποὺ μποροῦν ν' ἀκούσουν ἀναπαυτικὰ καθισμένοι στὸ σπῆτι τους. Θὰ δεχτοῦν μὲ εὐχαρίστησιν νὰ ἔρθουν στὸ Κέντρο ἂν οἱ συμπληρωματικὲς δραστηριότητες εἶναι ἐνδιαφέρουσες ἢ ἂν τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκπομπῆς προβλέπῃ ἐνεργὸ συμμετοχὴ τοῦ δασκάλου. Ἡ τελευταία αὐτὴ λύσις εἶναι καὶ ἡ προτιμότερη.

Ἀντίθετα σὲ περιοχὲς στὶς ὁποῖες δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ραδιόφωνα εἶναι εὐκόλο γιὰ τὸ δάσκαλο νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς ἐνήλικους γιὰ νὰ παρακολουθήσουν μιὰ ἐκπομπή στὸ ραδιόφωνο τοῦ Κέντρου, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσα.

Ἀπαραίτητη προϋπόθεσις γιὰ τὴν καλὴ ὀργάνωσιν μιᾶς συγκεντρώσεως ὁμαδικῆς παρακολούθησεως εἶναι ἡ γνώσις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκπομπῆς. Σὲ τί δηλαδὴ αὐτὴ ἀναφέρεται, ποιά εἶναι τὰ διάφορα μέρη τῆς καὶ ποιά ἡ διάρκειά τους. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ἀρμόδια ραδιοφωνικὴ ὑπηρεσία στέλνει ἀπὸ πρὶν στὸ δάσκαλο περίληψιν τουλάχιστο καὶ σχέδιο τῆς ἐκπομπῆς μὲ ὅλες τὶς συμπληρωματικὲς ἐπεξηγήσεις καὶ παιδαγωγικὲς ὁδηγίες.

Ἐχοντας αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ὁ δάσκαλος θὰ ἐργαστῆ ὡς ἐξῆς:

Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκπομπή:

Δίνει την περίληψη του θέματος, το συνδέει με προηγούμενες γνώσεις, εξηγεί τις τυχόν δύσκολες λέξεις.

Τήν ώρα τῆς ἐκπομπῆς:

Ἐκτελεῖ τίς ὁδηγίες πού δίνονται ἀπό τὸν ὁμιλητῆ (σπῆκερ) τῆς ἐκπομπῆς ἢ πού στέλνονται γραπτές πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκπομπή. Ἐπίσης φροντίζει νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκπομπή ὅλοι καὶ κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο. Γι' αὐτὸ δίνει συμπληρωματικὰ ἐπεξηγήσεις, μεμονωμένα ἢ ὁμαδικά, διευκολύνει τὴν κατανόηση, ἐπεμβαίνει γιὰ νὰ διορθώσῃ τυχὸν λάθη τῶν ἀκροατῶν σὲ περίπτωσι ἐκτελέσεως πειραματισμῶν. Πρέπει ὅμως νὰ προσέχῃ ὥστε νὰ μὴ συμπίπτῃ ἡ ὁμιλία του μὲ τὴν ὁμιλία τοῦ σπῆκερ ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιοῦ τίς διακοπὲς καὶ τὰ μουσικὰ διαλείμματα.

Μετὰ τὴν ἐκπομπή:

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκπομπῆς, ὅπως καὶ μετὰ τὴν προβολὴ μιᾶς ταινίας, ὁ δάσκαλος θὰ εὐρύνη τὴ διδασκαλία πού δόθηκε μὲ τίς γνωστὰς μεθόδους τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων: ὁμιλία, συζήτηση, πρακτικὲς ἐργασίαι, ἀσκήσεις.

Τὸ πικ - ᾄπ

Τὸ πικ-ᾄπ χρησιμοποιεῖται κυρίως γιὰ ψυχαγωγικοὺς σκοποὺς (μουσική, χορὸς, τραγούδι). Σήμερα ὅμως κυκλοφορεῖ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς δίσκων πού συνεχῶς αὐξάνει, μὲ θεατρικὰ ἔργα, ἀποσπάσματα μυθιστορημάτων, ποιημάτων, ἱστορικῶν ἔργων, κ.λ.π. Οἱ δίσκοι αὐτοὶ εἶναι συχνὰ κατάλληλοι γιὰ τὰ Κέντρα.

Εἶναι βέβαιο ὅτι ἐκλεκτὰ ἀποσπάσματα κλασικῶν καὶ νέων συγγραφέων τῆς χώρας ἀποτελοῦν τὸ καλύτερο μέσο γνωριμίας τῶν ἐνηλίκων μὲ τὴ φιλολογία καθὼς καὶ ἕνα θαυμάσιο τρόπο νὰ ζωντανέψῃ ἡ παρουσίασὴ τους.

Τέλος οἱ δίσκοι χρησιμοποιοῦνται μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴ διδασκαλία ξένων γλωσσῶν. Παρ' ὅλο πὺ ἡ χρησιμοποίησή τους εἶναι δυσκολώτερη ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι μαγνητοταινιῶν, ἐπιτρέπουν τὴν ὀργάνωσι ὁμαδικῆς ἐργασίας, ἢ ὅποια βρῖσκει μεγάλη ἀπήχηση μεταξὺ τῶν νέων.

Οἱ δίσκοι εἶναι δυνατόν νὰ ἀνήκουν στὸ Κέντρο ἢ νὰ χορηγοῦνται μὲ δανεισμὸ ἀπὸ κεντρικὴ ὑπηρεσία, ὅπως οἱ κινηματογραφικὲς ταινίες.

Ὅπως σὲ ὅλα τὰ ὀπτικο-ακουστικὰ μέσα, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἡ εἰσαγωγικὴ παρατήρησι καὶ οἱ ἐξηγήσεις μποροῦν νὰ συμπληρώνουν τὸ δίσκο χωρὶς νὰ μειώνουν τὸ ἐνδιαφέρον του.

Ἡ τηλεόραση

Ἡ τηλεόραση, ἡ ὁποία φέρνει μαζί της τόσες μεταβολές στήν καθημερινή μας ζωὴ καὶ ἡ ὁποία σὲ μερικές χώρες πού εἶναι πολὺ δεδομένη, ἔχει ἐπιβάλλει καὶ ἀλλαγές στὸ σχέδιο τῆς κατοικίας (ὥστε νὰ εἶναι ἀνετη ἢ παρακολούθησι) εἶναι τὸ βοηθητικὸ μέσο ἐκπαιδεύσεως τοῦ μέλλοντος.

Οἱ πειραματισμοὶ πού ἔγιναν μὲ τὴ βοήθεια τῆς Οὐνέσκο καὶ τοῦ ΟΟΣΑ σὲ ὀρισμένες εὐρωπαϊκὲς χώρες, δυναμώνουν τὶς ἐλπίδες μας γιὰ τὰ ἀποτελέσματά της σὲ ἀγροτικές περιοχές.

Γιὰ πολλὲς ὅμως χώρες ἡ τηλεόραση μὲ τὶς τωρινὲς συνθήκες ἀποτελεῖ πολυτέλεια. Ἰδιαιτέρα ἰσχύει αὐτὸ γιὰ τὶς χώρες ὅπου ἡ οἰκονομικὴ καθυστέρηση κάνει τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων ζωτικὴ ἀνάγκη.

Στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχομε ἀκόμα τηλεόραση. Ὑπολογίζεται ὅμως ὅτι μέσα σὲ λίγα χρόνια αὐτὴ ἡ μεγάλη σύγχρονη ἐφεύρεση θὰ εἶναι κτῆμα πολλῶν οἰκογενειῶν. Ἡ ἐπίδρασί της θὰ εἶναι μεγάλη. Γι' αὐτὸ χρειάζεται ἀπὸ τώρα προετοιμασία γιὰ τὴ σωστὴ χρησιμοποίησή της στὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα ὅλων τῶν ἡλικιῶν.

Γενικά τὰ ὁπτικο - ἀκουστικὰ μέσα, ἐνῶ εἶναι πολὺ χρήσιμα γιὰ τὴν ἐκπαίδευση καὶ ψυχαγωγία τοῦ κοινοῦ, δὲν μποροῦν ν' ἀντικαταστήσουν οὔτε τὴν ἄμεση ἐπίδραση τοῦ δασκάλου, οὔτε τὸ βιβλίον.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐνῶ ὁ λόγος παραμένει τὸ κύριον μέσον ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, μόνος του θεωρεῖται φτωχὸς καὶ κουραστικὸς. Χρειάζονται τὰ κατάλληλα ὁπτικο - ἀκουστικὰ μέσα καὶ πλούσιο ἀναγνωστικὸ ὕλικόν.

Πρέπει καὶ στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων νὰ ἰσχύσῃ ἡ διδακτικὴ ἀρχή: «ὄ,τι μποροῦν νὰ ἰδοῦν τὰ μάτια καὶ νὰ πιάσουν τὰ χέρια, νὰ μὴ διδάσκονται μὲ λόγια».

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐπίσημον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1966 (IV) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 20.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1337/19-1-66

Ἐκτύπώσεις - Βιβλιοδεσία : ΙΩ. ΚΑΜΗΤΑΝΑ Ο. Ε. - Φιλαδελφείας 4 - ΑΘΗΝΑΙ

024000019933

